

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Lucie Hepnarová

Nepodmíněný trest odnětí svobody

Diplomová práce

Olomouc 2011

Já, níže podepsaná Lucie Hepnarová, autorka diplomové práce na téma Nepodmíněný trest odnětí svobody, která je literárním dílem ve smyslu zákona číslo 121/2000 Sb., dávám tímto jako subjekt údajů souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona číslo 101/2000 Sb., správci:

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 511/8, Olomouc 771 47

ke zpracování osobních údajů v rozsahu jména a příjmení, a to včetně zařazení do katalogu, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech UP, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona číslo 121/2000 Sb.. Prohlašuji, že moje osobní údaje výše uvedené jsou pravdivé.

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma Nepodmíněný trest odnětí svobody jsem zpracovala samostatně. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem ke zpracování použila, byly řádně citovány v poznámkách pod čarou a dále jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 15. 6. 2011

Lucie Hepnarová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat JUDr. Filipu Ščerbovi, Ph.D. za odborné vedení této práce a cenné rady, které mi poskytl, dále bych poděkovala řediteli Věznice Odolov panu plk. Ing. Jiřímu Benešovi za umožnění přístupu do věznice a speciálnímu pedagogovi panu Mgr. Bc. Janu Pavlišovi za pomoc při dotazníkovém šetření a poskytnutí velmi cenných informací z praxe vězeňství.

OBSAH

1. POUŽITÉ ZKRATKY.....	- 6 -
2. ÚVOD.....	- 7 -
3. SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	- 9 -
3.1. Mezinárodní dokumenty	- 9 -
3.1.1. Organizace spojených národů	- 9 -
3.1.2. Výbor ministrů Rady Evropy	- 10 -
3.1.3. Mezinárodní úmluvy o lidských právech	- 11 -
3.2. Vnitrostátní právní úprava.....	- 11 -
3.2.1. Ústava ČR a Listina základních práv a svobod	- 11 -
3.2.2. Zákonná vnitrostátní úprava trestu odnětí svobody.....	- 12 -
4. TREST ODNĚTÍ SVOBODY	- 14 -
4.1. Charakteristika TOS.....	- 14 -
4.2. Překročení nejvyšší přípustné hranice trestní sazby odnětí svobody	- 16 -
4.2.1. Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody.....	- 16 -
4.2.2. Ukládání TOS pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny	- 18 -
4.2.3. Výjimečný trest	- 19 -
4.3. TOS uložený pod dolní hranici trestní sazby	- 20 -
5. ALTERNATIVNÍ TRESTY K TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	- 23 -
5.1. Podmíněné odsouzení k TOS	- 23 -
5.1.1. Podmíněné odsouzení bez dohledu	- 24 -
5.1.2. Podmíněné odsouzení s dohledem	- 25 -
5.2. Domácí vězení.....	- 27 -
5.3. Obecně prospěšné práce	- 30 -
5.4. Peněžitý trest	- 32 -
6. VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	- 35 -
6.1. Úprava výkonu trestu odnětí svobody v právních předpisech.....	- 35 -
6.2. Místo výkonu trestu.....	- 35 -
6.3. Typy věznic.....	- 36 -
6.3.1. Charakteristika jednotlivých typů věznic co dle zajišťování vnitřní bezpečnosti	- 38 -
6.4. Vnitřní diferenciacce.....	- 39 -
6.5. Diferenciacce mladistvých odsouzených	- 40 -

6.6.	Další specifické skupiny odsouzených.....	- 42 -
7.	PRÁVA A POVINNOSTI ODSOUZENÝCH	- 44 -
7.1.	Práva odsouzených.....	- 44 -
7.2.	Povinnosti odsouzených.....	- 44 -
7.3.	Program zacházení	- 45 -
7.3.1.	Vzdělávání odsouzených.....	- 48 -
7.3.2.	Zaměstnávání odsouzených.....	- 50 -
7.3.3.	Programy zacházení v cizině.....	- 55 -
7.4.	Podmíněné propuštění z výkonu TOS.....	- 56 -
8.	PŘEPLNĚNOST VĚZNIC.....	- 59 -
9.	VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY VE VĚZNICI ODOLOV A DOTAZNÍKOVÝ VÝZKUM	- 63 -
9.1.	Věznice Odolov.....	- 63 -
9.2.	Dotazníkový výzkum	- 64 -
10.	ZÁVĚR DIPLOMOVÉ PRÁCE.....	- 74 -
11.	POUŽITÁ LITERATURA:.....	- 76 -
11.1.	Monografie.....	- 76 -
11.2.	Právní předpisy.....	- 77 -
11.3.	Rozhodnutí soudů.....	- 79 -
11.4.	Odborné články	- 79 -
11.5.	Internetové zdroje.....	- 82 -
12.	SHRNUTÍ.....	- 83 -
13.	SUMMARY	- 85 -
14.	KLÍČOVÁ SLOVA – KEYWORDS	- 87 -
15.	PŘÍLOHY	- 88 -

1. POUŽITÉ ZKRATKY

TOS	trest odnětí svobody
ČR	Česká republika
OSN	Organizace spojených národů
ČHV	Český helsinský výbor
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
LZPS	Listina základních práv a svobod
TZ	z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
tr. zák.	z. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1.4.2009
ZSVVM	z. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
ZVTOS	z. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
ŘVTOS	vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody
öStGB	österreichisches Strafgesetzbuch – rakouský trestní zákoník
dStGB	deutsches Strafgesetzbuch – německý trestní zákoník
OPP	obecně prospěšné práce
TČ	trestný čin
VS	Vězeňská služba
PSVD	prostupné skupiny vnitřní diferenciaci
ProgZ	program zacházení

2. ÚVOD

„Vězeňství se opírá o trestní právo hmotné a procesní. Věznice jsou zařízeními státní správy, prostřednictvím níž vězeňství uspokojuje ty společenské potřeby, které nejsou nebo nemohou být postoupeny do sféry péče občanské. Jedná se o potřeby organizovaného uspořádání společnosti, ochrany občana a zajištění spravedlnosti. Speciální funkcí vězeňství pak spočívá v dočasné izolaci pachatele za současného sociálně výchovného zacházení s cílem jeho společenské integrace.“¹ I přestože se v současnosti začíná hojně využívat tzv. alternativních trestů, které nahrazují v systému trestních sankcí trest odnětí svobody (dále jen TOS), zaujímá TOS stále významné postavení. Stále však platí aplikace TOS *ultima ratio*, jako krajní prostředek, aby se předešlo nežádoucím efektům, které uvěznění osoby provází. Ztráta svobody jedince je tou nejcitelnější újmou, proto se dá říci, že se jedná o nejpřísnější trest, který lze pachateli za spáchanou trestnou činnost uložit.

Cílem této práce na téma Nepodmíněný trest odnětí svobody není podrobný exkurz do dané problematiky, což by ani nebylo možné vzhledem k rozsáhlosti tématu, ale zaměřím se zde především na charakteristiku tohoto druhu trestu, dále na některé aspekty, které se vyskytují v souvislosti s novou kodifikací trestního zákoníku, na problémy vyskytující se ve vězeňství v České republice (dále jen ČR) nebo na vyzdvižení určitých specifíků v souvislosti s ukládáním nepodmíněného TOS v sousedních zemích ČR.

Ke zpracování celé této práce bylo použito aktuálních právních předpisů, množství literatury věnující se nepodmíněnému TOS od odborníků z trestního práva, judikatury a také článků z periodik zabývajících se touto problematikou.

Práce je strukturována do sedmi kapitol věnující se nejprve teoretickým informacím o nepodmíněném TOS, v další části praktickým informacím v rámci výkonu trestu a problémům současné doby a možnosti jejich řešení.

V první kapitole se věnuji právním aspektům TOS, jeho právní úpravě v mezinárodních dokumentech, judikatuře Evropského soudu pro lidská práva a vnitrostátní právní úpravě od Ústavy ČR a Listiny základních práv a svobod až po zákonnou a podzákonnou úpravu trestu.

Další část práce je věnována charakteristice TOS jako druhu trestu, změnám v nové kodifikaci trestního zákoníku oproti staré právní úpravě a možnosti překročení nejvyšší

---

¹ VOŇKOVÁ, Jiřina. Základní principy vězeňství v České republice. *České vězeňství*, 1999, roč. 7, č. 1, s. 4.

přípustné hranice trestní sazby odnětí svobody nebo naopak možnost uložení pod dolní hranicí trestní sazby.

Ve třetí části jsem se zabývala alternativními tresty k TOS, i když to není přímo obsahem mé práce, ale považuji za nutné zmínit specifika určitých alternativních trestů k TOS, poněvadž, jak jsem již výše zmínila, nepodmíněný TOS má být uložen *ultima ratio* jako krajní prostředek.

Čtvrtá část práce je již praktickou částí, která pojednává o výkonu TOS, o rozdělení do věznic po vyhlášení rozsudku a jejím dalším rozdělení v rámci vnitřních režii věznic.

Pátá část se zabývá asi nejdůležitější částí této práce, a to právy a povinnostmi odsouzených, vlastním účelem výchovného procesu ve výkonu TOS, jímž je zabránit deformování osobnosti vlivem prostředí věznic a vnitřní komunity formou programů zacházení, jejímž obsahem je vzdělávání odsouzených, které pomáhá rozvíjet dovednosti a pomáhá měnit k lepšímu odsouzeného, jeho hodnoty a priority, dále je obsahem zaměstnávání, které pomáhá odsouzenému udržet si pracovní morálku, možnost dostat se do jiného prostředí než je jen vězeňské, učít odsouzeného hospodařit s penězi a dávat mu možnost splácet své dluhy. Další částí jsou různé aktivity, které pomáhají rozvíjet zájmy odsouzeného, a terapie pomáhající řešit odsouzenému problémy s vlastní osobností. Součástí kapitoly je i podkapitola věnující se motivačnímu cíli odsouzeného ve výkonu TOS, kterým je být co nejdříve zpět ve svém sociálním prostředí, s rodinou a přáteli, a to díky možnosti podmíněného propuštění z výkonu trestu.

Šestá kapitola této práce je čistě praktickou částí, jež se věnuje soudobému problému přeplněnosti věznic, která je problematická nejen pro odsouzené, ale i pro celou společnost, vývoji tohoto problému a především návrhům na možnosti řešení.

Je samozřejmě snadné psát teoreticky o nepodmíněném TOS, ale prakticky je to pro člověka, který nikdy v takové situaci nebyl, nemožné. Nejlépe se zeptat přímo odsouzených, kteří ve výkonu trestu jsou každý den až do jeho celého vykonání. Sedmá část je proto tou nejpraktičtější, kde byli dotázáni odsouzení z věznic Odolov na několik otázek v rámci dotazníkového průzkumu. Otázky byly koncipovány tak, aby souvisely s teoretickou částí práce.

Cílem je tedy porovnat teoretickou část této práce, která byla zjištěna z odborných článků a literatury, a dotazníkovým průzkumem mezi odsouzenými z věznic Odolov a jejich pohledem na výkon TOS, návrhy na zlepšení podmínek výkonu trestu a zjištěných nedostatků a problémů vězeňského systému.

3. SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Nejprve je nutno krátce pojednat o současné právní úpravě TOS. Tato právní úprava je provedena jak na úrovni národní, tak i mezinárodní. V rámci mezinárodní úpravy jsou důležité zejména dokumenty Organizace spojených národů (dále OSN), Výboru ministrů Rady Evropy a mezinárodní smlouvy o lidských právech. O nich bude podrobněji pojednáno dále. V rámci vnitrostátní úpravy je základní rámec TOS upraven v z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

3.1. Mezinárodní dokumenty²

Bylo vydáno nespočet dokumentů upravující téma omezení svobody ve vězení na půdě mezinárodních organizací. A jelikož je Česká republika členem v těchto organizacích, tak i přes nezávaznost těchto aktů je ČR povinna aplikovat zásady těchto dokumentů v co nejširší míře.

3.1.1. Organizace spojených národů

- Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězňými. Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězňými jako rezoluce Valného shromáždění OSN byla přijata roku 1955 v Ženevě. Zde se konal kongres OSN o prevenci kriminality a zacházení s pachateli. V tomto přijatém dokumentu jsou zpracovány požadavky například na registraci vězňů při příjmu do věznic, diferenciaci vězňů podle pohlaví, požadavky na ubytování, stravování, podmínky přemísťování vězňů, podmínky ke sportování, požadavky na zdravotnickou péči a další požadavky³.
- Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 43/173 – Soubor principů pro ochranu všech osob zbavených osobní svobody či uvězněných
- Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 40/33 – Standardní minimální pravidla pro výkon soudnictví ve věcech mládeže (Pekingská pravidla).

---

² Vězeňská služba zveřejnila na svých internetových stránkách *Kompendium úmluv, doporučení a usnesení Rady Evropy týkající se penitenciární oblasti* s odkazem na neoficiální české verze uvedených dokumentů. *Kompendium úmluv, doporučení a usnesení Rady Evropy týkající se penitenciární oblasti* [online]. 6.4.2010 [cit. 28.3.2011]. Dostupná na: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/ke-stazeni-112/kompendium/kompendium-2009>>.

³ ŠTĚRBA, Vladislav. *Penologie*. 1. vydání. Praha: Armex publishing s.r.o., 2007, s. 26-27.

3.1.2. Výbor ministrů Rady Evropy

Výbor ministrů vydává jako rozhodovací orgán Rady Evropy mimo jiné doporučení členskými státymi ohledně záležitostí, v nichž se Výbor dohodl na „společných zásadách.“⁴

Uvedena jsou níže jen ta nejvýznamnější doporučení:

- Doporučení Rec(87)3 Evropská vězeňská pravidla - Evropská vězeňská pravidla (dále jen EVP) se mohou právní povahou charakterizovat jako doporučení Rady Evropy. To znamená, že nepodléhají právnímu režimu Evropské unie, z čehož vyplývá, že nejsou bezprostředně závazná, ale pouze doporučují, jak by měly státy řídit své vězeňské systémy. EVP je vázán stát, ale nemůže se jich dovolávat přímo jednotlivci. Jsou to určité standardy, které by měly být uplatňovány ve všech členských státech Rady Evropy. Tyto státy by se měly snažit dosáhnout souladu s nimi.⁵ ČR přijala závazek řídit se EVP roku 1993.⁶ V současné praxi je zřejmé, že situace vězeňství v postkomunistických zemích včetně ČR není dosud v souladu s EVP. Lze však očekávat, že se současná situace značně přiblíží evropským standardům. V EVP se klade velký důraz na lidskou důstojnost, aby se jednalo sice účinně, ale zároveň humánním způsobem, a dále se klade důraz na přípravu vězňů na život po propuštění na svobodu. EVP mají ukazovat priority a cíle, aniž by odsouvala do pozadí tradiční hodnoty, ale zároveň mají odrážet vývoj těchto pravidel v současné době. Vývoj se neustále pohybuje kupředu, proto je potřeba Pravidla průběžně revidovat.
- Doporučení Rec(89)12 o vzdělávání ve věznicích,
- Doporučení Rec(99)22 ohledně přeplněnosti vězeňských zařízení a nárůstu počtu vězněných osob,
- Doporučení Rec(2006)13 o Evropských pravidlech pro mladistvé pachatele vystavené sankcím nebo opatřením.

Projevem Rady Evropy ale nejsou jen akty Výboru ministrů, ale taktéž doporučení Parlamentního shromáždění. Např. doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy Rec1469(2000) týkající se matek a dětí ve věznicích.

---

⁴ MOTEJL, Otakar a kol. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: Vězeňství*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 20.

⁵ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita, 2008, s. 18.

⁶ BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně. Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. 1. vydání. Praha: Grada publishing, 1999, s. 20.

3.1.3. Mezinárodní úmluvy o lidských právech

O právu na život, na svobodu, o zákazu mučení, otroctví a zákazu nucených prací hovoří i mnohé mezinárodní úmluvy o lidských právech. Například je možné uvést:

- Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.),
  - Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.),
  - Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (č. 143/1988 Sb.)
- a další.

3.2. Vnitrostátní právní úprava

3.2.1. Ústava ČR a Listina základních práv a svobod

Tyto dva dokumenty jsou zařazeny do ústavního pořádku ČR, který představuje souhrn ústavních zákonů a pramenů ústavního práva, které se vyznačují v hierarchii právních norem nejvyšší právní silou, proto je povinné uvést tyto dva dokumenty na vrcholu vnitrostátní právní úpravy nepodmíněného TOS.

TOS je nejzávažnější zásah do jednoho ze základních lidských práv a svobod. Proto musí mít svůj základ v nejvyšším pramenu státu, a to v Ústavě České republiky (dále Ústava ČR) a Listině základních práv a svobod (dále LZPS).

Nejvýznamnějšími obecnými články o tomto tématu jsou nepochybně čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR, který stanoví, že každý občan může činit vše, co není zákonem zakázáno, a nikdo nemůže být nucen činit, co zákon nedovoluje, a čl. 4 Ústavy ČR, který stanoví, že základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci. S tímto článkem souvisí čl. 36 odst. 1 LZPS, jenž stanoví, že každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu. Dle čl. 4 LZPS povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.

Konkrétněji k TOS tu jsou články 8 a 39 LZPS. Dle čl. 8 odst. 1 LZPS je osobní svoboda zaručena. A dle čl. 8 odst. 2 nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. V článku 39 LZPS je obsaženo základní ustanovení v případě ukládání TOS, a to, že jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.

Z hlediska výkonu trestu jsou zde ustanovení LZPS – čl. 7 odst. 2 stanovující, že nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. Dále je možné jmenovat čl. 9, který stanoví, že nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám. A nesmí se opomenout jmenovat čl. 10 odst. 1, který uvádí, že každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

Z toho vyplývá, že TOS má významnou oporu v Ústavě ČR i LZPS, čímž se ukazuje, jak důležitá ustanovení to jsou, neboť ustanovení Ústavy ČR a LZPS vyjmenovávají principy a instituty, na kterých je vystavěna celá společnost.

3.2.2. Zákonná vnitrostátní úprava trestu odnětí svobody

Základní zákonný rámec upravující TOS je možno nalézt v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TZ), který obsahuje komplexní úpravu trestního práva, jako např. definice, co je to trestný čin (dále TČ), trestní odpovědnost, které činy jsou trestné a podmínky trestnosti a další hmotněprávní ustanovení včetně všech trestných činů a podmínek pro spáchání těchto TČ. Tím je transponována zásada ústavněprávní úrovně *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*⁷, která je obsažena v čl. 39 LZPS upravující, že jen zákon stanoví, které jednání je TČ a jaký trest, jakož i jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.

Na trestní zákoník navazuje v přímé souvislosti zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád, dále jen TŘ), ve znění pozdějších předpisů, který upravuje postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. Z čehož vyplývá, že výsledkem tohoto trestního řízení může být i uložení nepodmíněného TOS.

Základem pro systém vězeňství je zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZVTOS). Ustanovení § 1 tohoto zákona stanoví, že tento zákon upravuje výkon TOS ve věznicích a ve zvláštních odděleních vazebních věznic. Stanovuje podmínky pro výkon vězeňství v českých věznicích. Jsou zde vyjmenovány základní zásady výkonu trestu, zacházení s vězni, dále práva odsouzených, jejich povinnosti, další vzdělávání odsouzených a jejich práce. Tento zákon také obsahuje zacházení se zvláštními skupinami odsouzených, tj. ženami, matkami s nezletilými dětmi, mladistvými, trvale pracovně nezařaditelnými, vězni s doživotním trestem svobody, cizinci

---

⁷ Blíže o této zásadě viz JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 24-30.

a duševně nemocnými odsouzenými. Tento zákon je blíže doplněn závazným podzákoným předpisem, vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ŘVTOS)

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, upravuje výkon a průběh vazby. Ustanovení § 1 upravuje účel tohoto zákona, kterým je úprava podmínek výkonu vazby v trestním řízení, zejména stanovení práv a povinností osob ve vazbě, postavení příslušníků a občanských pracovníků Vězeňské služby České republiky a dalších osob při zajišťování výkonu vazby, a dále upravit dozor nad tímto výkonem. Tento právní předpis je blíže doplněn vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů. Tato vyhláška se zabývá přijímáním a umístováním obviněných do cel ve vazebních věznicích.

Pro problematiku nepodmíněného TOS je velmi významným pramenem zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní ČR, ve znění pozdějších předpisů. Vězeňská služba (dále VS) dle úvodního ustanovení tohoto zákona zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon TOS a v rozsahu stanoveném tímto zákonem ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti.

Kromě těchto pramenů lze zmínit dále zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže, dále jen ZSVVM), ve znění pozdějších předpisů.

Dále se vyskytují jiné prameny, které se přímo této problematice nevěnují, ale příslušné oblasti se jimi řídí. Jedná se např. o zákon č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce a další.

4. TREST ODNĚTÍ SVOBODY

System trestů je tvořen dvěma podsystemy, a to **tresty pravidelnými** (§ 52 TZ) a **tresty výjimečnými** (§ 54 TZ).⁸ „Výjimečnost trestů uvedených v § 54 TZ nespočívá v tom, že by šlo o tresty svou podstatou se odchylojící od zásad a funkcí trestního práva. Je potřeba reagovat na mimořádné případy TČ, které se svou povahou a závažností vymykají z rámce „obvyklé“ kriminality, k jejímuž postihu nedostačují tresty pravidelné“⁹.

V aktuální úpravě řídící se dle z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, je TOS uveden nejprve v ustanovení § 52, jenž vyjmenovává druhy trestů, které lze odsouzenému za spáchané TČ uložit. Z právní úpravy z. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1. 4. 2009 (dále již používáno tr. zák. či „stará právní úprava“), od 1. 1. 2010 již neúčinném, byly přejaty do nové právní úpravy tyto druhy trestů: trest odnětí svobody, obecně prospěšné práce, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti, zákaz pobytu, ztráta čestných titulů nebo vyznamenání, ztrátu vojenské hodnosti, vyhoštění. Nově byly zavedeny tyto druhy trestů (§ 52 TZ): trest domácího vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. TOS je opět upraven na prvním prioritním místě mezi ostatními druhy trestů. Konkrétněji je poté rozebírán v ustanovení § 55 a n. TZ.

4.1. Charakteristika TOS

TOS lze charakterizovat jako trest **univerzální**,¹⁰ a to proto, že ho lze nalézt v každé skutkové podstatě ve zvláštní části TZ. Proto ho soudce může uložit za každý TČ a kterémukoli pachateli. Nejsou tedy stanoveny žádné zvláštní zákonné předpoklady pro ukládání tohoto trestu. Určitá specifika můžeme však nalézt u jednotlivých forem TOS. Neznamená to však, že je tento trest uložen v každém případě. S tím souvisí také **subsidiární povaha nepodmíněného TOS**, tzn. tento trest je uložen pouze v tom případě, kdy nelze uložit některý z alternativních trestů, který přichází za daný TČ v úvahu.¹¹ Tato vlastnost TOS je přímo zákonem uvedena v § 55 odst. 2 TZ, kdy lze uložit nepodmíněný TOS za trestný čin, u nichž horní hranice trestní sazby nepřevyšuje tři léta pouze v případě, že by vzhledem

⁸ V úpravě reprezentované zákonem č. 140/1961 Sb., trestní zákon, který přestal být účinný dnem 31. 12. 2009, byly tresty pravidelné vyjmenovány v § 27 a § 29 byl věnován výjimečnému trestu.

⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurz trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 473.

¹⁰ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 89.

¹¹ JELÍNEK: *Trestní právo ...*, s. 360-361.

k osobě pachatele uložení alternativního trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život. V určitých případech se dá říci, že tento trest je také **nezastupitelným**, neboť u určitých pachatelů není možné jinak eliminovat jejich nežádoucí deviantní jednání spočívající v páchání TČ nijak jinak, než jejich izolováním od společnosti prostřednictvím TOS.¹²

Může být použit jako náhradní trest za alternativní tresty, jež nejsou v určitém stanoveném limitu splněny.

Důležitou vlastností TOS je, že se jedná o trest **nejpřísnější**.¹³ Znamená nejzávažnější zásah do základních lidských práv a svobod jedince, a to tím, že představuje zbavení osobní svobody a povinnost podrobení se pravidlům ve vězeňských zařízeních a dále omezení dalších práv, např. ve formě práva volebního a dalších. Hlavně však dochází k přetrhání rodinných a přátelských vztahů.

TOS se ve staré právní úpravě ukládal nejvýše na patnáct let (§ 39 odst. 1 tr. zák.). V tomto je rozdíl od nynější aktuální právní úpravy, tj. z.č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, kde je nepodmíněný TOS upraven nejvyšší maximální délkou v § 55, a to nejvýše na dvacet let, jestliže nejde o mimořádné zvýšení TOS (§ 59 TZ), ukládání TOS pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 108 TZ) nebo o výjimečný trest (§ 54 TZ). Ustanovení § 55 odst. 2 TZ zakotvující zásadu subsidiarity tohoto trestu zůstává nadále zachována z dřívější právní úpravy (tr.zák.). Výjimečným trestem je dle ustanovení § 54 odst. 1 TZ TOS v délce trvání od dvaceti až do třiceti let a TOS na doživotí. Zpřísnění horní hranice nepodmíněného TOS odůvodňuje důvodová zpráva k z. č. 40/2009 Sb. tím, že takto vytváří možnost rozšířit některá velmi úzká rozpětí trestní sazby u nejzávažnějších TČ. Rozpětí mezi dolní a horní hranicí TOS dává prostor pro konkretizaci povahy a závažnosti TČ, jako základního kritéria pro stanovení výměry trestu a pro zohlednění všech dalších hledisek, např. poměry pachatele.

Minimální hranice trestní sazby nepodmíněného TOS v zákoně stanovena není. Při stanovení výše trestní sazby se vychází z § 39 TZ a konkretizuje ji soud dle trestní sazby, která je stanovena u jednotlivých skutkových podstat. Z teorie vyplývá, že nejnižší možný TOS může být uložen ve výši 24 hodin.¹⁴

TOS je jediný trest, u něhož je obecně vymezená zákonná sazba uvedena u každé skutkové podstaty ve zvláštní části TZ. Buď může být uvedena horní i dolní trestní sazbou

¹² KALVODOVÁ: *Postavení trestu...*, s. 90.

¹³ Tamtéž, s.90.

¹⁴ JELÍNEK: *Trestní právo...*, s. 361.

(např. § 140 odst. 1 TZ u TČ vraždy v základní skutkové podstatě bude uložen TOS na deset až osmnáct let) nebo pouze horní sazbou (např. u § 150 u neposkytnutí pomoci TOS až na dvě léta).

V roce 2009 bylo odsouzeno 737 837 pachatelů TČ,¹⁵ z čehož 10 687 pachatelů bylo odsouzeno k nepodmíněnému TOS a 41 686 pachatelů k podmíněnému TOS.¹⁶ Obě statistické tabulky Ministerstva spravedlnosti vloženy do přílohy pod čísly 1 a 3.

Například v rakouské právní úpravě může být TOS buď časově určitý, nebo doživotní. Časově určitý je ukládán v rozmezí od 1 dne až do 20 let (§ 18 öStGB). Rakousko patří k zemím, které upravují obligatorní uložení doživotního trestu, a to v případě genocidia.¹⁷

V německé právní úpravě může být TOS uložen ve formě dočasné nebo na doživotí. Minimální hranice dočasného TOS je stanovena na jeden měsíc, maximální hranice činí 15 let (§ 38 dStGB).¹⁸

4.2. Překročení nejvyšší přípustné hranice trestní sazby odnětí svobody

Jak bylo uvedeno v textu výše, je možné překročit nejvyšší hranici trestní sazby dvaceti let ve třech případech: v případě mimořádného TOS, dále v případě ukládání TOS pachateli TČ spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny a v případě uložení výjimečného trestu.

4.2.1. Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody

Ve staré právní úpravě byl tento institut nazýván „Ukládání TOS zvlášť nebezpečnému recidivistovi,“ v nové právní úpravě je nazýván mimořádné zvýšení TOS, kde celá úprava se nachází v § 59 TZ. Mimořádně se zvýší hranice trestní sazby TOS pachateli, který opět spáchal zvlášť závažný zločin, když už byl pro takový nebo jiný zločin, který je trestním zákoníkem nazýván zvlášť závažný, potrestán. Jestliže závažnost zvlášť závažného zločinu je vzhledem k takové a ostatním okolnostem případu vysoká nebo možnost nápravy pachatele ztížena, může se soud rozhodnout uložit trest v horní polovině trestní sazby odnětí svobody stanovené v TZ, jejíž horní hranice se zvyšuje o jednu třetinu. Na rozdíl od staré právní úpravy není již povinnost soudu ukládat TOS v horní polovině takto zvýšené

¹⁵ Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Ročenka kriminality 2010* [online]. [cit. 14.2.2011]. Dostupné z: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>>.

¹⁶ Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Ročenka kriminality 2010* [online]. [cit. 14.2.2011]. Dostupné z: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>>.

¹⁷ KALVODOVÁ: *Postavení trestu...*, s. 41. a § 321 StGB

¹⁸ Tamtéž, s. 42.

trestní sazby, ale jedná se pouze o možnost zvýšené trestní sazby.¹⁹ V § 59 odst. 2 TZ je dále povoleno, že horní hranice trestní sazby odnětí svobody může po zvýšení převyšovat dvacet let. Ale zároveň při ukládání výjimečného TOS nad dvacet až do třiceti let nesmí horní hranice převyšovat třicet let.

Jak už bylo zmíněno, ve staré právní úpravě byl tento institut upraven v § 41 a § 42 tr.zák. a pojmenován jako ukládání TOS **zvlášť nebezpečnému recidivistovi**. V tomto ustanovení byla obsažena definice zvlášť závažného recidivisty jako pachatele, který znovu spáchal zvlášť závažný úmyslný TČ, ač již byl pro takový nebo jiný zvlášť závažný TČ potrestán.²⁰ *Důvodová zpráva k z. č. 40/2009 Sb. k § 59* uvádí důvod nepoužití tohoto institutu v právní úpravě TZ, „neboť tento institut byl příznačný pro trestní zákonodárství zemí bývalého východního bloku, a po změně politických poměrů byl v průběhu 90. let minulého století nebo počátkem tohoto století ve většině zemí odstraněn. V západoevropských zemích s kontinentálním systémem se tento institut nevyskytoval a nevyskytuje ... Vzhledem k tomu, že recidivní trestná činnost je však i nadále pokládána celosvětově za velmi vážný a nebezpečný fenomén, který opravňuje ke speciální legislativní úpravě, je třeba zachovat možnost přísnějšího postihu recidivy za určitých zvlášť závažných okolností, a proto osnova upravuje možnost mimořádného zvýšení TOS u pachatele, který znovu spáchal zvlášť závažný zločin (§ 14 odst. 3), ač již byl pro takový nebo jiný zvlášť závažný zločin potrestán.“ Tento institut zvlášť nebezpečného recidivisty byl velmi často kritizován i v rozhodnutích Ústavního soudu ČR.²¹

Na rozdíl od staré právní úpravy se v § 59 TZ disponuje s institutem **zvlášť závažný zločin**. Definice tohoto pojmu je upravena v ustanovení § 14 odst. 3 TZ, které stanoví,

¹⁹ JELÍNEK: *Trestní právo ...*, s. 362.

²⁰ V odstavci druhém ustanovení § 41 tr.zák. byl poté definován **zvlášť závažný TČ**, jako TČ uvedené v § 62 a ty úmyslné TČ, na něž tento zákon stanoví TOS s horní hranicí trestní sazby nejméně 8 let. Horní hranice trestní sazby odnětí svobody se zvyšuje o jednu třetinu. Zvlášť nebezpečnému recidivistovi soud uloží trest v horní polovině takto stanovené trestní sazby. Tato horní hranice nesmí ani po zvýšení převyšovat patnáct let. Při ukládání výjimečného TOS nad patnáct až do dvaceti pěti let nesmí horní hranice převyšovat dvacet pět let.

²¹ srov. např. *nález ze dne 13.5.2004, sp. zn. IV.ÚS 396/03, publikovaný pod č. 72 ve sv. 33 Sb. nález. a usn. ÚS ČR*: „Kriminálně politickým smyslem tohoto právního institutu je přísněji postihnout "nepoučitelné" delikventy, dopouštějící se opakovaně zvlášť závažných TČ. Mimořádná přísnost trestu je zde zdůvodnitelná tím, že pachatel, ač se mu již v minulosti dostalo trestem náležitého varování, tvrdostí opakuje zvlášť nebezpečné protispoločenské útoky, jejichž zavrženíhodnost mu musí být notoricky zjevná. Uložení zostřené trestu lze v těchto případech ospravedlnit hledisky generální a individuální prevence... V případech, kdy opakované páchaní TČ nezvyšuje podstatně stupeň společenské nebezpečnosti trestného činu, nelze nalézt racionální důvod, proč by opakované trestné jednání mělo být postihováno zvlášť zostřenou trestní sazbou, v takových případech postačuje ke splnění účelu trestního zákona výměra trestu v rámci "normální" (tj. o třetinu nezvýšené) trestní sazby.“

že zvlášť závažnými zločiny jsou ty úmyslné TČ, na něž trestní zákon stanoví TOS s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

Zákon vyžaduje dřívější odsouzení pro zvlášť závažný zločin, ale také musí pachatel trest skutečně odpykat, alespoň zčásti. Je nutné také, aby soud učinil závěr, že vzhledem k recidivě a ostatním okolnostem případu je závažnost zvlášť závažného zločinu vysoká nebo že je možnost nápravy pachatele ztížena.²²

V současné době se soudy potýkají s problémy časové působnosti nového TZ, kdy ve staré právní úpravě byla povinnost uložit zvlášť závažnému recidivistovi TOS v horní polovině trestní sazby, jejíž horní hranice byla zvýšena o jednu třetinu (§ 42 odst. 1 tr. zák.). V současné úpravě je již dána možnost soudu individuálně uvážit, zdali uloží takto trest, nebo neuloží. V tom případě je příznivější pro pachatele zvlášť závažného zločinu právní úprava nového TZ. Ale je nutné zkoumat formální podmínky mimořádného zvýšení TOS a podmínky spáchání zvlášť závažného zločinu.²³

Ustanovení § 9 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, uvádí, že ustanovení o mimořádném zvýšení TOS nelze u mladistvých aplikovat.

4.2.2. Ukládání TOS pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny

Definice pachatele TČ, který byl spáchán ve prospěch organizované zločinecké skupiny²⁴, se nachází v § 107 TZ.²⁵ Důsledkem toho, že pachatel bude uznán dle tohoto ustanovení, je speciální zpřísnění režimu trestání,²⁶ jež je upraveno v § 108 TZ. Zde je stanoveno, že horní hranice trestní sazby TOS se zvyšuje o jednu třetinu. Soud poté takovému

²² JELÍNEK: *Trestní právo...*, s. 416 – 417.

²³ Blíže v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2010, sp. zn. 11 Tdo 587/2010: „Podmínka umožňující mimořádné zvýšení TOS podle § 59 odst. 1 TZ pachateli, který znovu spáchal zvlášť závažný zločin (§ 14 odst. 3 TZ), ač již byl pro takový anebo jiný zvlášť závažný zločin v minulosti potrestán, může být naplněna i v případě, jestliže pachatel byl dříve potrestán za zvlášť závažný úmyslný trestný čin ve smyslu § 41 odst. 2 tr.zák.. To platí ovšem jen tehdy, pokud byl pachatel dříve potrestán pro TČ, na který trestní zákon stanovil TOS s horní hranicí trestní sazby nejméně 10 let, neboť jen takový zvlášť závažný úmyslný TČ odpovídá definici zvlášť závažného zločinu podle § 14 odst. 3 TZ.“

²⁴ Definice **organizované zločinecké skupiny** je upravena v § 129 TZ, v němž je definována jako společenství více osob s vnitřní organizační strukturou s rozdělením funkcí a dělbou činností, která je zaměřena na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti. Blíže v článku: COUFALOVÁ, Bronislava. Hmotněprávní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového trestního zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 81-85.

²⁵ § 107 odst. 1 TZ: Pachatelem TČ spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 129) je ten, kdo spáchal úmyslný TČ jako člen organizované zločinecké skupiny, nebo ten, kdo takový čin spáchal vědomě se členem organizované zločinecké skupiny anebo v úmyslu organizované zločinecké skupině napomáhat.

²⁶ KRATOCHVÍL: *Kurz trestního práva...*, s. 537.

pachateli uloží TOS v horní polovině stanovené trestní sazby odnětí svobody, nejsou-li zároveň stanoveny podmínky pro mimořádné snížení TOS dle § 58 TZ.²⁷ Horní hranice trestní sazby může po zvýšení převyšovat dvacet let, avšak při ukládání výjimečného TOS nad dvacet až do třiceti let nesmí horní hranice převyšovat třicet let (§ 108 odst. 2).

4.2.3. Výjimečný trest

Trestní zákoník vymezuje výjimečný trest v ustanovení § 54 TZ, v němž rozlišuje jeho dva typy, a to TOS nad 20 až do 30 let a TOS na doživotí.

a) TOS nad 20 až do 30 let

Trestní sazba v § 54 TZ byla oproti staré právní úpravě, kde bylo možné uložit TOS na 15 až 20 let, zpřísněna na nynějších 20 až 30 let TOS. V důvodové zprávě bylo toto zpřísnění zdůvodněno tím, že „vytváří možnost rozšířit některá velmi úzká rozpětí trestní sazby u nejzávažnějších TČ.“²⁸

Tento trest je možné uložit za splnění těchto podmínek stanovených v § 54 odst. 2 TZ:

- závažnost zvláště závažného zločinu je velmi vysoká, nebo
- možnost nápravy pachatele je obzvláště ztížena.

b) TOS na doživotí

Tento trest je v právním řádu ČR od 2. května 1990, kdy byla přijata novela trestního zákona, která s účinností od 1. července 1990 zrušila trest smrti jako trest absolutní.²⁹ Konkrétně je upraven v § 54 odst. 3 TZ, který stanoví, že TOS na doživotí může soud uložit pouze pachateli, který spáchal zvláště závažný zločin vraždy podle § 140 odst. 3 TZ, nebo který při spáchání zvláště závažného zločinu obecného ohrožení podle § 272 odst. 3 TZ, vlastizrady (§ 309 TZ), teroristického útoku (§ 311 odst. 3 TZ), teroru (§ 312 TZ), genocidia (§ 400 TZ), útoku proti lidskosti (§ 401 TZ), použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 411 odst. 3 TZ), válečné krutosti (§ 412 odst. 3 TZ), perzekuce obyvatelstva (§ 413 odst. 3 TZ) nebo zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků (§ 415 odst. 3 TZ) zavinil úmyslně smrt jiného člověka. Dále musí být splněny další předpoklady:

²⁷ Blíže níže v textu kapitoly.

²⁸ Důvodová zpráva z. č. 40/2009 Sb. k § 54

²⁹ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody na doživotí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 49.

- „závažnost takového zvlášť závažného zločinu je mimořádná vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a
- uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo
- není naděje, že by pachatele bylo možno napravit TOS nad dvacet až do třiceti let.“³⁰

Druhý předpoklad je vyjádřením zabraňujícího účinku trestu doživotí, třetí předpoklad je vyjádřením zásahy ekonomie trestního práva (subsidiarity trestní represe) a představuje současně svou subsidiární povahu doživotí k druhému typu výjimečného trestu, a to TOS od dvaceti do třiceti let.³¹

K výkladu pojmů, co si představit pod zvlášť zavrženíhodným způsobem provedení činu či dalších podmínek uložení trestu doživotí existuje velmi bohatá judikatura Nejvyššího soudu.³²

V některých evropských zemích tento trest není uzákoněn, ale výše horní hranice trestní sazby se dá považovat za doživotní trest. Touto zemí je například Španělsko, kde lze uložit TOS do 30 let a v určitých případech až do 40 let.

Například v Rakousku byl trest smrti zrušen v roce 1950, místo něj na nejvyšší příčce nastoupil TOS na doživotí, jenž je upraven v § 18 rakouského trestního zákoníku (Strafgesetzbuch, BGBl. Nr. 60/1974, dále öStGB,) z roku 1975.³³ TOS na dobu určitou lze uložit nejvýše na 20 let (§ 18 odst. 2 öStGB). Dále je již jen TOS na doživotí. Je tu podmínka, že doživotí nelze uložit pachateli, který nedovršil 21 let.³⁴

4.3. TOS uložený pod dolní hranici trestní sazby

I v trestním právu je možnost, respektive povinnost ukládat TOS pod dolní hranici trestní sazby, jež je uvedena ve zvláštní části TZ. Tento institut se v případě možnosti uložit TOS pod dolní hranici nazývá *moderační právo*, nebo pokud je tu povinnost uložit TOS pod dolní hranici, tak je nazýváno jako *moderační povinnost*.³⁵

³⁰ KRATOCHVÍL: *Kurz trestního práva...*, s. 520.

³¹ Tamtéž

³² Pro příklad mohu uvést rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16.6.1976, sp. zn. Tpjf 30/76 (R 41/1976), který pod „zvlášť zavrženíhodným způsobem provedení činu předpokládá vyšší míru surovosti, zvláštní lsti, zákeřnosti, brutality či zvrhlosti, než jaká obvykle bývá spojená s tímto TČ. Je možné také přihlídnout k okolnosti, že oběť byla vystavena zvlášť fyzickým nebo duševním útrapám. Za zvlášť zavrženíhodnou pohnutku u vraždy lze považovat pohnutku svědčící zpravidla o morální zvrhlosti, bezcitnosti, bezohledném sobectví a naprosté neúctě k lidskému životu. Nepatří sem proto např. žárlivost, jednání v afektu, zkratově.“

³³ KALVODOVÁ: *Trest odnětí svobody...*, s. 24.

³⁴ NAVRÁTILOVÁ: *Výjimečný trest...*, s. 29.

³⁵ KRATOCHVÍL: *Kurz trestního práva...*, s. 507.

Moderační právo soudu snížit trest pod dolní hranici je především upraveno v § 58 TZ, který pojednává o institutu mimořádného snížení TOS. Toto ustanovení zná několik případů zmírnění TOS pod dolní hranici trestní sazby:

- **§ 58 odst. 1 TZ** – První případ je ten, má-li soud vzhledem k okolnostem případu nebo k poměrům pachatele za to, že by použití trestní sazby stanovené u TČ bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné a že by šlo nápravy pachatele dosáhnout i trestem kratšího trvání.
- **§ 58 odst. 2 TZ** – Tento případ byl zaveden nově TZ. Jedná se tedy o novou možnost snížit TOS pod dolní hranici, jestliže soud odsuzuje pachatele, který napomohl zabránit TČ, jenž jiný připravoval nebo se o něj pokusil, pokud má soud za to, že vzhledem k poměrům pachatele a povaze jím spáchaného činu lze dosáhnout nápravy i trestem kratšího trvání. Tento případ jednání je v zákoníku zahrnut zejména kvůli prevenci trestné činnosti.³⁶
  - o Důvodová zpráva k z. č.40/2009 Sb. k ustanovení § 58 hovoří, že „*původně zvažovaný důvod, spočívající v napomáhání k objasnění zločinu spáchaného jiným, byl po zmírnění navázáním na trestný čin (opět místo původního zločinu) přesunut do obecné polehčující okolnosti (srov. § 41 odst. 1 písm. l), kde má své místo spolu s okolností obdobné povahy, tedy, že pachatel napomáhal objasnění vlastní trestné činnosti.*“³⁷

Tyto dva případy jsou limitovány hranicemi stanovené v § 58 odst. 3, pod něž nelze TOS snížit.

- **§ 58 odst. 4 TZ** – dalším případem, který byl zaveden nově do právní úpravy TZ, je institut, který se používá k boji proti organizovanému zločinu prostřednictvím pachatele, který je označen jako spolupracující obviněný a který splnil stanovené podmínky podle jiného právního předpisu, kterým toto ustanovení TZ myslí § 178a trestního řádu (dále TŘ), ve kterém jsou upraveny podmínky pro označení obviněného za spolupracujícího.³⁸ Další podmínky, které má vzít soud v úvahu jsou stanoveny taxativně ve výše uvedeném ustanovení TZ: povahu TČ uvedeného v jeho doznání v porovnání se zvláště závažným zločinem spáchaným členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jehož dokonání pomohl zabránit

³⁶ JELÍNEK: *Trestní právo...*, s.363.

³⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. k § 58

³⁸ KRATOCHVÍL: *Kurz trestního práva...*, s. 507.

anebo k jehož objasnění přispěl, dále význam takového jeho jednání, osobu pachatele a okolnosti případu, zejména zda a jakým způsobem se podílel na takovém zvlášť závažném zločinu, jehož dokonání pomohl zabránit anebo k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky svým jednáním případně způsobil.

- **§ 58 odst. 5 TZ** – Ke snížení TOS pod dolní hranici může také dojít v případě, kdy je pachatel odsouzen za přípravu k TČ, za jeho pokus nebo za pomoc k TČ. Nově je přidán do tohoto odstavce institut pomoci. Dále musí soud mít za to, že trest by byl pro pachatele nepřiměřeně přísný a je možné dosáhnout nápravě i trestem kratšího trvání.
- **§ 58 odst. 6 TZ** je novým ustanovením, které bylo přijato do TZ. Obsahuje další možnosti mimořádného snížení TOS, a to:
  - pokud pachatel jednající v právním omylu se mohl tohoto omylu vyvarovat (§ 19 odst. 2)
  - pokud pachatel spáchal trestný čin při odvrácení útoku nebo jiného nebezpečí, aniž zcela splnil podmínky krajní nouze (§ 28) nebo nutné obrany (§ 29)
  - anebo pachatel překročil meze přípustného rizika (§ 31) nebo meze jiné okolnosti vylučující protiprávnost.

5. ALTERNATIVNÍ TRESTY K TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

TOS je trestem dominantním a primárním jako trest, který je uložen za spáchání TČ. Má se jednat o trest, který by měl vzbuzovat strach a respekt. Ale postupem času se ukázalo, že tento trest není tak efektivní, věznic je přeplněné, dochází k finančním problémům, špatné organizovanosti v důsledku přeplnění věznic pachateli TČ.³⁹

V 70. letech 20. století dochází v některých státech Evropy a Ameriky ke změně trestní politiky a začínají se hledat alternativy k TOS.⁴⁰ V. Kalvodová tvrdí ve své knize, že vývoj hledání alternativních sankcí se ubíral třemi základními směry. Prvním byla snaha o zmírnění intramurálního detenčního charakteru odnětí svobody.⁴¹ Pod tento směr lze zařadit například domácí vězení, kdy trest není vykonáván přímo ve vězeňském zařízení, nebo například víkendové tresty, kdy omezení svobody trvá jen po určitou část týdne. Další směr se zaměřuje na takové alternativy, u nichž nedochází k detenci. Sem lze zařadit peněžité tresty, veřejně prospěšné práce, zákaz činnosti a další. Třetím směrem je směr s depenalizačním charakterem,⁴² sem lze zařadit například podmíněné odsouzení či upuštění od potrestání.⁴³

V současné době dochází s účinností nového TZ a zavedením trestu domácího vězení ke změně filosofie ukládání trestů. A to tak, že TOS má být ukládán opravdu jako *ultima ratio*, až jako krajní prostředek.

5.1. Podmíněné odsouzení k TOS

Podmíněné odsouzení je alternativním trestem za TOS. Jelínek ve své knize řeší otázku, zdali se dá říci, že jde o zvláštní druh trestu nebo zda jde pouze o způsob vyměření trestu. Uvádí, že právní nauka je v tomto případě nerozhodná, avšak většina odborníků sdílí názor, že se jedná o druh trestní sankce a tím, že byl přijat zákon o soudnictví ve věcech mládeže, je tento názor i potvrzen v ustanovení § 24 odst. 1 písm. g) a h), kde je podmíněné

---

³⁹ KALVODOVÁ: *Postavení trestu...*, s. 109.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Dle V. Kalvodové se jedná o „opatření spojující pobyt odsouzeného ve věznici s různými aktivitami probíhajícími na svobodě, např. výkon zaměstnání, různé formy výchovných programů a další“ (viz KALVODOVÁ: *Postavení trest...*, s. 109).

⁴² Dle V. Kalvodové se jedná o „opatření určená k vyhnutí se uložení TOS či odkladu jeho výkonu, tedy zejména podmíněné odsouzení a upuštění od potrestání“ (viz KALVODOVÁ: *Postavení trestu...*, s. 110).

⁴³ KALVODOVÁ: *Postavení trestu...*, s. 109.

odsouzení, resp. podmíněné odsouzení s dohledem zařazeno mezi samostatné druhy trestních sankcí.⁴⁴

Podmíněné odsouzení je jednou z forem TOS⁴⁵, který zaujímá velmi významné postavení, a lze také říci, že je soudy také nejhojněji používán. Důkazem nám může být Statistická ročenka kriminality z roku 2009, která nám udává, že podmíněné odsouzení bylo uloženo ve 41 686 případech, což je 56,5 % ze všech uložených druhů trestních sankcí v roce 2009.⁴⁶ Tabulka je vložena do přílohy č. 3.

Jedná se o trest, kde je pachatel pravomocně uznán vinným, je mu uložen za spáchaný trestný čin TOS v určité délce, ale tento trest se odkládá na určitou stanovenou dobu a promíjí se i jeho výkon, pokud vyhoví odsouzený stanoveným podmínkám.⁴⁷

Tento trest lze zařadit mezi alternativy krátkodobých nebo střednědobých nepodmíněných TOS. Současná právní úprava rozlišuje dvě formy podmíněného odsouzení – „prosté“ neboli bez dohledu, jako alternativu nepodmíněného TOS nepřevyšujícího tři roky (§ 81 odst. 1 TZ), a s dohledem, je-li třeba zvýšeně sledovat a kontrolovat chování pachatele a poskytnout mu péči a pomoc ve zkušební době (§ 84 TZ).⁴⁸

Podstatou tohoto trestu je preventivní účinek, poněvadž předpokládá, že již samotné trestní stíhání, soudní řízení a vynesení rozsudku pro pachatele stačí jako dostatečná hrozba. A pokud by to nestačilo a pachatel zkušební dobu porušil, tak nastupuje samotný nepodmíněný TOS.

5.1.1. Podmíněné odsouzení bez dohledu

První formou podmíněného odsouzení je podmíněné odsouzení bez dohledu. Ustanovení § 81 odst. 1 TZ vymezuje základní předpoklady podmíněného odsouzení:

- musí se jednat o TOS nepřevyšující tři roky,
- osoba a poměry pachatele, přihlednutí k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a okolnosti případu zakládající důvodný předpoklad toho, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba výkonu uloženého odnětí svobody.

⁴⁴ JELÍNEK: *Trestní právo...*, s. 366.

⁴⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 110.

⁴⁶ Srov. Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2009* [online]. [cit. 14.5.2011]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202009_1.pdf>.

⁴⁷ KRATOCHVÍL: *Kurz trestního práva...*, s. 487.

⁴⁸ KALVODOVÁ: *Postavení trestu...*, s. 120.

Ustanovení § 81 odst. 2 TZ upřesňuje, že podmíněný odklad se netýká výkonu ostatních uložených trestů uložených vedle tohoto trestu.

Délka trestu určující, zda bude možné rozhodnout o podmíněném odsouzení, není určována dle rozmezí trestní sazby, která je uvedena u konkrétní skutkové podstaty, ale rozhoduje se dle délky trestu, který bude uložen v konkrétním případě. Proto je tedy možné, aby bylo podmíněné odsouzení uloženo i v případě snížení trestu pod dolní hranici trestní sazby. Dále se sleduje, zda se pachatel dopustil TČ opětovně. U tohoto případu je možné podmíněně odsoudit i recidivního pachatele. Příkladem tomu může být rozhodnutí Nejvyššího soudu v Bratislavě ze dne 4.10.1988, sp. zn. 57/1990 Sb.⁴⁹

Ustanovení § 82 odst. 1 TZ stanoví, že zkušební doba podmíněného odsouzení může být stanovena na jeden rok až pět let. Ve zkušební době může soud uložit odsouzenému přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti, jež jsou stanoveny v § 48 odst. 4 TZ. Dále mu bude uloženo, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou způsobil.

Kontrola dodržování daných omezení a povinností odsouzeného je prováděna Probační a mediační službou nebo soudem nejméně jednou za šest měsíců. Povinnost kontroly je stanovena v § 329 odst. 1 a 2 trestního řádu.

Podmínky rozhodnutí o podmíněném odsouzení jsou upraveny v § 83 TZ. Jestliže vedl odsouzený ve stanovené zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že se podmíněně odsouzený osvědčil. Nesplnil-li podmínky, rozhodne soud, že se trest vykoná a zároveň bude rozhodnuto i o způsobu výkonu trestu. Pokud soud vysloví, že se odsouzený osvědčil, bude na něj hleděno, jako by nebyl odsouzen.

5.1.2. Podmíněné odsouzení s dohledem

Druhou formou podmíněného odsouzení je podmíněné odsouzení k TOS s dohledem. Jelínek v komentovaném znění uvádí, že *„tento institut představuje jeden z projevů probace v českém trestním právu. Základní charakter probace lze vymezit jako konstruktivní metodu převýchovy pachatele, institucionalizovaný dohled nad chováním pachatele, spojený s určitými prvky pomoci, usnadňujícími resocializaci pachatele.“*⁵⁰ Základním rozdílem mezi tímto a předcházející formou podmíněného odsouzení je pouze vyslovení dohledu nad pachatelem v případě, kdy je třeba zvýšeně sledovat a kontrolovat chování pachatele

---

⁴⁹ rozhodnutí Nejvyššího soudu v Bratislavě ze dne 4.10.1988, sp. zn. 57/1990 Sb.: *„Není vyloučeno dosáhnout účelu TOS s podmíněným odkladem jeho výkonu i u obviněného, který se dopustil majetkové trestné činnosti krátce po propuštění z výkonu TOS za obdobnou trestnou činnost.“*

⁵⁰ JELÍNEK: *Trestní zákoník a trestní řád...*, s.110.

a je třeba mu poskytnout potřebnou péči a pomoc ve zkušební době, což je výslovně upraveno v § 84 TZ. Znamená to tedy, že jde o přísnější alternativu podmíněného odsouzení.⁵¹

Pojem dohled je upraven v ustanovení § 49 TZ.⁵² Účelem dohledu by měla být „kontrola chování pachatele, která by měla zajistit snížení možnosti opakovat trestnou činnost a tedy chránit společnost, a dále výchovné vedení a pomoc pachateli vést v budoucnu řádný život.“⁵³ Probační úředník sleduje, zda odsouzený plní tzv. *probační plán dohledu*, který není v TZ novým institutem, neboť je nahrazením termínu *probační program*, který byl používán ve staré právní úpravě. Důvodová zpráva k TZ uvádí, že se jedná o výstižnější pojem než do té doby stávající.⁵⁴ Termín probační program je používán v § 17 v z. č. 218/1003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ale v jiném smyslu.

Zkušební doba, uložení přiměřených omezení a povinností, fikce osvědčení jsou upraveny v ustanoveních § 85 a § 86, které jsou velmi podobné ustanovením o podmíněném odsouzení, které jsou stanoveny výše, proto je již nebudu dále rozepisovat.

Hlavní rozdíl mezi nepodmíněným TOS a podmíněným TOS je v tom, že tento trest je vykonáván na svobodě. Jedná se tedy o trest mírnější a nejsou na pachateli znát negativní důsledky vězeňského systému a jeho subkultury. Dále je rozdíl v tom, že podmíněný TOS se nepromítne do trestního rejstříku, pokud se pachatel osvědčí, což shledávám za správné řešení, neboť pachatele nebude odsouzení provázet v trestním rejstříku po celý jeho život. Proto si myslím, že úspěšné vykonání podmíněného TOS je dostatečnou motivací pro odsouzeného, neboť odsouzený má možnost výběru, buď se ve zkušební době osvědčit, nebo neosvědčit a jít si odpykat nepodmíněný TOS bez námitek, že mu šance nebyla dána.

---

⁵¹ JELÍNEK: *Trestní právo...*, s. 370-371.

⁵² Pod pojmem *dohled* se dle § 49 TZ rozumí pravidelný osobní kontakt pachatele s úředníkem Probační a mediační služby, spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona.

⁵³ JELÍNEK: *Trestní právo...*, s. 371.

⁵⁴ Důvodová zpráva k z. č. 40/2009 Sb. uvádí důvody přeměny tohoto institutu: „Pokud jde o vymezení dohledu, odděluje se v zájmu přehlednosti povinnosti pachatele, jež se upřesňují o povinnost informovat probačního úředníka také o zdrojích obživy, a povinnosti probačního úředníka, které se doplňují o možnost, aby při méně závažném porušení stanovených podmínek, probačního plánu nebo omezení či povinností probační úředník mohl jen upozornit obviněného na zjištěné nedostatky a dát mu poučení, že v případě opakování nebo závažnějšího porušení stanovených podmínek, probačního plánu nebo omezení či povinností bude o tom informovat předsedu senátu.“

5.2. Domácí vězení

Trest domácího vězení je možno zařadit mezi alternativní tresty, které nahrazují TOS. Tento trest má velký význam v tom, že má ulehčit přeplněnosti vězeňských zařízení tím, že tento trest je vykonáván v domovech pachatelů. Ve výčtu druhů trestů je tento trest hned za TOS, což znamená, že je mu přikládán druhý nejdůležitější význam, tudíž je pokládán za druhý „nejtvrdší“ trest.⁵⁵

Pro náš právní řád ale trest domácího vězení není novinkou. V historii již bylo možno se s tímto druhem trestu setkat, a to v § 246 z. č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích. V současnosti je nově domácí vězení upraveno v trestním zákoníku mezi druhy trestních sankcí.⁵⁶

Hlavním pozitivem tohoto trestu je, že odsouzený neodchází z rodinného prostředí, zůstává zaměstnán a nadále dochází do zaměstnání, může podnikat, zabezpečovat a finančně podporovat rodinu a samozřejmě i podílet se na výchově svých dětí. Odsouzený nebude postižen vězeňským prostředím, nebude izolován od společnosti.⁵⁷

Ale abych uvedla i negativa tohoto trestu, tak se jedná o aktivity, které předchází uložení tohoto trestu. Soud totiž musí obdržet všechny možné relevantní informace o budoucím odsouzeném a prostředí, kde by přetrvával po rozsudku, před tím, než soud rozhodne o uložení tohoto trestu. Toto místní šetření provádí Probační a mediační služba a je činností časově velmi náročnou. Což je velmi problematické například u trestních příkazů, kdy soudci se nebudou chtít tímto šetřením zdržovat, aby rozhodli co nejrychleji, a raději uloží některý z jiných alternativních trestů.⁵⁸

Co se týče ukládání domácího vězení, tak je ho možno uložit samostatně nebo vedle dalších přiměřených omezení a povinností. Pokud je ukládán samostatně, musí být stanoveno, že vzhledem k povaze odsouzeného a závažnosti spáchaného činu není jiného trestu třeba.⁵⁹ Ale zároveň je možnost ukládání limitována neslučitelností s určitými druhy trestů. Tyto limity jsou upraveny v § 53 odst. 1 TZ, kde je upraveno, že domácí vězení nelze uložit vedle TOS a obecně prospěšných prací, neboť by je nebylo možné vykonat.

---

⁵⁵ KREJČÍŘÍKOVÁ, Kateřina. Nový trest (trestní opatření) domácího vězení. *Státní zastupitelství*, 2009, roč. VII., č. 10, s. 14.

⁵⁶ Tamtéž, s. 13.

⁵⁷ KREJČÍŘÍKOVÁ: Nový trest..., s. 14.

⁵⁸ KUČERA, Pavel, KINCL, Michael. Ztratí trest domácího vězení smysl?. *Trestní právo*, 2010, roč. 15, č. 4, s.3.

⁵⁹ KREJČÍŘÍKOVÁ: Nový trest..., s. 14.

Kdy je možné domácí vězení uložit? Musí být kumulativně splněny tyto podmínky upravené v ustanovení § 60 odst. 1 TZ:

- jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu, a
- pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost
- a trest domácího vězení smí být uložen nejvýše na dvě léta.

Trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20:00 do 5:00 hodin v rozsudkem určeném obydlí.⁶⁰ V rozsudku soudu může být ale vymezena doba jiná. Je totiž možné upravit domácí vězení přímo na míru odsouzenému, kde se bere v úvahu i výkon zaměstnání nebo povolání a jeho pracovní doba, popřípadě noční směny. Je pamatováno taktéž na věřící odsouzené, kteří navštěvují bohoslužby i ve dnech pracovního klidu či pracovního volna.⁶¹ Jedná se o tzv. *princip soudní individualizace trestu*⁶² přímo na míru odsouzenému.

Tento trest je možné dle § 24 odst. 1 písm. g) zákona o soudnictví ve věcech mládeže⁶³ uložit taktéž mladistvým pachatelům. Pokud je domácí vězení vykonáno, hledí se na mladistvé pachatele jako na neodsouzené. Trest se totiž u mladistvých zhlazuje dle ust. § 35 odst. 6 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. V důsledku zavedení tohoto alternativního trestu, došlo i ke změně trestního řádu (dále TR),⁶⁴ kdy se vkládají nová ustanovení § 334a až § 334g, která upravují samotný výkon domácího vězení. Jelikož tento trest není hlavním tématem této práce, tak odkazují pro bližší informace do těchto ustanovení.

Soud může také na dobu výkonu uložit přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti, které jsou upraveny v § 48 odst. 4 TZ. Pokud by se jednalo o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud uložit některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé (§ 60 odst. 5 TZ).

⁶⁰ Konkrétněji v ustanovení § 60 odst. 2 TZ.

⁶¹ KREJČÍŘÍKOVÁ: Nový trest..., s. 14.

⁶² JELÍNEK: *Trestní právo...*, s. 374.

⁶³ z.č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění doprovodného zákona č. 41/2009 Sb.

⁶⁴ z. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

Ne všichni ale vykonají trest domácího vězení tak, jak mu bylo stanoveno soudem v rozsudku. Odsouzený zmaří výkon trestu, což znamená, že nedodrží stanovené podmínky v ustanovení § 60 odst. 3 až 5 TZ (§ 61 odst. 2 TZ). V takovém případě přichází na řadu náhradní TOS až na jeden rok (§ 61 odst. 1 TZ). Považuji hrozbu jednoletého trestu odnětí svobody za nedostatečný, neboť tato hrozba nízkou trestní sazbou nevede k tomu, aby podmínky trestu domácího vězení byly dodržovány. Dále se ztotožňuji s názorem JUDr. Ščerby, který ve svém článku porovnává například náhradní TOS k nevykonanému peněžitému trestu, jež uvádí, že bude odsouzenému uložen náhradní TOS až na čtyři roky a domácí vězení až na jeden rok.⁶⁵ Což dokazuje, jak náhradní TOS u domácího vězení není promyšlen. Proto považuji za vhodné, aby byla zvýšena nejvyšší možná trestní sazba za nesplněný trest domácího vězení, který by odsouzené alespoň zastránil.

Jakým způsobem bude docházet ke kontrole odsouzených, zdali nemaří výkon rozhodnutí? Tento způsob kontroly je stanoven v § 334b TR. Hovoří se zde o elektronickém kontrolním systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného pomocí tzv. nesnímatelného elektronického náramku, tak i namátkovou kontrolu probačním úředníkem. Na zavedení elektronických náramků ale budou potřeba nemalé finanční náklady. „Mezi hlavní pozitiva trestu domácího vězení patří nižší náklady ve srovnání s výkonem TOS. Údaje ze Statistické ročenky VS ČR za rok 2009 uvádějí, že denní průměrné náklady na jednu vězněnou osobu činí 885 Kč, což představuje na celý rok 323 033 Kč.“⁶⁶ Podle Daniely Kovářové by měl dohled nad jedním vězňem stát přibližně 300 Kč denně. Počítá, že nový systém dlouhodobě peníze uspoří.⁶⁷ Dle důvodové zprávy k TZ se předpokládají roční náklady na kontrolu (provozní) jediného odsouzeného k domácímu vězení v systému elektronického dohledu přibližně 28 572 Kč, což představuje přibližně jednu desetinu ročního nákladu na odsouzeného ve výkonu TOS.

Dle Probační a mediační služby ČR již trest domácího vězení odpykává více než 200 odsouzených. Ze začátku ukládání tohoto trestu nebylo tak časté, ale za poslední tři měsíce byl uložen již ve sto případech. Již 14 odsouzených tento trest nezvládlo vykonat,

---

⁶⁵ Blíže viz ŠČERBA, Filip. Právní úprava nových alternativních trestů. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 86.

⁶⁶ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2009* [online]. [cit. 3.5.2011]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistik%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202009_1.pdf>.

⁶⁷ Více v článku: BLANDA, Robert. Odstraní elektronické náramky přeplněnost českých věznic?. *České vězeňství*, 2010, roč. 18, č. 1, s. 17.

ale bylo to především v případech, kdy Probační a mediační služba nebyla přizvána ke konzultaci před uložením trestu soudem nebo vůbec tento trest nedoporučila.⁶⁸

Trest domácího vězení je provázán s nepodmíněným TOS nejen díky tomu, že je to jeho alternativní trest, ale také v rámci podmíněného propuštění z nepodmíněného TOS, neboť dle ust. § 88 odst. 2 TZ může soud podmíněně propustit vzorně chovajícího se odsouzeného, u něhož již není výkonu TOS třeba, na svobodu, a zároveň mu soud uloží, aby se ve zkušební době zdržoval v určené době zejména v nočních hodinách a ve dnech pracovního klidu a pracovního volna ve svém obydlí (§ 89 odst. 2 věta druhá TZ), což je vlastně obsahem domácího vězení. Toto je běžné v zahraničí, kdy si odsouzený může poslední část trestu trávit doma a pomáhá mu to postupně se začleňovat do společnosti.

Podle Probační a mediační služby ČR by měly být elektronické náramky zavedeny od roku 2012.⁶⁹ To shledávám jako velmi přínosné, neboť se domnívám, že ukládání tohoto trestu bude díky tomu častější, než je v současné době, a nebude tím tolik zatěžována Probační a mediační služba. Ale uvidíme, nakolik bude toto datum zavedení reálné, poněvadž náramky měly být původně zavedeny již s účinností TZ.

5.3. Obecně prospěšné práce

Trest obecně prospěšných prací (dále OPP) je dalším z alternativních trestů k nepodmíněnému TOS, ale také může být alternativní i k jiným trestům. Jejich obecná úprava je v ustanoveních §§ 62 – 63 TZ.

OPP nejsou uvedeny jako sankce v žádné skutkové podstatě zvláštní části TZ, tudíž je o nich možné říci, že se jedná o univerzální trest, který jde uložit za všechny spáchané přečiny, a to buď jako trest samostatný nebo vedle jiného trestu.⁷⁰ Jako samostatný může tento trest být uložen v případě, že není vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu třeba (§ 62 odst. 1 TZ).

*„Jedná se o legální nucenou práci v obecný prospěch širšího okruhu lidí,“*⁷¹ což dokazuje její úprava v čl. 4 odst. 3 písm. a) Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod⁷² a také čl. 9 odst. 2 písm. a) LZPS.⁷³

⁶⁸ SUCHÁ, Veronika. Domácí vězni ušetřili státu dvacet milionů korun. 24.4.2011 [cit. 3.5.2011]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/aktuality/domaci-vezni-uz-usetrili-statu-dvacet-milionu-korun>>.

⁶⁹ ŠTEFANOVÁ, Alexandra. Domácí vězení funguje i bez náramků. 2.3.2011 [cit. 3.5.2011]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/aktuality/vse/>>.

⁷⁰ KRATOCHVÍL: *Kurz trestního práva...*, s. 499.

⁷¹ JELÍNEK: *Trestní právo...*, s. 377.

Ve staré právní úpravě bylo možné tento trest ukládat u všech trestných činů s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující pět let. Současná právní úprava uvádí v ustanovení § 62 odst. 1 věta 1., že OPP lze uložit pachateli za přečin.⁷⁴

Podstata OPP spočívá dle ust. § 62 odst. 3 TZ v tom, že odsouzený je povinen provést ve stanoveném rozsahu práce k prospěšným účelům spočívající v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných činnostech ve prospěch obcí, nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí.

Nově je taktéž rozšířena možnost výkonu OPP tím, že „bylo vypuštěno slovo „obdobných“ v ustanovení § 62 odst. 3, čímž byla otevřena možnost výkonu i kvalifikovaných prací a nejen pouze prací obdobných pracím úklidovým a údržbářským, což má význam zejména u činností ve prospěch jiných institucí než obcí, např. institucí zabývajících se vzděláním, kulturou, školstvím, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností,“ což uvádí důvodová zpráva k z. č. 40/2009 Sb. k § 62.

Soud při ukládání tohoto trestu sleduje více podmínek. Nejen to, že se jedná o přečin, ale také soud zpravidla tento trest neuloží, pokud se jedná o pachatele, kterému byl trest OPP v době tří let předcházejících tohoto druhu trestu přeměněn na TOS dle § 65 odst. 2 TZ (§ 62 odst. 2 TZ) a dále musí přihlídnout ke zdravotní způsobilosti pachatele, který musí být zdravotně způsobilý k soustavnému výkonu práce (§ 64 TZ).

V ustanovení § 63 odst. 1 TZ je stanoven rozsah trvání trestu OPP, a to v rozmezí od 50 do 300 hodin. Důvodová zpráva k z. č. 40/2009 Sb. k § 63 stanoví, že „se přibližuje délce ukládaných trestů OPP ve vyspělých evropských zemích.“ V § 65 odst. 1 TZ je stanovena doba, za kterou mají být nejdéle tyto práce vykonány, a to maximálně jeden rok od nařízení výkonu OPP. Do této doby se nezapočítává doba, po kterou odsouzený nemohl OPP vykonávat pro zdravotní nebo jiné překážky, dále doba, kdy byl ve vazbě nebo ve výkonu TOS. Jednoroční lhůta smí být dle § 339 TŘ odložena nebo přerušena. Odložení či přerušování se do lhůty jednoho roku nezapočítává.

Jak již výše bylo zmíněno, trest OPP je alternativním trestem k nepodmíněnému TOS. V § 65 odst. 2 TZ je popsán princip přeměny trestu OPP na nepodmíněný TOS. Dochází

---

⁷²Čl. 4 odst. 3 Evropské úmluvy: Za „nucenou nebo povinnou práci“ se pro účely tohoto článku nepovažuje práce běžně požadovaná při výkonu trestu uloženého podle článku 5 této Úmluvy, nebo v době podmíněného propuštění z tohoto trestu.

⁷³ čl. 9 odst. 2 LZPS: (1) Nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám. (2) Ustanovení odst. 1 se nevztahuje na: a) práce ukládané podle zákona ve výkonu TOS nebo osobám vykonávajícím jiný trest nahrazující TOS.

⁷⁴ definice **přečinů** je v § 14 odst. 2 TZ: Přečiny jsou všechny nedbalostní TČ a ty úmyslné TČ, na něž trestní zákon stanoví TOS s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

k tomu v případě, kdy odsouzený nevykoná ve stanovené době uložený trest, pokud nevede řádně život, vyhýbá se nástupu výkonu trestu, poruší podmínky výkonu trestu či jiným způsobem maří výkon trestu. V těchto případech dochází k přeměně trestu OPP na nepodmíněný TOS, kdy každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu OPP se počítá za jeden den TOS. Jelínek je toho názoru, že trest je velmi mírný, neboť „*doba takto přeměněného TOS tak může činit maximálně 300 dní (u mladistvých 150 dnů), což např. u trestných činů se sazbou TOS od jednoho roku do pěti let, za něž je také možné uložit trest OPP, nedosahuje ani dolní hranice této sazby.*“⁷⁵ Ve výjimečných případech dochází k prodloužení doby výkonu trestu OPP až o šest měsíců. Bližší podmínky jsou stanoveny v § 65 odst. 3 TZ.

Jakmile trest bude vykonán nebo bude od výkonu zčásti nebo zcela pravomocně upuštěno, tak se na odsouzeného hledí, jako by nebyl odsouzen (§ 65 odst. 4 TZ).

Tento trest je dle mého názoru v systému trestů na tom správném místě. Je to trest, který bude uložen odsouzeným, kteří spáchali méně závažné TČ. Dle mého názoru lze tento trest zařadit mezi mírnější druhy sankcí, jelikož při jeho výkonu nedochází ke ztrátě svobody, nejedná se o natolik velká omezení v běžném životě, nedochází ke zprerthání sociálních vztahů včetně rodinných a vztahů mezi přáteli. Při odpracování dochází k zahlazení tohoto činu v rejstříku trestů, proto je tu větší šance pro odsouzené na trhu práce. A také je zde významný dopad pro společnost, neboť jsou vykonány obecně prospěšné práce.

5.4. Peněžitý trest

Peněžitý trest je jeden z nejvýznamnějších alternativ krátkodobých TOS. I když se může zdát, že svou majetkovou povahou bude používán jen u TČ majetkových, tak to není pravda. Tento trest je zvláštní tím, že nepostihuje pouze pachatele, ale i jeho rodinu a osoby, vůči nimž má pachatel závazky.⁷⁶ Alternativní povaha tohoto trestu ve vztahu k nepodmíněnému TOS vyplývá z ustanovení § 67 odst.2 písm. b) TZ, kdy je peněžitý trest ukládán namísto nepodmíněného TOS.⁷⁷

Tento trest je možné uložit samostatně, nebo jako trest vedlejší. Bližší podmínky k uložení trestu jako samotného jsou upraveny v ust. § 67 odst. 3 TZ, kde je stanoveno, že jako samostatný může být uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného TČ a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

⁷⁵ JELÍNEK: *Trestní právo...*, s. 379-380.

⁷⁶ JELÍNEK: *Trestní právo...*, s. 382.

⁷⁷ KRATOCHVÍL: *Kurz trestního práva...*, s. 485.

Trest může být uložen v případech stanovených v § 67 odst. 1 a 2 TZ v případech, kdy pachatel pro sebe nebo pro jiného úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch nebo uložení tohoto trestu trestní zákon výslovně dovoluje, anebo jej soud ukládá za přečin a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele nepodmíněný TOS současně neukládá.

Výměra tohoto trestu je v TZ nově stanovena ve formě tzv. *denních pokut*. „*Jejich podstatou je vyjádření povahy a závažnosti činu počtem denních sazeb, přičemž za každý den musí být uhrazena určitá peněžní částka stanovená na základě pečlivého hodnocení majetkových poměrů pachatele. Při stanovení výše denní sazby se přihlíží k majetkovým poměrům pachatele a vychází se především z čistého příjmu, který pachatel má nebo mohl mít při náležitém využití svých schopností průměrně za jeden den.*“⁷⁸ Podstatou peněžitého trestu nejsou denní termínované splátky, kdy by odsouzený každý den musel platit stanovenou splátku. Je to pouze způsob výpočtu celkové částky peněžitého trestu.⁷⁹ Ustanovení § 68 odst. 1 TZ stanoví výměru peněžitého trestu, která činí nejméně 20 a nejvíce 730 celých denních sazeb. Ustanovení § 68 odst. 1 TZ stanoví výši jednotlivé denní sazby, která činí nejméně 100 Kč a nejvíce 50 000 Kč, z čehož vyplývá, že maximálně lze dosáhnout trestu ve výši až 36,5 milionu Kč.⁸⁰

Při stanovení výše denní sazby se přihlíží „*k majetkovým poměrům pachatele, a vychází se především z čistého příjmu, který pachatel má nebo by mohl mít při náležitém využití svých schopností průměrně za jeden den. Tyto částky mohou být stanoveny i odhadem soudu, zejména v případě, kdy pachatel v době ukládání trestu nepracuje, anebo kdy v důsledku jeho postoje k trestnímu řízení není možné jeho skutečný denní příjem náležitě zjistit.*“⁸¹ Zaplacené částky připadají státu (§ 68 odst. 7 TZ). Pokud by se mělo stát, že trest by byl nedobytný, soud takový trest dle § 68 odst. 6 TZ neuloží.

Ustanovení § 69 odst. 1 TZ hovoří o tom, co se stane v případě, že nebude stanovený peněžitý trest v určené době vykonán. V tomto případě přichází na řadu náhradní TOS až na čtyři léta. Tento trest však nesmí spolu s uloženým TOS přesahovat horní hranici trestní sazby.

Peněžitý trest není hlavním tématem mé práce, proto dále odkazuji na ustanovení § 341 až § 344 TR, který pojednává o výkonu peněžitého trestu.

⁷⁸ JELÍNEK: *Trestní právo...*, s. 383.

⁷⁹ Tamtéž

⁸⁰ Ve staré úpravě v ustanovení § 53 odst. 1 tr. zák. bylo možné uložit maximální trest ve výši 5 000 000 Kč.

⁸¹ Důvodová zpráva k z. č. 40/2009 Sb. k § 67 a § 69

I u peněžitého trestu je možné se setkat s tzv. fikcí neodsouzení⁸², která je upravena v ust. § 69 odst. 2 TZ, z něhož vyplývá, že pachateli, kterému byl uložen peněžitý trest za přečin spáchaný z nedbalosti, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno. K zahlazení dojde tedy *ex lege*. Co se týče úmyslných trestných činů, tak ty se zahlazují splněním podmínek dle § 105 odst. 1 písm. e) TZ.⁸³ K zahlazení dojde rozhodnutím soudu neboli *ex decreto*.⁸⁴

---

⁸² JELÍNEK: *Trestní právo...*, s. 384.

⁸³ § 105 odst. 1 písm. e) TZ: Soud zahladí odsouzení, vedl-li odsouzený po výkonu nebo prominutí trestu anebo po promlčení jeho výkonu řádný život nepřetržitě po dobu nejméně jednoho roku, jde-li o ... nebo k peněžitému trestu za úmyslný TČ.

⁸⁴ KRATOCHVÍL: *Kurz trestního práva...*, s. 486.

6. VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

6.1. Úprava výkonu trestu odnětí svobody v právních předpisech

Právní úprava výkonu TOS je obsažena v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody (dále ZVTOS), a vyhláškou ministra spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou je vydán řád výkonu trestu odnětí svobody (dále ŘVTOS). Další právní úpravu výkonu TOS je možno nalézt v nařízeních generálního ředitele a v metodických pokynech ředitelů odborů generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. Všechny tyto právní předpisy rozpracovávají konkrétní věznice na území ČR ve svých Vnitřních řádech věznice, jež jsou vydávány řediteli konkrétních věznic. Všechny tyto dokumenty musí být v souladu s lidskými právy vězňů, která jsou uvedena v LZPS a zároveň musí být v souladu s EVP.⁸⁵

6.2. Místo výkonu trestu

Místem výkonu TOS se podle § 5 odst. 1 ZVTOS, stává věznice nebo zvláštní oddělení vazební věznice. Tyto instituty jsou zřizovány a rušeny ministrem spravedlnosti. Spravovány jsou poté Vězeňskou službou (dále VS) podle zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

U některých věznic jsou zřizována specializovaná oddělení pro výkon specifických skupin vězňů včetně dvou vězeňských nemocnic v Praze-Pankráci a Brně.⁸⁶

Ustanovení § 5 odst. 2 ZVTOS upravuje taktéž případ, kdy odsouzený trpí nějakou nemocí a jeho zdravotnímu stavu nestačí péče zdravotnického zařízení VS, a trest je nepřerušitelný, vykonává se trest po nezbytnou dobu mimo objekty spravované Vězeňskou službou. Zde však neleží nestřeženě, ale je hlídán stráží nejbližší věznice. Zvýšené náklady s tímto spojené hradí zdravotnickému zařízení VS ČR.

Mladiství mají speciální postavení, a tudíž i speciální místo výkonu TOS. Trestní opatření odnětí svobody u mladistvých, kteří nepřekročili 19. rok svého věku, je vykonáváno odděleně od ostatních dosouzených, a to buď ve věznicích, nebo zvláštních odděleních pro mladistvé.⁸⁷

Soud rozhoduje ve svých rozhodnutích o tom, do věznice kterého typu má být odsouzený zařazen. O umístění do konkrétní věznice už rozhoduje generální ředitelství VS.

---

⁸⁵ SOCHŮREK: *Úvod do...*, s. 36.

⁸⁶ Tamtéž

⁸⁷ § 5 odst. 3 z.č. 169/1999 Sb., ZVTOS, ve znění pozdějších předpisů; § 31 odst. 4 z.č. 218/2003 Sb., zákona o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů (dále ZSVVM)

Ředitelství musí přihlížet k tomu, aby byl odsouzený umístěn v blízkosti svého bydliště, jak stanoví EVP, dále musí ředitelství přihlížet k tomu, zda odsouzení nepatří do jedné ze skupin, která jsou umístována zvlášť. Podrobněji bude pojednáno níže v podkapitole o typu věznic.⁸⁸

6.3. Typy věznic

Výkon nepodmíněného TOS se vykonává ve věznicích, které je možné rozdělit do čtyř typů rozdělených dle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti.⁸⁹ Tomuto se odborně říká *vnější diferenciaci*.⁹⁰ Uvnitř těchto jednotlivých typů existuje poté tzv. *vnitřní diferenciaci*, která je zde z toho důvodu, aby byly výchovné prostředky individuálněji určené každému vězni.⁹¹ O vnitřní diferenciaci bude zmíněno později. Věznice se tedy rozlišuje na tyto typy:

- a) s dohledem neboli věznice typu A
- b) s dozorem neboli věznice typu B
- c) s ostrahou neboli věznice typu C
- d) se zvýšenou ostrahou neboli věznice typu D.⁹²

Dále právní úprava pamatuje také na výkon trestů u mladistvých, cizinců, trvale pracovně nezařaditelných a matek s dětmi.⁹³

Rozdělení do čtyř typů věznic je uzákoněno v ustanovení § 56 TZ, kde se od staré právní úpravy liší pouze ve výši výměry trestu, díky níž jsou odsouzení rozděleni do uvedených typů věznic. Způsob výkonu trestu v jednotlivých typech věznic pak upravuje a konkretizuje jiný právní předpis.

Typy věznic se od sebe liší samotnou výstavbou věznic. Tím je myšleno oplocení věznic, zdi a další zabezpečovací prvky. Dále se liší tím, jakým způsobem se vězni mohou pohybovat po věznici, zda-li se mohou pohybovat uvnitř věznice sami, nebo v doprovodu zaměstnance či ostrahy.⁹⁴

Soud rozhoduje ve svých rozsudcích, do věznice kterého typu má být odsouzený zařazen. „*Práva a povinnosti odsouzených jsou stanovena jednotně ve všech 4 typech věznic. Vychází se z principu, že postavení odsouzeného z hlediska rozsahu jeho práv závisí*

⁸⁸ BAJCURA: *Práva vězně...*, s. 93.

⁸⁹ SOCHŮREK: *Úvod do...*, s. 37.

⁹⁰ BAJCURA: *Práva vězně...*, s. 92.

⁹¹ Tamtéž

⁹² Tamtéž

⁹³ SOCHŮREK: *Úvod do...*, s. 37.

⁹⁴ Tamtéž

především na jeho chování během výkonu trestu. Pokud odsouzený porušuje povinnosti uložené zákonem, nevzniká mu nárok na využívání možností, které podmínky výkonu trestu zlepšují.“⁹⁵ Ustanovení § 56 odst. 2 TZ stanoví, že zpravidla soud rozhoduje tak, že do věznice s dohledem odsoudí pachatele, kterému byl uložen trest za nedbalostně spáchaný přečin a zároveň nebyl dosud ve výkonu trestu pro úmyslný TČ. Pro věznici s dozorem se soud ve svém rozsudku rozhodne v případě, že pachateli byl uložen trest za přečin spáchaný nedbalostně a zároveň pachatel byl již ve výkonu trestu pro úmyslný TČ, nebo že pachateli byl uložen trest za úmyslný TČ ve výměře nepřevyšující tři léta a pachatel dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný TČ. Zákon č. 140/1961 Sb. se odlišoval v této části od TZ jen v tom, že do věznice s dozorem byl odsouzen pachatel, kterému byl uložen trest za úmyslný TČ ve výměře nepřevyšující dva roky, nikoliv tři. V ostatních částech je to totožné. Umístění do věznice s ostrahou bude určeno tomu pachateli, kterému byl uložen trest za úmyslný TČ a nejsou zároveň splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou, a pachateli, který byl odsouzen za přečin spáchaný z nedbalosti a nebyl zařazen do výkonu TOS do věznice s dohledem nebo s dozorem. Nejtěžší typ věznice se zvýšenou ostrahou bude určen tomu pachateli, kterému byl uložen výjimečný trest, TOS za TČ spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, TOS ve výměře nejméně osmi let za zvlášť závažný zločin, nebo který byl odsouzen za úmyslný TČ a v posledních pěti letech uprchl z vazby nebo z výkonu trestu. Tento nejtěžší typ vězení bude uložen vždy, pokud pachatel bude odsouzen na doživotí.

Pokud se bude mít za to, že se zřetelem na závažnost TČ a na stupeň a povahu narušení pachatele, bude zaručeno, aby vedl řádný život v jiném typu věznice, může soud zařadit pachatele do jiného typu věznice (§ 56 odst. 3 TZ).

Generální ředitelství VS rozhoduje, do které konkrétní věznice bude odsouzený umístěn. Dle pravidla 17.1 EVP musí odsouzený vykonávat TOS co nejbližší místu pobytu jeho blízkých osob z důvodu udržování rodinných vztahů a snazší dostupnosti blízkých k návštěvě odsouzeného. Toto právo odsouzených může být ale omezeno v několika případech. Věznice v ČR nejsou rozmístěny rovnoměrně, dále jsou věznice členěny na typy, které nejsou v každé jednotlivé věznici, a v neposlední řadě je výrazným omezením tohoto práva odsouzených přeplněnost věznic.⁹⁶ Ale zamysleme se nad tím ze strany zaměstnanců VS ČR. Je tu sice právo odsouzených být co nejbližší domovu, ale samotní zaměstnanci VS

⁹⁵ ČERNÍKOVÁ: *Sociální ochrana*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 91.

⁹⁶ MOTEJL: *Sborník stanovisek...*, s. 47.

ve většině případů pracují také ve věznici v blízkosti svého domova. Tudiž v rámci bezpečnosti není ideální, aby odsouzený i zaměstnanec VS pobývali ve stejné věznici. Díky tomu se stává, že odsouzený po propuštění z věznice může zařídit pomstu či určité zadostiučinění vůči zaměstnanci VS, i když spolu ve věznici do žádného sporu nepřišli. Tyto tragické případy se díky právu vyplývajícímu z EVP být v blízkosti věznice stávají běžně.

Dále se musí přihlížet k tomu, zda odsouzení nepatří do jedné ze skupin, které jsou umístřováni zvlášť, např. odsouzení se změněnou pracovní schopností, odsouzení starší 60 let a odsouzené ženy.⁹⁷

6.3.1. Charakteristika jednotlivých typů věznic co dle zajišťování vnitřní bezpečnosti⁹⁸

Věznice s dohledem (typ A)⁹⁹

Odsouzení mají volný pohyb v prostoru věznice, pracují zpravidla na pracovištřích mimo věznici bez dozoru. Po pracovní době je jim povolen nosit civilní oděv a mohou navštřevovat, samozřejmě s povolením ředitele, různé kulturní, výchovné, osvětové a sportovní akce mimo prostory věznice. Návštřevy mohou odsouzení přijímat bez dozoru jednou týdně v době, která je určena vnitřním řádem věznice. V souvislosti s návštřevou může ředitel věznice jednou za dva týdny povolit odsouzenému opustit věznici nejděle na dobu 24 hodin.

Věznice s dozorem (typ B)¹⁰⁰

Odsouzení se pohybují v prostorách věznice zpravidla organizovaně pod dohledem zaměstnance VS. Některým odsouzeným může být povolen volný pohyb v prostorách věznice. Civilní oblečení mohou odsouzení nosit jen v době návštřev, při sportu, bohoslužbách a společných akcích mimo věznici. Mimo věznici chodí na pracovištře jen ti, kteří dostanou od ředitele povolení a jsou kontrolováni při pracovní činnosti zaměstnancem VS nejměně jednou za hodinu. Některým odsouzeným, u kterých je předpoklad, že toho nezneužijí, může být povolen volný pohyb mimo věznici při plnění pracovních úkolů. Při společných akcích mimo věznici se musí pohybovat v dohledu pracovníka VS. Návštřevy mohou přicházet za odsouzeným jednou za 14 dní, jsou vedeny bez dohledu zaměstnance VS. V souvislosti

⁹⁷ BAJCURA: *Práva vězně...*, s. 93.

⁹⁸ ustanovení § 47 - 55 vyhlášky ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., ve znění vyhlášek č. 378/2004 Sb. a č. 243/2006 Sb.

⁹⁹ § 51 ŘVTOS; BAJCURA: *Práva vězně...*, s. 93.

¹⁰⁰ § 52 ŘVTOS; BAJCURA: *Práva vězně...*, s. 93.

s návštěvou může být ředitelem věznice odsouzenému povoleno jednou za měsíc opustit věznici nejdéle na dobu 24 hodin.

Věznice s ostrahou (typ C)¹⁰¹

Odsouzení se mohou pohybovat po věznici organizovaně pod dohledem pracovníků VS. Vězni pracují ve věznici nebo na střežených pracovištích mimo věznice. Jen ve výjimečných případech mají odsouzení, u kterých lze předpokládat, že toho nezneužijí, při pracovní činnosti volný pohyb v prostoru věznice. Odsouzení, u kterých lze předpokládat, že toho nezneužijí a odsouzení na tzv. výstupním oddělení věznice mají možnost zúčastnit se akcí mimo věznici, ale pod dohledem zaměstnance VS. Návštěvy mohou vězni přijímat jednou za měsíc po pracovní době zásadně ve věznici a zpravidla pod dohledem pracovníka VS. V souvislosti s návštěvou může ředitel věznice jednou za dva měsíce povolit odsouzenému opustit věznici nejdéle na dobu 24 hodin.

Věznice se zvýšenou ostrahou (typ D)¹⁰²

Odsouzení se po věznici pohybují zásadně pod dohledem příslušníka VS. Zpravidla jsou uzamykáni v celách. Je jim dovoleno pracovat pouze na pracovištích ve věznici nebo v celách. Dohled nad pracovní činností je prováděn zaměstnancem VS určeným ředitelem věznice nejméně jednou za 30 minut. Při organizovaných akcích mohou být ve společenských místnostech společně jen s vězni zařazenými v typu D. Návštěvy jsou jim povoleny jednou za šest měsíců po pracovní době. Zásadně jsou vykonávány ve věznici a s dohledem příslušníka VS.

Výkon **doživotního trestu** se liší tím, že odsouzení jsou ve zvláštních odděleních na celách zpravidla pro tři osoby. Tam jsou také uzamykáni. Při návštěvách je u nich dozor.

6.4. Vnitřní diferenciaci

Ustanovení § 7 zákona č. 169/1999 Sb. stanoví umístování odsouzených, neboli stanoví diferenciaci odsouzených ve výkonu TOS. Toto ustanovení uvádí, že odděleně se umístují odsouzení muži od odsouzených žen a dále zpravidla odsouzení:

- a) mladiství od dospělých,
- b) recidivisté od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé,
- c) za úmyslně spáchané TČ od odsouzených za TČ z nedbalosti,
- d) trvale pracovní nezařaditelní,
- e) s poruchami duševními a poruchami chování a

¹⁰¹ § 53 ŘVTOS; BAJCURA: *Práva vězně...*, s. 94.

¹⁰² § 54 ŘVTOS; BAJCURA: *Práva vězně...*, s. 94.

f) s uloženým ochranným léčením.

Uvnitř vnitřní struktury shodné nápravné skupiny, do níž je zařazen odsouzený v rámci vnější diferenciaci, je prováděna ještě tzv. **vnitřní diferenciaci**. V praxi se toto rozdělení určuje na principu dalšího přerozdělování podle stupně a povahy narušení, podle dosaženého stupně nápravy, postoji k cíli výkonu trestu a způsobu naplňování cíle programu zacházení a osobních vlastnostech odsouzených. Toto rozdělení určuje sama VS ČR na základě komplexních zpráv o odsouzených.¹⁰³

Do I. prostupné skupiny vnitřní diferenciaci (dále PSVD) jsou zařazeni odsouzení, kteří aktivně plní stanovený program zacházení i své další povinnosti, nedělají problémy a jednají v souladu s vnitřním řádem věznice. Do II. PSVD jsou zařazeni odsouzení s nejasným postojem a přístupem k programu zacházení a svým povinnostem. Do III. PSVD jsou zařazeni odsouzení, kteří odmítají plnit program zacházení a své povinnosti, dělají problémy a jednají v rozporu s vnitřním řádem.¹⁰⁴

Po skončení pobytu na nástupním oddělení jsou odsouzení zařazeni na návrh odborné komise rozhodnutím ředitele věznice do II. PSVD. Výjimečně ve zvláštních důvodech mohou být zařazeni do I. nebo III. PSVD, a to v případě např. přemístění z jiné věznice stejného typu.¹⁰⁵

V průběhu výkonu TOS se pachatel přerazuje v rámci plnění programu zacházení, svých povinností a chování do jiných PSVD. To je výraznou motivací, neboť postupem do lepší PSVD má odsouzený možnost podat návrh na podmíněné propuštění a naopak postupem do horší PSVD ztrácí mnoho výhod.¹⁰⁶

6.5. Diferenciaci mladistvých odsouzených

Věznice pro mladistvé slouží k tomu, aby zde byl vykonáván trest mladistvých, což jsou osoby od 15 let do 18 let věku, a dále ti, kteří již překročili 18. rok, ale v této věznici „dokončí svůj trest.“¹⁰⁷ *Výkon TOS u mladistvých* má různá specifika od běžné věznice pro dospělé. ŘVTOS se věnuje také specifickým potřebám zacházení s odsouzenými mladistvými. Ustanovení § 82 ŘVTOS stanoví, že „*k omezení negativních účinků izolace*

---

¹⁰³ dle informací mi poskytnutých panem Mgr. Bc. Janem Pavlišem z věznice Odolov
pozn.: Bude-li dále v textu uváděno, že se jedná o případ z praxe, tak tím bude myšlena informace poskytnutá mi ve věznici Odolov.

¹⁰⁴ MOTEJL: *Sborník stanovisek...*, s. 149.

¹⁰⁵ Tamtéž

¹⁰⁶ Tamtéž

¹⁰⁷ SOCHŮREK: *Úvod do...*, s. 43.

mladistvých od společnosti v důsledku výkonu trestního opatření se u nich ve zvýšené míře uplatňují individuální způsoby zacházení. Zaměřují se na rozvíjení rozumové, emocionální a sociální zralosti mladistvých. Důraz je kladen na přijetí osobní odpovědnosti za spáchané provinění, posilování samostatného řešení životních situací, omezování a zvládání agresivních reakcí a nevhodného jednání. Vzdělávací a pracovní aktivity jsou zaměřeny na získání znalostí a dovedností usnadňujících zařazení mladistvého do zaměstnání po návratu do občanského života. Mladiství jsou vedeni k takovým volnočasovým aktivitám, které odpovídají jejich vývojovým potřebám a zároveň nejsou v rozporu s běžnými společenskými zvyklostmi.“ U mladistvých je tedy zohledňována adolescentní etapa vývoje, psychické, sociální, rozumové a mravní vyzrálости a také kvalita prostředí, ve kterém byl mladistvý vychováván.

V ustanovení § 83 ŘVTOS je stanoveno specifické rozřazení mladistvých odsouzených na základě charakteristiky osobnosti a spáchaného provinění. Přiřazují se do čtyř základních diferenciacních skupin A, B, C a D:

- a) Do základní skupiny A jsou umístěni odsouzení, kteří jsou normální, u nichž poruchy chování vychází ze špatného sociálního prostředí, vychování.
- b) Do skupiny B jsou umístěni ti, kteří vykazují disharmonický vývoj osobnosti.
- c) Do skupiny C jsou umístěni odsouzení, kteří vykazují poruchy chování. Sem se mohou zařadit i ti, kterým poruchové chování způsobují návykové látky. Tito odsouzení vyžadují specializovaný výkon trestního opatření.
- d) Do skupiny D jsou umístěni odsouzení s mentální retardací.

O zařazení mladistvého do skupin rozhoduje ředitel věznice na základě doporučení odborných zaměstnanců vyjmenovaných v ustanovení § 8 odst. 1 ŘVTOS.

I u mladistvých můžeme nalézt rozdělení v rámci tzv. vnitřní diference, která závisí na chování vězněného odsouzeného. Toto rozdělení je upraveno v § 84 ŘVTOS. Odsouzeného mladistvého můžeme zpravidla zařadit do tří prostupných skupin (dále PSVD) na základě chování, jednání, postojů ke spáchanému provinění a výkonu trestního opatření.

- a) Do I. PSVD jsou umístěni odsouzení, kteří převážně aktivně plní program zacházení i své další povinnosti a chovají se a jednají v souladu s vnitřním řádem.
- b) Do II. PSVD jsou umístěni odsouzení s nevyjasněným a kolísavým postojem a přístupem k programu zacházení a svým povinnostem.

- c) Do III. PSVD se zařazují odsouzení, kteří převážně program zacházení plní pasivně nebo jej odmítají, neplní své povinnosti, chovají se a jednají v rozporu s vnitřním řádem.

O zařazení a změně zařazení mladistvého do prostupné skupiny rozhoduje vedoucí oddělení výkonu trestu na návrh speciálního pedagoga, zpravidla při zpracování a hodnocení plnění programu zacházení s mladistvým odsouzeným (§ 84 odst. 2 ŘVTOS).

Při zacházení s mladistvými jde o to, aby pochopili, že vlastní životní situace musí řešit aktivně a sami. Pracovníci věznice spolupracují s rodiči nebo zákonnými zástupci odsouzeného. Radí se s nimi i bez souhlasu mladistvého.

Ustanovení § 55 ŘVTOS upravuje zajišťování vnitřní bezpečnosti ve věznici pro mladistvé. V prostorách se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem příslušníka VS. Odsouzení mladiství pracují zpravidla uvnitř vězeňského zařízení s tím, že pokud lze předpokládat, že mladiství toho nezneužijí, může být zaměstnán i na nestřeženém pracovišti mimo věznici. Dohled nad pracovní činností je prováděn jednou za 30 minut. Mladiství odsouzení mohou jít i na akci mimo věznici, ale s dohledem zaměstnance VS. Návštěvy pro mladistvé jsou povoleny zpravidla za dohledu zaměstnance VS.

6.6. Další specifické skupiny odsouzených

Výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařazených se zásadně vykonává ve specializovaných odděleních věznic, které jsou zřízeny generálním ředitelem VS. Termín trvale pracovní nezařaditelný je definován v ustanovení § 69 odst. 1 ZVTOS, tedy je to odsouzený, jenž je starší 65 let, pokud sám nepožádá o zařazení do práce, který byl uznán invalidním ve třetím stupni dle ustanovení § 39 z. č.155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, nebo jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení. Jejich výkon je upraven v § 92 a § 93 ŘVTOS. Musí se dodržovat určité zásady, např. odsouzení zařazení do různých typů věznice musí být ubytováni odděleně, aby méně narušení odsouzení vykonávali trest odděleně od více narušených, nekuřáci jsou na vlastní žádost odděleni zvlášť a další zásady uvedené v ustanovení § 93 ŘVTOS. Umisťování do ložnic jsou odsouzení na základě doporučení ošetřujícího lékaře.¹⁰⁸ Výkon TOS u důchodců a invalidů se liší tím, že je důchodcům poskytováno sociální kapesné. Se souhlasem lékaře mohou být zařazení do pracovní činnosti.¹⁰⁹

¹⁰⁸ MOTEJL: *Sborník stanovisek ...*, s. 51.

¹⁰⁹ BAJCURA: *Práva vězně...*, s. 95.

Výkon trestu u odsouzených žen je upraveno v ust. § 89 až § 91 ŘVTOS. Výkon trestu u odsouzených žen a matek nezletilých, jeho program zacházení, obsah zacházení či vnitřní řád přihlíží k psychickým a fyziologickým potřebám žen, zvláštním potřebám těhotných žen, žen po porodu a kojících žen. Stejně jako u mužů jsou zřízeny věznice pro ženy typu A, B, C, D.¹¹⁰ U matek nezletilých dětí je dle ustanovení § 91 ŘVTOS pečlivě zvažováno, zda matka o dítě či děti řádně pečovala, zdali má dostatek finančních a materiálních prostředků, aby o dítě mohlo být pečováno a zdali má možnost se o dítě starat po propuštění z výkonu TOS. Matka, která dostala povolení mít dítě u sebe, o dítě musí celý den pečovat, což znamená pečovat o jeho zdraví, o jeho tělesný, citový a rozumový vývoj, zajišťovat hygienu, praní, žehlení, aktivně trávit čas s dítětem. Programy zacházení jsou zaměřeny na celodenní péči o dítě. Matka, která má ve věznici dítě, musí zajišťovat veškeré potřeby z vlastních prostředků (§ 91 odst. 2, 6 a 7 ŘVTOS). Dítě smí být ve věznici do tří let věku. Toto oddělení věznice pro matky s nezletilými dětmi je zřízeno ve Věznici Světlá nad Sázavou, a to v rámci věznice s dohledem, s dozorem a s ostrahou.¹¹¹

Existují *i další speciální skupiny odsouzených*, pro které je připraveno specializované oddělení. Těmito dalšími skupinami jsou například odsouzení sexuální devianti, odsouzení trpící poruchami osobnosti, mentálně retardovaní vězni, vězni odsouzení na doživotí nebo k dlouhodobým trestům a další.¹¹²

---

¹¹⁰ SOCHŮREK: *Úvod do...*, s. 44.

¹¹¹ MOTEJL: *Sborník stanovisek...*, s. 51.

¹¹² SOCHŮREK: *Úvod do...*, s. 44-45.

7. PRÁVA A POVINNOSTI ODSOUZENÝCH

Každá věznice vytváří svůj vlastní vnitřní řád věznice, ke kterému jí musí dát souhlas generální ředitelství VS. Vnitřní řád věznice stanoví denní rozvrh chodu věznice a činnost odsouzených (§ 14 ZVTOS).

7.1. Práva odsouzených

Práva odsouzených se mohou rozdělit na

- a) „právo na uspokojování základních sociálních potřeb a poskytování zdravotní péče
- b) *právo na udržování nebo případné rozšiřování sociálních vztahů. Do této kategorie můžeme zařadit právo na nákup potravin a věci osobní potřeby, právo přijímat návštěvy blízkých osob, právo na přijetí balíčku, právo na příjem peněz, právo na uspokojování kulturních potřeb, právo na duchovní služby a využití služeb odborníků (pedagoga, psychologa, apod.), právo na ochranu svých práv.*¹¹³

Pro bližší podmínky a informace o jednotlivých právech odkazují do příslušných ustanovení ZVTOS nebo ŘVTOS.

7.2. Povinnosti odsouzených

V rámci nepodmíněného TOS se musí odsouzený podvolit určitým omezujícím opatřením. Odsouzený je zbaven některých práv a svobod garantovaných LZPS, z nichž lze vyjmenovat například svobodu pohybu a pobytu, zachování listovního tajemství, dále jsou zbaveni práva podnikat, sdružovat se ve spolcích či společnostech, zakládat politická hnutí a další podobná práva. Vnitřní řád věznice obsahuje veškeré povinnosti, které odsouzení musí dodržovat.¹¹⁴ ZVTOS rozděluje povinnosti odsouzeného na základní povinnosti obsažené v ustanovení § 28 odst. 1 a na další povinnosti obsažené v témže paragrafu odstavec 2.

Mezi základní povinnosti odsouzeného uvedené v ust. § 28 odst. 1 ZVTOS patří např. dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců VS, pokud mu byla přidělena práce, pracovat, další povinností je plnit úkoly, které vyplývají z programu zacházení, zacházet opatrně se svěřenými věcmi a nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání a v neposlední řadě musí dodržovat veškerá ustanovení vnitřního řádu věznice. Další povinností vězně je jeho povinnost hradit náklady výkonu trestu.

---

¹¹³ Tamtéž, s. 41.

¹¹⁴ SOCHŮREK: Úvod do..., s. 41.

Mezi další povinnosti odsouzeného upravené v § 28 odst. 2 ZVTOS patří např. podrobit se osobní prohlídce v zájmu zjišťování pořádku ve věznici, umožnit zaměstnancům VS kontrolu svých věcí, podrobit se preventivní vstupní, výstupní, mimořádně či periodické lékařské prohlídce.

Ust. § 28 odst. 3 ZVTOS určuje, co je odsouzeným zakázáno. Jedná se např. o tyto zákazy: navazovat styky s jinými osobami v rozporu se ZVTOS, vyrábět, přechovávat či konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, hrát hazardní hry o peníze, věci, služby nebo jiné úkony, tetovat sebe nebo jinou osobu, a to z důvodu, aby nedocházelo k přenosu viru HIV, a další zákazy.

7.3. Program zacházení

Při nástupu odsouzeného na nástupní oddělení, kde nesetrvá déle než 2 týdny, vypracovává komise odborníků *komplexní zprávu*, která obsahuje také návrh programu zacházení s odsouzeným.¹¹⁵ Komplexní zpráva je dle ust. § 41 odst. 2 ZVTOS shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, případně lékařského posouzení a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného; její obsah je důvěrný. Rozebírá se zde charakteristika osobnosti odsouzeného, jeho trestná činnost až do současnosti, návrhy toho, jak se k odsouzenému chovat, jeho sklony k různým situacím apod..

Součástí komplexní zprávy je i *návrh programu zacházení* s odsouzeným, který obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení (v této kapitole dále ProgZ) je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho samostatný způsob života. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant ProgZ, umožní se mu výběr. Tento popis ProgZ je upraven v ust. § 41 odst. 3 ZVTOS. „ProgZ je tedy hlavním prostředkem pozitivního působení odborného personálu věznice na odsouzené za účelem jejich resocializace a reintegrace do společnosti.“¹¹⁶ ProgZ se v průběhu výkonu TOS mění a nejméně 3 měsíce před propuštěním se vytváří tak, aby se co nejvíce věnoval návratu odsouzeného do běžného života po propuštění.

---

¹¹⁵ MOTEJL: *Sborník stanovisek...*, s. 49.

¹¹⁶ ŘEHÁČEK, Jan. Trest odnětí svobody na doživotí a možnost podmíněného propuštění odsouzených z jeho výkonu. *Státní zastupitelství*, 2007, roč. 5, č. 9, s. 9.

ProgZ vytvářejí v rámci komplexní zprávy specialisté a odborníci (psychologové, speciální pedagogové, sociální pracovníci, vychovatelé, vychovatelé terapeuti a pedagogové volného času). „Základním úkolem členů tohoto odborného týmu je komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně cílených opatření k optimalizaci vzdělávacího procesu odsouzených a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice.“¹¹⁷

A z čeho se vlastně ProgZ skládá? Složení ProgZ upravuje ust. § 36 odst. 2 ŘVTOS, které stanoví, že se člení na:

- A) pracovní aktivity,
- B) vzdělávací aktivity,
- C) speciální výchovné aktivity,
- D) zájmové aktivity,
- E) oblast utváření vnějších vztahů.

Pracovními aktivitami ProgZ se dle § 36 odst. 3 ŘVTOS rozumí zaměstnávání, práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice, pracovní terapie, vedená zaměstnanci VS s potřebným odborným vzděláním. O tom bude podrobněji pojednáno v další podkapitole této práce.

Vzdělávacími aktivitami ProgZ se dle § 36 odst. 4 ŘVTOS rozumí vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm, učilištěm a odborným učilištěm, vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu TOS (oddělení výkonu vazby a trestu), vzdělávání v korespondenčních kursech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol ČR. O tom bude také dále pojednáno v další podkapitole této práce.

Speciálními výchovnými aktivitami ProgZ se dle § 36 odst. 5 ŘVTOS rozumí individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení vedená kompetentními zaměstnanci, zejména terapeutická (zejména sociální výcvik, psychoterapie, arteterapie, pohybová terapie), sociálně právní poradenství, trénink zvládnání vlastní agresivity. Sem lze v praxi zařadit např. terapie s hudbou, kde se odsouzení snaží zvládat svou agresivitu prostřednictvím hudby. Tyto speciální výchovné aktivity slouží především odsouzeným, kteří mají problém se sebeovládáním, s návykovými a psychotropními látkami nebo dalšími. Jedná se o specifické skupiny odsouzených, o které musí být postaráno jiným způsobem, než s „obyčejnými“ odsouzenými.

---

¹¹⁷ ŠTĚRBA: *Penologie...*, s. 71.

Zájmovými aktivitami ProgZ se dle § 36 odst. 5 ŘVTOS rozumí nejrůznější formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených. Tyto zájmové činnosti a vyplnění volného času jsou jedním z cílů výchovného procesu odsouzených, který by měl zabránit odsouzeným v určitém každodenním stereotypu. Mezi tyto zájmové aktivity je možné zařadit např. dřevomodelářský kroužek, sportovní aktivity, přírodopis, zeměpis a další. Bylo mi sděleno panem Pavlišem z věznice Odolov, že aktivita zabývající se například přírodopisem není jen obyčejná výuka, jaké lze dostat na základní či střední škole. Tato aktivita je speciálně upravena odsouzeným, aby jim například ukázala chování zvířat v přírodě, chování ve smečce, kde jeden druhému neubližuje, a podobně. Tato výuka má vést k hlubšímu zamyšlení. Dřevomodelářský kroužek ve věznici Odolov je celorepublikově známý svou činností díky výrobě dřevěných hraček pro dětské domovy nebo restaurátorstvím houslí, čímž dosahují u veřejnosti velikého obdivu.¹¹⁸

V praxi musí být ke každé aktivitě zpracován projekt, který musí obsahovat program celé aktivity. Především musí být vysvětlen cíl, k čemu daná aktivita směřuje. Poté musí být daná aktivita schválena ředitelem věznice. Tyto aktivity probíhají zejména v odpoledních hodinách z toho důvodu, aby byla odčerpána určitá kapacita vězňů z vězeňských prostor a nedocházelo k přeplnění.

Je-li zpracován návrh ProgZ, nabídne se odsouzenému, zdali s daným programem souhlasí a má zájem se ho zúčastňovat. Souhlasí-li, stvrdí odsouzený program podpisem (§ 36 odst. 1 ŘVTOS). Poté udělení určitého programu schválí i ředitel věznice nebo jeho zástupce (§ 36 odst. 8 ŘVTOS). Pokud si ale odsouzený nezvolí žádnou z alternativ ProgZ, bude mu určen minimální ProgZ, který bude stanoven vnitřním řádem věznice. Jeho základ bude tvořen pracovními aktivitami, které odpovídají zdravotnímu stavu odsouzeného (§ 37 ŘVTOS). Z toho vyplývá, že není možné, aby odsouzený neměl žádný ProgZ, který vede k jeho polepšení.

Cíle ProgZ jsou pravidelně hodnoceny v termínech uvedených v ust. § 38 odst. 2 ŘVTOS. Po hodnocení ProgZ se daný program dále aktualizuje v souvislosti s vývojem osobnosti odsouzeného a změnami v jeho programu zacházení. Dodržování ProgZ je odsouzenému ku prospěchu, neboť slouží jako základní podklad pro návrh na přearování

---

¹¹⁸ Blíže v článku: NÁGL, Jiří. Odolovští vězňové restaurují housle. *České vězeňství*, 2011, roč. 19, č.1, s. 10 a Odolovské hračky přinášejí radost. *České vězeňství*, 2008, roč. 16, č. 3, s. 9.

odsouzeného do věznice jiného typu či zařazování odsouzeného do některé ze zpravidla tří PSVD (§ 39 ŘVTOS).

Co bych na momentálním programu zacházení změnila? Měla jsem možnost nahlédnout do rozpisu všech aktivit ve věznici Odolov a přišlo mi úsměvné, když jsem tam zahlédla aktivity typu přírodopis, zeměpis apod. Ale bylo mi vysvětleno, že i tyto aktivity jsou vedeny takovým způsobem, aby odsouzeným pomohli uvědomit si, jak se která zvířata ke své rase chovají, že si např. ptáci staví nejprve hnízdo, než se jim vylíhnou mláďata a podobně. Zajímavý návrh na novou aktivitu, která zde opravdu chybí a je potřeba, je aktivita, která by se věnovala nejnovějšímu „fenoménu“ odsouzených, kteří jsou odsouzeni k výkonu TOS za neplacení výživného. K tomu by se zřídila aktivita věnující se výchově k otcovství, která by se zabývala uvědoměním si závazků, které otcovství přináší. Dále mě napadlo, že by se mohl průběžně dělat průzkum oblíbenosti jednotlivých aktivit, kde by odsouzení mohli podávat i vlastní návrhy na nové aktivity, které by je zajímaly. Podle mého by to jistě pomohlo, poněvadž by došlo k omezení případů, kdy odsouzený chodí do kroužku jen z důvodu „čárky za účast,“ ale naopak by ho daná aktivita zajímala a aktivně by se mohl zapojovat. Samozřejmě vše závisí také na finančních prostředcích poskytnutých věznici.

7.3.1. Vzdělávání odsouzených

Dle Statistické ročenky VS z roku 2010¹¹⁹ (v příloze č. 4) vyplývá, že největší kriminality se dopouští odsouzení s nejvyšším dosaženým základním vzděláním nebo vyučení bez maturity, na něž připadá okolo 80 % všech odsouzených. Podle mého názoru je to tím, že tyto skupiny odsouzených mají inteligentní kvocient (IQ) na nižší hranici, tudíž tyto osoby si mnohdy ani neuvědomují, že čin, který spáchali je společensky škodlivý. Další možností, proč tomu tak je, může být i zaměstnání, kteří tito odsouzení mají. Vydělávají méně, proto se uchylují například ke krádežím, aby si tím „zvýšili svůj životní standard“ a snaží se vyrovnat těm více majetným spoluobčanům. Proto v rámci nápravy odsouzeného je možné si vzdělávání ve výkonu TOS zvýšit, a tím zvýšit předpoklad předcházení páchaní trestných činů v budoucnu.

Vzdělávání je součástí ProgZ s odsouzenými, které je upraveno v § 34 ZVTOS a § 41 až 46 ŘVTOS. Mají-li odsouzení předpoklady, je jim umožněno získat vzdělání

---

¹¹⁹ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2010* [online]. [cit. 20.5.2011]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A920ro%C4%8Denky/rocenka_2010_v7.pdf>.

na základní či střední škole, nebo se zúčastnit dalších forem vzdělávání, které jim umožní zvýšit si svou pracovní kvalifikaci (§ 34 odst. 1 ZVTOS). Denní forma studia je brána jako zařazení odsouzeného do práce (§ 34 odst. 2 ZVTOS). Ustanovení § 46 ZVTOS hovoří o tom, že vzdělávání zajišťují zpravidla odloučená pracoviště středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště. U věznic s dohledem, s dozorem nebo pro mladistvé je možné, aby ředitel věznice povolil volný pohyb mimo věznici určený k docházce do školy. Až odsouzený získá určité vzdělání, tak nesmí být z dokladu patrné, že dosažení tohoto vzdělání bylo učiněno ve výkonu TOS. Neukončí-li odsouzený vzdělání ve výkonu TOS, je mu umožněno dokončit jej v příslušné škole.¹²⁰

Pokud ve věznici nejsou tato příslušná vzdělávací střediska, zajišťuje vzdělávání oddělení výkonu TOS. Některé věznice (Opava, Pardubice, Plzeň, Rýnovice, Valdice, Všehrady, Světlá nad Sázavou a Vinařice) mají zřízeny speciální vzdělávací střediska, která odsouzeným nabízí dvouleté či tříleté studium, na jehož konci získají výuční list v některém z výučních oborů, které jim vzdělávací středisko nabízí. Mohou tedy získat výuční list v oboru strojírenství, obrábění kovů, stavební výrobě, zpracování dřeva a jiném.¹²¹

V praxi to funguje takovým způsobem, že pokud nemá věznice školské středisko vzdělávání, podává vězeň žádost o přemístění do věznice, která toto školské středisko nabízí. Poté ale vyvstává problém s tím, že odsouzený smí být zařazen do učebního oboru až v září, neboť ani v těchto školských střediscích výuka přes prázdniny neběží. Tento důsledek je ale velmi problematický vzhledem k délce trestů odsouzených, což může být značně limitující.¹²² Zde by mohla být navržena změna v tom, že by se nechala zřídit třída začínající například v pololetí, neboť čekat až do září může být pro odsouzeného značně demotivující. A chuť odsouzeného k získání vyššího vzdělání spatřuji jako pozitivní krok ke svému polepšení.

Co se týče rekvalifikačních kurzů, tyto kurzy jsou s celorepublikovou platností a velkou výhodou je, že na dokladech o rekvalifikaci např. práce s motorovou pilou nebo s křovinořezem, není žádný údaj, že byl tento kurz pořizen v rámci výkonu trestu, tudíž není odsouzený diskriminován tím, že budoucí zaměstnavatel díky předsudkům nebude chtít odsouzeného přijmout do zaměstnání.¹²³ Dále mi bylo sděleno, že tyto kurzy jsou dotovány

---

¹²⁰ ŠTĚRBA: *Penologie...*, s. 74.

¹²¹ KALVODOVÁ: *Postavení trestu...*, s. 220.

¹²² MOTEJL: *Sborník stanovisek...*, s. 95-96.

¹²³ Více v článku BĚLÍKOVÁ, Petra. Rekvalifikační kurzy pro odsouzené. *České vězeňství*, 2009, roč.17, č.4, s.21.

státem, tudíž také velmi záleží na finanční situaci, která ve státě v té době převládá. Stává se proto v poslední době velmi často, že odsouzený si daný rekvalifikační kurz, pokud má o něj zájem, zaplatí ze svých finančních prostředků, neboť není státem dostatečně dotován.

7.3.2. Zaměstnávání odsouzených

Zařazení do práce přináší vězněným osobám samé pozitivní návyky, utužení sociálních vztahů, pracovní návyky, jedním ze smyslů zaměstnávání je také možnost postupného splácení finančních závazků a především je to také náplň času, kterou odsouzený stráví ve vězení. „Práce pro vězně nesmí být trestem, ale musí využívat jeho kvalifikace a rozvíjet pracovní návyky nikoli na základě donucení, ale na základě svobodného zájmu.“¹²⁴

Jaké motivy vedou odsouzené k zájmu o práci v rámci výkonu TOS? Prvním motivem jsou bezesporu peníze. Ty slouží k nákupu potřebných věcí ve vězeňské kantýně, dále umožňuje určitou nezávislost, kdy se jedná o finanční přílepení a v neposlední řadě za tímto motivem odsouzení shledávají možnost splácet dluhy či alespoň trochu zajišťovat svou rodinu. Dalším motivem odsouzených je aktivita. Mají možnost prací zahnat nudu, využít nějak čas ve věznici. Dalším motivem může být sociální kontakt odsouzených s jinými lidmi než jen s odsouzenými.¹²⁵

Právní úprava zaměstnávání odsouzených v rámci výkonu TOS je obsažena především v ustanoveních § 29 až 33 ZVTOS, kde je upravena v obecné rovině, a v ustanoveních § 41 až 46 ŘVTOS, kde je již více do hloubky propracována.

Ust. § 29 odst. 1 ZVTOS obsahuje povinnost odsouzeného pracovat, pokud byla lékařem potvrzena zdravotní způsobilost. Z toho vyplývá a zároveň § 41 ŘVTOS stanoví, že odmítnutí práce odsouzeným je závažným porušením jeho povinnosti, tudíž se mu zpravidla uloží kázeňský trest. V praxi to vypadá tak, že odsouzení o pracovní zařazení mají zájem především v době, když je méně nabídek, a naopak, když se nabídky pracovních příležitostí nabízí, tak odsouzení hledají různé záminky, proč do zaměstnání nenastoupit, ať ze zdravotních důvodů, nebo z jiných důvodů, např. náhlý strach z výšek a podobně. Povinnost pracovat se nevztahuje na osoby uvedené v ust. § 41 ŘVTOS, jimiž jsou odsouzení starší 65 let, plně invalidní, jejichž zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení, odsouzení, jež jsou dočasně práce neschopní nebo pokud z povahy překážky vyplývá, že je jeho pracovní povinnost vyloučena.

¹²⁴ BAJCURA: *Práva vězně...*, s. 107.

¹²⁵ HALUZOVÁ, Soňa, BLANDA, Robert. Při práci utíká trest rychleji. *České vězeňství*, 2009, roč. 17, č. 2, s. 14.

Pokud je odsouzený zdravotně způsobilý k pracovní činnosti, je zařazen do pracovních skupin, kde vedoucí těchto skupin stanoví ředitel věznice nebo jim pověřený zaměstnanec oddělení výkonu trestu (§ 43 ZVTOS).

Ustanovení § 30 ZVTOS stanoví podmínky pro zařazování odsouzených do práce buď v rámci svého provozu vlastní výroby, nebo podnikatelské činnosti anebo smluvně u jiných subjektů.

V praxi jsou tedy odsouzení zaměstnáváni mimo věznici nebo na takzvaných režijních pracovištích uvnitř věznice, například v elektrodílnách, kotelnách, kuchyni, prádelně, na údržbě nebo v úklidových činnostech. Nebo také v rámci vlastní výroby uvnitř věznice, kde zajišťují výrobu kancelářského nebo vězeňského nábytku v rámci dřevovýroby a kovovýroby.¹²⁶

Pokud se jedná o odsouzené, u nichž lze předpokládat, že toho nezneužijí, je možné je zařadit do nestřežených pracovních skupin. V rámci věznice s dohledem a dozorem má ředitel věznice možnost povolit odsouzenému volný pohyb mimo věznici při plnění pracovních úkolů. V tom případě odsouzený dostává propustky s vyznačením prostoru, ve kterém se může ve stanovené době pohybovat (§ 45 ŘVTOS).

Pracovní podmínky, pracovní doba a podmínky pro uložení přesčasové práce u odsouzených se řídí zvláštními právními předpisy, které se vztahují na zaměstnance v pracovním poměru (§ 32 odst. 1 ZVTOS). Tímto předpisem je zákoník práce.¹²⁷

Jak již bylo výše zmíněno, o práci musí mít odsouzený zájem. Neměl by být tedy nucen a pracovní příležitost by měl brát jako kvalifikaci a osvojení si pracovních návyků, až bude propuštěn z výkonu TOS. Praxe ukazuje, že zájem odsouzených o práci je vyšší než nabídka pracovních míst. A přitom nabídka práce odsouzeným má ze strany soukromých firem mnohé výhody:¹²⁸

- *„Odsouzení nejsou vaši zaměstnanci, proto veškerá mzdová agenda a odvody pojištění jsou prováděny věznicí.*
- *V případě nutnosti navýšení výroby jsme schopni pružně reagovat a v co nejkratším termínu Vám zajistit další pracovní sílu.*

---

¹²⁶ HÜTTNEROVÁ, Radoslava. Zaměstnávání vězňených osob v České republice. *České vězeňství*, 2007, roč. 15, č. 3, s. 10.

¹²⁷ z. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁸ Vězeňská služba České republiky [online]. [cit. 14.5.2011]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/zamestnavani-261/nabidka-volnych-prostor-a-levne-pracovni-sily>>.

- *V případě zájmu je možná přítomnost Vašeho zaměstnance, buď na občasnou kontrolu provádění díla, nebo jako stálý dohled.*
- *Vybavíme odsouzené běžným pracovním oděvem a obuví.*
- *Odsouzení pracují podle Vašich norem.*
- *Je možné pracovat v jednosměnném nebo dvousměnném provozu.“*

Tato spolupráce funguje na principu uzavření smlouvy o dílo, kdy může mít tato smlouva více variací, a to buď smlouva o dílo pro vězně ve střežené části, nebo mimo věznici. Smlouva o dílo ve střežené části funguje tak, že do věznice se dodají polotovary. Tyto polotovary se ve věznici zpracují a objednatelé si pro hotové produkty přijedou a odvezou si je. Objednatel může kontrolovat provádění díla svými zaměstnanci, ale za kvalitu výrobku odpovídá věznice. Pokud je uzavřena smlouva o dílo mimo věznici,¹²⁹ tak odsouzení dojíždí do areálu firmy objednatele, kde provádějí smlouvenou pracovní činnost. Po dobu výkonu pracovní činnosti je na pracovištích kontroluje zaměstnanec věznice.¹³⁰ V praxi si zaměstnavatel musí odsouzeného z věznice vyzvednout a odvézt do zaměstnání.

I odsouzeným přísluší odměna za vykonanou práci. Podmínky vyplacení odměny stanoví ustanovení § 33 ZVTOS. Výši odměny a podmínky pro její poskytování stanoví vláda nařízením č. 365/1999 Sb..¹³¹ Pracovní odměna odsouzeného zařazeného do zaměstnání ve výkonu TOS dle tohoto nařízení je souhrnem základní složky odměny, odměny za práci přesčas, příplatků a ohodnocení pracovního výkonu podle tohoto nařízení. Na konkrétní rozsah a pořadí srážek odkazují do příslušného ustanovení § 33 odst. 2 ZVTOS. Část odměny, která zbývá po provedení srážek, je rozdělena na kapesné a úložné. Pokud odsouzený odmítne bez závažného důvodu pracovat, kapesné mu nenáleží. Způsob rozdělení na kapesné a úložné stanoví vyhláška č. 10/2000 Sb..¹³² Pokud odsouzený nevyčerpá úložné, je mu vyplaceno při propuštění z výkonu trestu, pokud se věznice s odsouzeným nedohodnou jiným způsobem (§ 33 odst. 5 ZVTOS).

Plátcem pracovní odměny odsouzených je vždy věznice. *„Jednotlivé firmy jsou povinny do určité doby, zpravidla do pátého dne následujícího měsíce, předložit věznici*

¹²⁹ dle zákona č. 169/1999 Sb. se tato smlouva nazývá Smlouva o zařazení odsouzených do práce

¹³⁰ Vězeňská služba České republiky [online]. [cit. 14.5.2011]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/zamestnavani-261/nabidka-volnych-prostor-a-levne-pracovni-sily>>.

¹³¹ nařízení vlády č. 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu TOS, ve znění pozdějších předpisů

¹³² vyhláška č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu TOS zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, ve znění pozdějších předpisů

*evidenci odpracovaných dnů, hodin a pracovních odměn, které jsou následně těmto firmám fakturovány včetně finanční přírážky, která činí nejméně 35 % z celkového objemu hrubých odměn.*¹³³

A jak tedy vypadá zaměstnanost odsouzených v praxi? Statistická ročenka VS ČR z roku 2010 udává, že bylo v roce 2010 zaměstnáno 62,35 % odsouzených ve výkonu TOS.¹³⁴ Tabulka zaměstnanosti v jednotlivých věznicích ČR je vložena do přílohy této práce č. 5. V roce 2008 bylo zaměstnáno 60,09 % odsouzených¹³⁵ a v roce 2009 to bylo 57,99 % odsouzených.¹³⁶ Z toho vyplývá, že zaměstnanost odsouzených je každým rokem téměř konstantní a procento se zdá relativně uspokojující, ale nenechme se zmást. Panem Pavlišem z věznice Odolov mi bylo vysvětleno, proč je to zrovna tak vysoké procento. Jedná se totiž o to, že odsouzení pracující uvnitř věznice se takzvaně „půlí.“ Na jedno pracovní místo jsou totiž zařazeni dva odsouzení, přičemž odpracována a proplacena je každému polovina pracovní doby, tj. 4 hodiny. Díky tomu může být do zaměstnání zařazen větší počet odsouzených a procento zaměstnanosti je tedy 62,35 %. Ale toto se děje jen v rámci režijních pracovišť uvnitř věznice, nikoliv v soukromých firmách. Dle mého názoru je to velmi chytré, poněvadž k možnosti pracovat se dostane větší počet odsouzených. Zaměstnání má na odsouzeného pozitivní vliv a tímto se možnost pracovat zvyšuje.

Ale proč to již není jako v 80. letech 20. století, kdy míra zaměstnanosti odsouzených se pohybovala kolem cca 90 %? „*Tato neobvykle vysoká zaměstnanost odsouzených byla založena na podmínkách totalitního systému vězeňství a direktivního řízení ekonomických vztahů.*“¹³⁷ Důvodů pro snížení počtu zaměstnaných odsouzených může být několik. Může jít o to, že zaměstnavatelé nemají velký zájem o nekvalifikované dočasné pracovní síly, které jsou pro ně zátěží. S tím souvisí také jiný problém, a to problematika získat zaměstnání odsouzenými s krátkodobými tresty v řádu pár měsíců, neboť zaměstnavatelé raději zaškolí a zaměstnají odsouzeného, který pro ně bude pracovat delší dobu a tím pro ně bude větším přínosem. Proto tyto odsouzení s krátkodobými TOS dostávají především práci v prostorách

¹³³ TŮMOVÁ, Jana. Výkon trestu odnětí svobody na doživotí. *Trestní právo*, 2006, roč. 11, č. 3, s. 15.

¹³⁴ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2010* [online]. [cit. 14.5.2011]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/rocenka_2010_v7.pdf>.

¹³⁵ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2008* [online]. [cit. 14.5.2011]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Statistick%C3%A1%20ro%C4%8Denka%20V%C4%9Bze%C5%88sk%C3%A9%20slu%C5%BEby%202008.pdf>.

¹³⁶ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2009* [online]. [cit. 14.5.2011]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202009_1.pdf>.

¹³⁷ KALVODOVÁ: *Postavení trestu...*, s. 213-214.

věznice. Také je možné si z tabulky o zaměstnanosti (příloha č. 5) všimnout, že zaměstnanost ve věznicích s menším počtem odsouzených je mnohem vyšší, než ve velkých věznicích. Je to tím, že menší počet osob se dá mnohem lépe zaměstnat, odsouzení mohou pracovat i uvnitř věznice. Naopak ve velkých věznicích je možnost práce limitována, je k dispozici méně pracovních míst a samozřejmě zde hraje i velkou roli region, ve kterém věznice stojí, a zaměstnanost v regionu obecně. Jitka Čapková, vedoucí referátu zaměstnávání vězňů říká: *„Vyššímu zaměstnávání brání v současné době nedostatek zakázek. Některé, již nasmlouvané firmy pozastavují výrobu, některé snížily její objem. Další problém vidím v nedostatku vhodných odsouzených, které je možné zařadit na pracoviště mimo střežený areál věznice.“*¹³⁸ Dalším problémem nižší zaměstnanosti odsouzených je také, že věznice také byly v minulosti stavěny především v průmyslových oblastech, ale v současné době již v těchto oblastech průmysl ochabl či úplně zanikl. Jako příklad je možné uvést věznice v blízkosti uhelných dolů. Dalším problémem jsou také věznice situované v zemědělských oblastech, kde je zaměstnávání zase omezeno pouze sezónními pracemi.

A jaké řešení tohoto problému bych navrhovala já? Podle mého názoru je chyba také na straně státu. Chybí podpora v případě legislativy, která by například zvýhodňovala podnikatelské subjekty zaměstnávající vězňů osoby jako je tomu například u osob se zdravotním postižením, které pracují v tzv. chráněných dílnách. Určitě bych takovým podnikatelským subjektům poskytla nějaké úlevy, bonusy nebo slevy na dani, neboť shledávám zaměstnávání odsouzených jako velmi pozitivní bod k jejich zlepšení a tím i všeobecně snížení kriminality ve státě. Dalším návrhem na změnu bych viděla v tom, že ke spoustě státních zakázek, které by mohly být vhodné i pro odsouzené, stát vyhledává soukromé firmy, přitom VS ČR může nabídnout nejnižší ceny díky levné pracovní síle v osobách odsouzených. Takovým příkladem pracovní činnosti by mohly být různé stavební a výkopové práce, např. práce na stavbě silnic a dálnic nebo jejich opravě. Sice zde vyvstává otázka, že tito odsouzení budou přesto muset být hlídáni VS ČR, která bude muset být zaplácena. Ale v tom, že odsouzení jsou levná pracovní síla, viděla bych to jako takovou kompenzaci v platu odsouzeného a zaplacení člena VS ČR. Také samozřejmě by se jednalo o práce, ke kterým není potřeba zvláštní kvalifikace. Je samozřejmě zájmem státu, aby odsouzený svůj pobyt ve vězení nějakým způsobem odčinil a byl pro stát důležitý. Tyto práce mimo věznice mají i své nevýhody. Hodí se pro odsouzené zařazené do věznic typu A

---

¹³⁸ HALUZOVÁ, Soňa, BLANDA, Robert. Vyšší zaměstnanosti brání nedostatek práce a vězňů. *České vězeňství*, 2009, roč. 17, č. 2, s. 17.

či B, jež mají zároveň povolení k vykonávání práce mimo věznici. Ale co ti ostatní, odsouzení z věznice typu C nebo D? Pro ty bych měla také návrh řešení. Současným trendem, ale kolikrát i vyžadovaným standardem je digitalizace tištěných dokumentů. Například knihovny po celém území, ať se jedná o knihovny národní, vědecké či „jen“ městské, nemají dostatek pracovních sil na to, aby své výtisky všechny naskenovali a celé digitalizovali.¹³⁹ V praxi bych si to představovala tak, že by byl odsouzenému do cely poskytnut scanner a knihy, které by za pracovní dobu pomohl naskenovat. Nejenže by odsouzený vůbec nemusel opustit celu a vězeňský komplex celkově, ale taktéž by nemusela být povolána speciálně VS ČR, která by odsouzeného hlídala, takže by tato pracovní činnost byla vhodná pro všechny typy věznic. Všechny výtisky by samozřejmě musely být přivezeny do věznice, ale vyšlo by to určitě levněji než jakákoliv pracovní síla. K digitalizaci výtisků postupně dochází, tak proč by nemohlo být využito i odsouzených?

Nebo pokud by problém stál pouze na povolení pohybu mimo věznici, které by odsouzený nedostal, tak mě napadl návrh řešení této situace. A to tím způsobem, že by se v prostoru věznice vybudovala dílna, která by se posléze pronajala soukromému subjektu, který by tam nasadil své mistry, a ti by vedli odsouzené k práci. Ostrahu by samozřejmě zajišťovala VS ČR. Celá činnost by mohla být prováděna i v třísměnném provozu, aby se tu vystřídal co nejvíce odsouzených, kteří nemají šanci dostat povolení pohybu mimo věznici za účelem zaměstnání. Samozřejmě by se muselo jednat o činnost, která bude pro soukromý subjekt výhodná. Na což jsem odkázala již výše v souvislosti s nutností změny legislativy a zvýhodnění soukromých firem v případě zaměstnávání odsouzených osob.

V těchto návrzích na zlepšení bych tedy viděla alespoň malý krůček ke zvýšení zaměstnanosti odsouzených a využití jejich síly i k pomoci státu, jelikož nelze od státu pouze brát, ale je potřeba mu také dávat.

7.3.3. Programy zacházení v cizině

a) PROGRAMY ZACHÁZENÍ NA SLOVENSKU

Věznice na Slovensku se v mnohém podobají věznicím u nás v ČR, takže i ProgZ vypadají velmi podobně, ale přesto se v určitých věcech liší. Určitým specifíkem slovenských věznic, konkrétně věznice v Dubnici nad Váhom, je doba stanovování ProgZ. V ČR se navrhuje v době dvoutýdenního pobytu odsouzeného na nástupním oddělení, na Slovensku

---

¹³⁹ Blíže: MELICHAR, Marek. *Národní digitální knihovna* [online]. 2. března 2011 [cit. 25. května 2011]. Dostupné z: <<http://www.ndk.cz/narodni-dk>>.

jsou stanovovány po uplynutí tří měsíců pobytu ve věznicí. Je tomu proto, aby mohli důkladně poznat osobnost odsouzeného a podle toho vytvořit ProgZ individuálně pro něj vytvořený. Další specifíkem je i to, že v této době mohou již odsouzení pracovat mimo věznicí. Jako u nás je to především i tím, že je vysoký zájem o pracovní činnost. Zde v Dubnici je dosaženo až 75% zaměstnanosti.¹⁴⁰

b) PROGRAMY ZACHÁZENÍ V POLSKU

Polské věznicí směřují k myšlence začlenění a reintegraci vězně do společnosti po odpykání trestu. Neexistuje zde nástupní oddělení, odsouzený je motivován k aktivitě a je mu stanoven ProgZ, který ho má vést k pracovní činnosti, vzdělávání, kulturní a zájmové činnosti, dále ke kontaktům s okolím a terapeutické činnosti. Mnohým odsouzeným není ProgZ vůbec stanoven, neboť je u nich míra narušení zanedbatelná a není potřebné u nich tolik působit ke změně životního stylu. Dále není ProgZ stanoven u vězňů, kteří odmítají spolupracovat. Těmto odsouzeným je ale následně odírána účast na mimovězeňských aktivitách a mají i mizivou možnost podmíněného propuštění. Polské věznicí jsou známé tím, že jejich prioritou jsou především vztahy mimo zdi věznicí, tzn. vztahy s rodinou. Odměnou jsou často delší návštěvy těm odsouzeným, kteří mají dítě do věku 15 let, dále zde jsou umožněny několikadenní propustky. Jako největší benevolencí je možnost v posledním půlroce odsouzení opustit věznicí až na 105 dní. Další velkou zvláštností na polském vězeňství je i to, že odsouzení mají možnost mít u sebe vlastní televizi, video, počítač a další elektroniku.¹⁴¹

Já osobně shledávám toto jako málo výhodné, neboť odsouzení mají přílišnou volnost. Pochybují, že v těchto benevolentních podmínkách dojde k polepšení a zvýšení morálky u odsouzených.

7.4. Podmíněné propuštění z výkonu TOS

Institut podmíněného propuštění je významným motivačním krokem pro chování odsouzeného. Odsouzený musí řádně plnit všechny povinnosti v rámci výkonu trestu, aktivně se zapojovat do ProgZ a přesvědčovat o svém napravení. To je jedna z podmínek, jak docílit podmíněného propuštění z výkonu TOS.

---

¹⁴⁰ JORDÁN, Květoslav, URBANČÍK, Pavel. Postřehy z cest. *České vězeňství*, 2006, roč. 14, č. 5, s. 19.

¹⁴¹ JORDÁN, Květoslav, URBANČÍK, Pavel. Postřehy z cest. *České vězeňství*, 2006, roč. 14, č. 5, s.18-19.

O podmíněné propuštění odsouzeného smí požádat odsouzený, zájmové sdružení občanů, nabídne-li převzetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného, ředitel věznice, státní zástupce nebo soud zahájí jednání sám.¹⁴²

Dle ustanovení § 88 odst. 1 TZ je možné podmíněně propustit na svobodu odsouzeného po výkonu poloviny uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta ČR zmírněného TOS, jestliže odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení¹⁴³ a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život, nebo soud přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného. O polepšení hovoří i judikatura Nejvyššího soudu ČR.¹⁴⁴

U přečinů je možné odsouzeného podmíněně propustit i před polovinou výkonu uloženého trestu, pokud prokázal svým vzorným chováním, že dalšího výkonu již není třeba (§ 88 odst. 2 TZ). V tom případě dle § 89 odst. 2 věta druhá TZ soud uloží, aby se odsouzený ve zkušební době zdržoval v určené době zejména v nočních hodinách a ve dnech pracovního klidu a pracovního volna ve svém obydlí, nebo aby vykonal práce ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, anebo aby složil určenou peněžní částku na pomoc obětem trestné činnosti na účet soudu. Ust. § 89 odst. 3 TZ již stanoví konkrétní podmínky, a to, že doba pobytu v obydlí nesmí přesáhnout jeden rok, i v případě stanovení delší zkušební doby. Výkon prací může být ve výměře od 50 do 200 hodin a stanovení částky na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti ve výměře 2 000 Kč až 10 mil. Kč s tím, že soud musí přihlídnout k osobním a majetkovým poměrům odsouzeného a popřípadě tuto částku uloží zaplatit v měsíčních splátkách. Tato část je v TZ upravena nově, na rozdíl od předešlé právní úpravy, kde tato možnost propuštění do domácího vězení nebyla. A jak jsem již dříve zmínila, je možné zde pozorovat prolínání nepodmíněného TOS a domácího vězení jako dvou trestů, které spolu nepochybně velmi souvisí. Tuto úpravu shledávám jako dobře vyřešenou, neboť nevím, proč by odsouzený, který již jeví známky polepšení, měl být nadále ve výkonu TOS a pohyboval se nadále ve vězeňské subkultuře, která by ho mohla negativně ovlivnit.

---

¹⁴² BAJCURA: *Práva vězně...*, s. 121.

¹⁴³ Kalvodová hovoří o **polepšení** jako o „vývojovém procesu vnitřní přeměny pachatelovy osobnosti, projevujícího se navenek určitým chováním“ (KALVODOVÁ: *Postavení trestu...*, s. 223.)

¹⁴⁴ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18.7.2006, sp. zn. 4 TZ 48/2006: „Při rozhodování o podmíněném propuštění jde právě o to rozlišit, kdy chování odsouzeného a plnění jeho povinností ve výkonu TOS jsou projevem pouze vnější adaptace odsouzeného na prostředí věznice a kdy jde o známky skutečných změn osobnosti odsouzeného opravňující naději, že i v budoucnu povede řádný život. Chování odsouzeného ve výkonu TOS a plnění jeho povinností jsou sice neopomenutelnými, nikoli však jedinými hledisky, z nichž lze usuzovat na pachatelovo polepšení. Chování odsouzeného ve výkonu TOS se proto musí hodnotit v souvislosti s charakterovými vlastnostmi odsouzeného, s motivy a způsobem provedení TČ apod. Jen za tohoto předpokladu lze posoudit, zda odsouzený ve výkonu TOS dosáhl takového stupně nápravy, že se již zbavil právě těch charakterových rysů a špatných návyků, které ho vedly ke spáchání trestné činnosti.“

Osoby odsouzené za TČ taxativně vyjmenované v ust. § 88 odst. 4 TZ mohou být propuštěny až po výkonu dvou třetin uloženého TOS, pokud nehrozí s ohledem na okolnosti činu, za který byla tato osoba odsouzena, a povahu její osobnosti opakování spáchaného nebo jiného obdobného zvláště závažného zločinu.

U osoby odsouzené k TOS na doživotí přichází v úvahu možnost podmíněného propuštění až po výkonu nejméně 20 let, nehrozí-li s ohledem na okolnosti činu, za který byla odsouzena, a povahu její osobnosti opakování spáchaného nebo jiného obdobného zvláště závažného zločinu (§ 88 odst. 5 TZ).

Řízení o podmíněném propuštění je upraveno v ustanoveních § 331 až § 333 TR.

Do deseti dnů po podání žádosti odsouzeného na podmíněné propuštění odešle ředitel věznice hodnocení odsouzeného příslušnému soudu. Soud následně rozhoduje o podmíněném propuštění ve veřejném zasedání, kde je odsouzený vyslechnut. Pokud by soud žádost zamítl, může podat odsouzený další návrh až po uplynutí jednoho roku od rozhodnutí o zamítnutí. Pokud soud odsouzeného podmíněně propustí, stanoví délku zkušební doby, která se dle § 89 odst. 1 TZ pohybuje v rozmezí od 1 roku do 7 let. Zároveň může soud stanovit nad odsouzeným dohled a další přiměřená omezení a povinnosti, které budou vést odsouzeného k řádnému životu.¹⁴⁵

Jestliže podmíněně propuštěný vedl ve zkušební době řádný život, vysloví soud, že se osvědčil. Pokud podmíněně propuštění podmínkám nevyhoví, rozhodne soud, a to i během zkušební doby, že se zbytek trestu vykoná (§ 91 odst. 1 TZ).

Do přílohy č. 6 byla vložena tabulka ze Statistické ročenky VS z roku 2010, která dokládá počet podmíněných propuštění v letech 2000 – 2010.¹⁴⁶ Z té je patrné, že počet podmíněně propuštěných osob byl v roce 2010 nejvyšší, a to konkrétně ve 4 375 případech. V letech 2008 a 2009 bylo podmíněně propuštěných kolem 4000, z čehož vyplývá, že se počty podmíněně propuštěných pohybují každoročně konstantně. Větší počet podmíněně propuštěných osob v roce 2010 lze dle mého názoru odůvodnit zavedením možnosti zdržovat se ve zkušební době v určené době ve svém obydlí či vykonat práce ve prospěch obcí a obecně prospěšných institucí v nové úpravě TZ, které se zdají být mnohem výhodnější než držení odsouzeného ve výkonu TOS, pokud toho již není třeba.

¹⁴⁵ BAJCURA: *Práva vězně...*, s. 121.

¹⁴⁶ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2010* [online]. [cit. 26.5.2011]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/ročenka_2010_v7.pdf>.

8. PŘEPLNĚNOST VĚZNIC

Problematika přeplnění věznic byl nejen obrovský problém 90. let 20. století a počátkem 21. století, ale i nyní. Ubytovací kapacita věznic nestačí, mnohdy se stává, že na prostoru určeném pro pět vězňů jich momentálně je deset.¹⁴⁷

Právě tato situace je předmětem velmi častých stížností odsouzených, které jsou adresovány Veřejnému ochránci práv. Dalším důsledkem je také nemožnost vyhovět žádostem odsouzených o přemístění do jiné věznice, neboť odsouzení mají zájem být blíže svým blízkým a příbuzným.¹⁴⁸

V roce 2000 byl vydán Generálním ředitelstvím pokyn, že do věznic se nebudou dočasně přijímat vězni odsouzení za méně závažné TČ. Tomuto tématu se v roce 2000 věnoval článek Mladě fronty dnes – „Věznice nelze zavřít, míní experti.“

„P r a h a - Přestože brány věznic zůstanou dočasně zavřené jen pro ty, kteří se dopustili méně závažných TČ, někteří experti toto včerejší rozhodnutí generální ředitelky VS ČR Kamily Meclové považují za nepochopitelné. "V době, kdy se snažíme prosadit zrychlení trestního procesu, se mi toto opatření zdá naprosto šílené. My přece musíme mít zájem, aby si viník odpykal svůj trest co nejdřív, jedině tak má smysl. Namísto toho on teď přijde do vězení a oni mu řeknou: Bohužel, máme plno. To je nemyslitelné," uvedl místopředseda Nejvyššího soudu Pavel Kučera. Státní zástupce Miroslav Antl varuje, že někteří potenciální zločinci budou spoléhat na to, že se jim trest úplně vyhne. "Znám uvažování některých lidí. Oni na to budou stoprocentně hřešit, když zjistí, že stát je není schopen potrestat," míní Antl. Naopak zklamáni budou podle Antla ti, kdo si sami budou chtít trest co nejdřív odpykat a pak se vrátit do normálního života. "Ti mají prostě smůlu," řekl státní zástupce. Ve vězení to nyní bude vypadat zhruba takto: člověk, který dostal maximálně dvouletý trest, se sice dostaví do věznice s rozhodnutím o nástupu trestu, ale tam mu příchod pouze potvrdí a pošlou jej domů. "Až v momentě, kdy to kapacita věznic umožní, budou tito odsouzení opakovaně předvoláni k nástupu trestu," konstatoval mluvčí ministerstva spravedlnosti Vladimír Voráček.“¹⁴⁹

Tento článek je sice z roku 2000, ale zobrazuje problematiku, která existuje i dnes, o 11 let později. Věznice jsou přeplněny a hrozí, že další odsouzení nebudou přijímáni do výkonu TOS. S názorem pana Antla v článku se plně ztotožňuji. V současné době je

¹⁴⁷ MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. 1. vydání. Tišnov: nakladatelství SURSUM, 2003, s. 84.

¹⁴⁸ MOTEJL: *Sborník stanovisek...*, s. 65.

¹⁴⁹ KOLOMAZNÍKOVÁ, Jana. Věznice nelze zavřít, míní experti. *MF Dnes*. 23.3.2000. s. 3 Z domova.

proti přeplněnosti věznic „bojováno“ tím, že soudci se snaží co nejméně ukládat nepodmíněně TOS. Snaží se přikládat největší pozornost alternativním trestům, jako například nově zavedenému domácímu vězení. Budou-li pachatelé TČ vědět, že jim soud za jejich trestnou činnost raději dá trest mírnější, např. peněžitý, nebude brát tuto peněžitou újmu jako vážný problém a bude v trestné činnosti nadále pokračovat. Sankce za trestnou činnost by měla být přiměřená spáchanému TČ. Měl by být zachován účel trestu, kterým je chránit společnost před pachatelem TČ, zabránit odsouzenému v páčání další trestné činnosti a zároveň jej vychovávat, aby vedl řádný život. Institut alternativních trestů beru jako nápomocný, ale zavedení těchto trestů musí být právně i materiálně plně funkční a připraveno na zavedení. Například elektronické náramky u trestu domácího vězení by měly být již připraveny k užívání v době účinnosti nového TZ. Nejsou peněžní prostředky, proto se muselo přistoupit k levnějšímu řešení, a to docházení probační a mediační služby k osobám odsouzeným k tomuto trestu domů a kontrolovat tyto osoby, zdali domácí vězení uložené soudem dodržují. Kontrola úředníky probační a mediační služby se ukázala jako prozatím postačující, ale to pouze z toho důvodu, že trestů domácího vězení není zatím uloženo v mnoha případech a kontrola se dá ještě relativně stíhat. Jenomže riziko toho, že zrovna v určitou chvíli přijde k odsouzenému kontrola, je při tomto způsobu kontroly málo pravděpodobná, proto tento trest nepovažuji v tomto případě jako zstrašující a vedoucí k polepšení. Zavedení elektronických náramků by se mělo zavést v co nejkratší době, neboť sami soudci říkají, že po zavedení náramků budou více ukládat domácí vězení, které by přeplněnosti věznic mohlo ulehčit.

Dalším možným návrhem na zlepšení stavu ve věznicích je udělování amnestií ve větším měřítku pro pachatele méně závažných trestných činů.

Situace přeplněnosti se promítá do každodenního života odsouzeného. Například zájmové aktivity vycházející z ProgZ jsou plánovány především na odpolední a večerní hodiny, aby se trochu ulehčilo přeplněnosti věznice, neboť dopoledne je spousta odsouzených v zaměstnáních. Nebo se také promítá do možnosti navštěvovat kulturní místnost, kde není samozřejmě možné, aby byla využívána všemi odsouzenými současně.¹⁵⁰

Také Český helsinský výbor (dále ČHV) se již delší dobu zabývá problematikou přeplněnosti věznic, kde poukazuje na zvyšující se agresivitu mezi odsouzenými, nesnášenlivost, vliv na zákonnost průběhu výkonu TOS, zejména na pravidla vnitřní

---

¹⁵⁰ MOTEJL: *Sborník stanovisek...*, s. 65.

diferenciace.¹⁵¹ Dále poukazuje na to, že nedochází k výstavbě nových věznic, ale spíše nových ubytovacích kapacit, kde dochází ke kritické situaci při ubytování mezi odsouzenými z důvodu snížení možnosti volného pohybu odsouzených. ČHV upozorňuje na to, že takový stav je v rozporu s EVP a jejich principy důstojného a účelného trestu. Díky tomu může docházet k šikaně mezi odsouzenými, znesnadnění výchovného účelu provádění aktivit v rámci programu zacházení.¹⁵²

Na tutéž problematiku upozorňuje taktéž i Veřejný ochránce práv ve svých souhrnných zprávách pro Poslaneckou sněmovnu Parlamentu ČR.¹⁵³

Podle Statistické ročenky VS za rok 2008 byl k 31.12.2008 stav využití kapacit ve věznicích 109,057%,¹⁵⁴ v roce 2009 byl stav využití kapacit 116,347%¹⁵⁵ a v roce 2010 to bylo 113, 72%.¹⁵⁶ Z toho je patrné, že stav využití je i po 11 letech, kdy došlo k dočasnému zastavení přijímání nových odsouzených, nad hranici přípustné hranice 100%.

V roce 2004 byla kapacita 4,5 m² plochy na odsouzeného, ale EVP požadují 6 m².¹⁵⁷ Pan Pavliš z věznice Odolov mi sdělil, že je v současné době kapacita 4 m² na odsouzeného. V budoucnu by se měl výpočet změnit na 3,5 m² na odsouzeného, čímž poklesne procentuální přeplněnost věznic, ale ve skutečnosti to nic nevyřeší. Sníží se procentní vyjádření na papíře, ale ve skutečnosti vše zůstane stejné jako dosud.

Pro srovnání zde uvedu kapacitu na jednoho odsouzeného ve věznicích v Rakousku. Tam na jednoho vězně připadá 15 m³ prostoru, pokud je v cele sám. V přepočtu na m² tomu je asi 6,25 m², což převyšuje i normy v českých věznicích. Pokud by bylo v cele více lidí, tak připadá na jednoho odsouzeného 10 až 12 m³. V Rakousku se také snaží o to, aby

---

¹⁵¹ Zpráva Českého helsinského výboru o vězeňství [online].[cit. 18.5.2011]. Dostupné z:<<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2006051103>>.

¹⁵² VALEŠ, František, ŠABATOVÁ, Anna. Některé aspekty trestní justice a výkonu vězeňství [online].[cit. 18.5.2011]. Dostupné z: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2010051601>>.

¹⁵³ Ochránce ke stavu v českých věznicích [online]. 14. července 2009 [cit. 18.5.2011]. Dostupné z:<<http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2009/ochrance-ke-stavu-v-ceskych-veznicich/>>.

¹⁵⁴ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2008* [online]. [cit. 18.5.2011]. Dostupné z:<http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Statistick%C3%A1%20ro%C4%8Denka%20V%C4%9Bze%C5%88sk%C3%A9%20slu%C5%BEby%202008.pdf>.

¹⁵⁵ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2009* [online]. [cit. 18.5.2011]. Dostupné z:<http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202009_1.pdf>.

¹⁵⁶ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2010* [online]. [cit. 18.5.2011]. Dostupné z:<http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/ročenka_2010_v7.pdf>.

¹⁵⁷ JÍLEK, Miroslav. Kvalitní vězeňství, důležitý předpoklad bezpečné společnosti. *České vězeňství*, 2004, roč. 12, č. 2, s.8.

odsouzení byli umístováni do jednomístných cel. Nejvýše jsou cely pro 6 osob.¹⁵⁸ Nikoli jako u nás, kde například ve věznici Odolov jsou umístěni na ložnicích až v počtu 14 odsouzených.

V současnosti se začíná realizovat myšlenka, jak přeplněnost věznic snížit a zároveň ulevit finanční náročnosti výkonu TOS. Jedná se o výstavbu tzv. *soukromých věznic*, které by soukromý subjekt věznici postavil, zafinancoval a provozoval s tím, že vnitřní specifikaci služby a ostrahu zajistí VS ČR. Věznice by tedy byla majetkem ČR, stát si ponechá odpovědnost za akt TOS a zprostí se závazků v podobě služeb spojených s výkonem TOS, jako je ubytování, stravování, zaměstnávání a další. Možnost zřízení těchto věznic je již upraveno v zákonné úpravě v § 13 ZVTOS, který dovoluje ministerstvu spravedlnosti zřídit věznici i v jiném objektu, než který je ve správě VS.¹⁵⁹ V současnosti je v ČR ve výstavbě jedna soukromá věznice v Rapoticích.¹⁶⁰ Podle mě se nejedná o špatný projekt, ale mělo by se začít stavět více takových věznic na území ČR, ne pouze jedna.

---

¹⁵⁸ HAIDER, Herbert. Vězeňský systém v Rakousku. *České vězeňství*, 2002, roč. 10, č.4, s.15.

¹⁵⁹ Více v článku NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Nové možnosti v trestání* [online]. [cit. 29.5.2011]. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2010/files/sankce/Navratilova_Jana_1646_.pdf>, NAVRÁTILOVÁ, Jana. Soukromé věznice ano či ne?. *Právní fórum*, 2006, roč. 3, č. 6, s. 204-207 a ŠROLLOVÁ, Ilona. Věznice a PPP. *PPP – bulletin*, 2008, roč. 4, č. 4, s. 14-15.

¹⁶⁰ Vězeňská služba ČR. *Výstavba soukromé věznice nabírá zpoždění. Stát díky tomu ušetří* [online]. 7.1.2009 [cit. 29.5.2011]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/veznice-rapoticice-52/napsali-o-nas-715/vystavba-soukrome-veznice-nabira-zpozdzeni-stat-di-2562>>.

9. VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY VE VĚZNICI ODOLOV A DOTAZNÍKOVÝ VÝZKUM

V této části práce bych ráda převedla teoretickou část práce do praktického pojetí prostřednictvím dotazníků, o jejichž vyplnění byli požádáni odsouzení z věznice Odolov.

9.1. Věznice Odolov¹⁶¹

Věznice Odolov je jedna z nejmladších, které se v České republice vyskytují, neboť funkci věznice začala plnit od roku 1993. Tato věznice se nachází v areálu bývalého uhelného dolu nedaleko města Trutnov. Věznice slouží odsouzeným mužům od 19-ti let věku, kteří byli zařazeni do věznice s dohledem (typ A) a s dozorem (typ B). Ubytovací kapacita věznice při výměře 4 m² na odsouzeného je 300 míst, a to 59 míst v oddělení s dohledem a 241 míst v oddělení s dozorem. Současný početní stav odsouzených v době dotazníkového šetření, tj. v měsíci květnu 2011 je 365 odsouzených. Odsouzení jsou ubytováni na ložnicích s možností volného pohybu po ubytovně a ve vymezeném prostoru uvnitř vězeňského areálu.

Průměrná dlouhodobá zaměstnanost se zde pohybuje ve výši 62 %.¹⁶² Nenechme se ale mást tím relativně vysokým číslem zaměstnanosti odsouzených, jak jsem již výše v mé práci uvedla, toto číslo bylo získáno tzv. půlením, to znamená, aby bylo umožněno pracovat většímu počtu odsouzených, tak na jedno pracovní místo připadají dva odsouzení, kteří se v práci střídají, nebo se jejich pracovní doba půlí na polovinu. Z toho tedy vyplývá, že poptávka odsouzených po zaměstnání je mnohonásobně vyšší než nabídka pracovních míst. Odsouzení jsou zaměstnáváni na vnějších pracovištích, kde se pohybují bez přímého dozoru, a v režijních pracovištích uvnitř areálu věznice.

Co se týče programu zacházení, k dispozici odsouzeným je 39 pravidelně řízených aktivit, nepočítaje nepravidelné besední kroužky, sportovní turnaje a další. Z toho je 11 aktivit speciálně výchovných, 13 vzdělávacích a 15 zájmových a sportovních aktivit. Mezi takové aktivity patří například semináře o drogách, protialkoholní semináře, seminář o bezpečnosti silničního provozu, přírodovědný, zeměpisný, dřevomodelářský či výtvarný kroužek a spousta dalších. Dřevomodelářský kroužek je v okolí velmi uznávaný, neboť odsouzení obdarovávají svými vlastnoručně vyrobenými hračkami či speciálními pomůckami postižené děti, děti

---

¹⁶¹ Vězeňská služba ČR. *Statistika zaměstnanosti odsouzených 2011* [online]. [cit. 19.5.2011]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/82/image/Statistika/zam_4_11.jpg>.

z mateřských školek a mnoho dalších. V současnosti vešli odsouzení v dřevomodelářské dílně do povědomí veřejnosti také restaurováním houslí.

9.2. Dotazníkový výzkum

Odsouzeným bylo rozdáno 60 dotazníků, vráceno bylo 54 dotazníků. Na dotazníky odpovědělo 9 odsouzených zařazených do věznice s dohledem (rozdáno bylo 9 dotazníků) a 45 odsouzených zařazených do věznice s dozorem (rozdáno bylo 51 dotazníků). Z dotazníků tohoto počtu nelze vyvodit žádné obecné závěry, ale přesto může poskytnout mnohé informace s možností nahlédnout do mysli odsouzeného a udělat si náhled na věc. Součástí dotazníků nebyly jen „zaškrťovací“ odpovědi, ale naopak měli odsouzení i prostor k vyjádření vlastního názoru, vlastního návrhu na zlepšení. Samozřejmě byli tací, kteří „jen“ zaškrtnuli odpovědi a více je dotazník nezajímal, ale bylo i překvapivě hodně respondentů, kteří své návrhy a názory napsali. Z toho samozřejmě také nelze vyvozovat obecný závěr, že jsou odsouzení spokojeni s vězeňstvím, ale musí se brát i v úvahu strach odsouzených odpovídat na otázky pravdivě s tím, že budou dotazníky přečteny VS, nebo neodpovídali zcela dle skutečností, aby se v dotazníku jevíli lepšími. Vzor dotazníku je vložen do přílohy č. 7.

Dotazník se skládal z více částí. První se skládala nejprve z obecných otázek na osobu odsouzeného a jeho souhlas či nesouhlas s uloženým nepodmíněným TOS, další část dotazníků se orientovala na zaměstnávání odsouzených, program zacházení, vzdělávání odsouzených a problematiku přeplněnosti věznic, poslední část dotazníku se věnovala psychologickým aspektům výkonu TOS. Na konci dotazníku byl ponechán prostor na svobodné uvážení, čím by odsouzení zlepšili současné podmínky výkonu TOS.

Dotazník byl vyplněn 54 odsouzenými muži ve věznici Odolov v tomto věkovém složení:

- 18 – 25 let	9 odsouzených
- 26 – 30 let	10 ods.
- 31 – 40 let	19 ods.
- 41 – 50 let	9 ods.
- 51 – 60 let	5 ods.
- 61 a více let	2 ods.

Další otázka směřovala k tomu, v jaké výši byl odsouzeným respondentům uložen nepodmíněný TOS.

- do 6 měsíců (včetně)	2 odsouzení
- od 6 měsíců do 1 roku (včetně)	5 ods.
- nad 1 rok do 2 let (včetně)	9 ods.
- od 2 let do 3 let (včetně)	18 ods.
- od 3 let výše	20 ods.

V 28 případech jsou odsouzení ve výkonu TOS poprvé, v 23 případech již dříve byli k tomuto trestu odsouzeni. Tři odsouzení na tuto otázku odmítli odpovědět.

Další otázka směřovala k tomu, jestli se odsouzeným uložení svého nepodmíněného TOS zdá přiměřené, nebo zdali by raději upřednostnili jiný alternativní trest k TOS, popřípadě jaký a z jakého důvodu. 25 odsouzených odpovědělo, že se jim nepodmíněný TOS k jejich spáchané trestné činnosti zdá přiměřený a souhlasí tedy s rozhodnutím soudce. Dva odsouzení by spíše upřednostňovali jiný alternativní trest, ale více to nespécifikovali výběrem z daných možností. 20 odsouzených by také upřednostňovalo jiný alternativní trest jako vhodnější k jejich spáchané trestné činnosti, z toho 7 by bralo spíše podmíněné odsouzení, 6 odsouzených by bylo spokojeno spíše s domácím vězením, a to hlavně prý kvůli rodině, přátelům a možnosti vydělávat peníze, a tím splácet dluhy, 5 odsouzených si vybralo spíše obecně prospěšné práce s odůvodněním jednoho z nich, že je tímto trestem mnohem užitečnější pro společnost. Dva odsouzení si vybrali peněžitý trest s odůvodněním jednoho, že je tento trest pro společnost ekonomicky výhodnější, a druhého, že jeho účast na TČ, za který byl odsouzen, byla minimální. U 6 dotazníků mi bylo odpovězeno více odpověďmi, kde ve všech šesti případech se objevovali všechny nabízené druhy alternativních trestů, které byly možné k výběru. Ve třech případech mi v odůvodnění, proč zrovna daný alternativní trest, bylo zodpovězeno, že jeden byl odsouzen bez důkazu, tudíž by neměl mít žádný trest, jeden prý nepáchal a „sedí“ za někoho jiného, kdo by měl být ve vězení. V prvním případě usuzuji, že tento odsouzený si neuvědomuje svůj TČ, z dalších jeho odpovědí v dotazníku, kdy některé vůbec nevyplnil nebo vyplnil, že nemá zájem nebo ho to nezajímá. O polepšení tohoto odsouzeného ve výkonu TOS mám velké pochybnosti. Z výsledků u této otázky usuzuji, že tím, že v 25 případech souhlasí s verdiktem soudu, si odsouzení uvědomují

špatnost svého jednání a jsou přesvědčeni, že jiný trest si nezaslouží. Jeden respondent na tuto otázku vůbec neodpověděl.

V další otázce jsem zkoumala, v kolika případech jsou odsouzení umístěni do věznice, která je v blízkosti jejich bydliště v souvislosti s dodržováním Evropských vězeňských pravidel. Z dotazníku vyplynulo, že 33 odsouzených je umístěno do věznice v blízkosti bydliště a 21 uvedlo, že nejsou v blízkosti bydliště. Z toho vyplývá, že většinou je možné vězně přesunout do věznice nedaleko svého domova.

Další otázka se týkala toho, zda si odsouzený myslí, že pobytem ve věznici přišel o rodinu nebo přátele. Sedm odsouzených odpovědělo, že přišlo o rodinu a přátele zároveň, sedm odpovědělo, že přišlo o rodinu, ale o přátele ne, 14 odsouzených odpovědělo, že přišlo o přátele, ale o rodinu nepřišlo, a 21 odsouzených si nemyslí, že by rodina či přátelé na odsouzeného zanevřelo. Pět odsouzených neví, zda o rodinu a přátele přišli. Z tohoto průzkumu vyplývá, že výkon TOS zapříčiní zprerhání vztahů mezi rodinou a přáteli, vztahy se mezi těmito osobami změni, což je zajisté velmi negativní důsledek výkonu TOS, a kterému by se dalo vyhnout ukládáním alternativních trestů, jak již bylo dříve uvedeno.

Druhá část mé dotazníkové činnosti se dotýkala velmi diskutovaného tématu **zaměstnávání odsouzených**. Jak jsem dříve zmiňovala, poptávka po pracovní činnosti je mnohem větší než nabídka. Takže zde vyvstává problém, co mají odsouzení dělat, aby smysluplně a v rámci své nápravy zaplnili celý den?

Má první otázka směřovala k tomu, zdali kvůli nástupu do výkonu TOS odsouzený přišel o dosavadní zaměstnání? 27 odsouzených odpovědělo, že ano, 17 odsouzených ne a deset odsouzených uvedlo, že před nástupem do výkonu TOS byli nezaměstnaní. Takže jak je zde možné opět spatřit, tak samotný nástup do výkonu TOS velmi výrazně ovlivní i dosavadní zaměstnání odsouzeného. K vyřešení tohoto problému se nám nabízí jedna alternativa. A tou je trest domácího vězení, kde odsouzený je sice odsouzen k trestu, ale zaměstnání může nadále navštěvovat. Takže opět je zde další důvod k častějšímu ukládání alternativních trestů.

Další otázka směřovala již k samotnému výkonu TOS, zda odsouzený při výkonu trestu pracuje, a pokud pracuje, tak proč je pro něho tato práce důležitá? Pět odsouzených

odpovědělo, že nepracuje, dalších deset odpovědělo, že nepracuje, ale chtěli by. Jeden z odsouzených dodal, že již pracuje na získání možnosti volného pohybu mimo věznici, druhý odpověděl, že mu nebylo umožněno pracovat, protože měl pozitivní test na drogy. Jeden odsouzený na tuto otázku vůbec neodpověděl. A 39 respondentů odpovědělo, že pracuje a uvedlo tyto důvody, proč je pro ně práce důležitá, přičemž mohli odpovědět více odpověďmi:

- hradím tím náklady výkonu trestu a pohledávek 30 ods.
- kapesné 19 ods.
- přihlíží se k tomu při rozhodování o podmíněčném propuštění 13 ods.
- díky práci je zde možnost přeřazení do nižší diferenciacní skupiny 5 ods.
- jiné důvody, mezi kterými odsouzení uvedli například, že tím platí výživné, workoholismus samotného odsouzeného, ubíhá čas a naučí se pracovat a žít skromněji, posílá peníze domů, pohybuje se mezi normálními lidmi, nemá pocit méněcennosti, ale hlavně tím smysluplně vyplní čas.

Na další otázku měli odpovídat nepracující odsouzení, kteří měli krátce napsat, jaká je jejich činnost v době, kdy jejich pracující spoluvězni jsou v zaměstnání? Mezi činnosti odsouzení uvedli: studium práva a zákonů formou samoučení, čtení knih, hraní společenských her, přemýšlení, pomocné práce pro věznici, úklid na oddělení, sportování, psaní dopisů, relaxace a další.

Pracující měli napsat základní náplň činnosti v zaměstnání, a zda jsou spokojeni s prací v rámci výkonu TOS? Odsouzení ve věznici Odolov pracují například jako dělníci v gumárenské výrobě, dělníci v kovovýrobě, automechanici, v chráněné dílně nebo co se týče zaměstnání uvnitř vězeňského areálu, tak pracují například jako kuchaři, provádí údržbářské práce a úklidovou činnost, pracující jako dělníci v kotelně či vykonávající jiné pomocné práce. 11 odsouzených odpovědělo, že s nabízenou prací je spokojeno, 11 odsouzeným je jedno, jakou pracovní činnost budou vykonávat, jsou rádi za každou práci, 3 odsouzení nejsou spokojeni s pracovní činností, kterou vykonávají v rámci výkonu TOS a ostatní pracující neodpověděli. Zde je patrné, že odsouzení jsou opravdu rádi, že je jim vůbec nějaká práce nabízena.

Další část výzkumu se týkala programu zacházení (dále ProgZ), jakými aktivitami dotázaní odsouzení prochází, zdali jsou s ProgZ spokojeni, či co by na něm dle jejich názoru zlepšili. Co se týče aktivit dotázaných odsouzených, navštěvují například výuku zeměpisu, dějepisu, přírodopisu, bezpečnosti silničního provozu, práce na počítači, protidrogovou prevenci pro ty odsouzené, kteří měli v minulosti problémy s drogami, protialkoholní kroužek, pečení a vaření „Labužník“,¹⁶³ dále navštěvují vědu a techniku, dřevomodelářský kroužek známý svými výrobky pro děti, hudební kroužek, relaxace s hudbou, psychologické charakteristiky filmových postav nebo základy společenského chování. 29 dotázaným odsouzeným se zdá ProgZ velmi přínosný a nemá k němu žádné výhrady, 12 odsouzeným se zdá, že ProgZ nemá žádný účinek, jeden odsouzený na tuto otázku neodpověděl a 12 odsouzeným vyhovuje, ale mají malé výhrady k ProgZ. Mezi tyto výhrady a doplnění ProgZ odsouzení doplnili, např. zavedením průzkumu mezi odsouzenými na nové aktivity, přičemž ty současné pro ně nemají význam pro rozšíření vzdělání či zájmů, navrhuji např. chov zvířat, zahrada, rybaření, výuku cizích jazyků včetně samotného českého jazyka, což sama velmi doporučuji, neboť při čtení vyplněných dotazníků jsem žasla, jaké gramatické chyby dokážou odsouzení napsat, dále odsouzení asi ve třech případech doporučují dát zpět televizory na pokoje. S tímto „vylepšením“ ProgZ nesouhlasím, neboť to považuji již za přílišný komfort odsouzených. Ale jako největší problém, kteří odsouzení shledávají, je především to, že na kroužky dochází i tací odsouzení, kteří o ně nemají zájem a jen vyrušují či zlehčují výuku. Tento problém bych vyřešila tak, že bych dala vychovatelům a pedagogům vedoucím kroužek možnost odsouzeného vyloučit z dané aktivity s tím, že by k tomuto bylo přihlíženo při schvalování žádosti o podmíněné propuštění, neboť nenavštěvoval určitý počet aktivit, kterých měl povinnost se zúčastnit. Vězni by se měli naučit jisté zodpovědnosti, kterou získají i tím, že budou navštěvovat dané aktivity, aby měli možnost být podmíněně propuštěni z výkonu TOS. Zavedení nových aktivit v zájmu odsouzených vidím jako velmi pozitivní pro odsouzené, neboť by odsouzené podnítilo mít opravdový zájem o návštěvu těchto aktivit, které si v průzkumu sami vyberou.

V další části dotazníku jsem se věnovala vzdělávání odsouzených. Na otázku nejvyššího dosaženého vzdělání respondenti odpověděli:

- základní 15 odsouzených

---

¹⁶³ pozn. název aktivity ve věznici Odolov

- střední bez maturity/vyučen 31 ods.
- střední s maturitou 7 ods.
- vysokoškolské 1 ods.

Z tohoto vyplývá, že s největší kriminalitou se potýkáme u odsouzených, kteří nedosáhli maturity, ať už jde o dosažené základní vzdělání, či vyučení bez maturity. Tento výsledek dotazníku věznice Odolov souhlasí s celorepublikovým výsledkem složení odsouzených podle dosaženého stupně vzdělání ve Statistické ročence VS z roku 2010, o které se zmiňují v rámci teoretické části této práce u vzdělávání odsouzených v rámci ProgZ.

30 odsouzených považuje své vzdělání za dostatečné, 24 odsouzených ho za dostatečné nepovažuje. V souvislosti s tím další otázka směřuje k tomu, zdali odsouzení mají zájem o další vzdělávání v rámci výkonu trestu, popřípadě v jaké formě? Zde mohli odpovědět více možnostmi. O další vzdělávání nemá zájem 20 respondentů, 3 respondenti neodpověděli, zbytek má zájem o další vzdělání v těchto formách:

- doplnění základního vzdělání 2 odsouzení
- cizí jazyk 15 ods.
- vyučení řemeslu 6 ods.
- počítač 5 ods.
- jiné rekvalifikace 9 ods.

- o například stavební činnost, či rekvalifikace spojené s vyučením odsouzených

Další otázka na vzdělávání zjišťuje spokojenost odsouzených s nabídkou rekvalifikačních kurzů. Dle informací mi poskytnutých je ve věznici Odolov možnost zvýšit si svou rekvalifikaci pouze kurzem práce s motorovou pilou a křovinořezem. Více jsem se zabývala touto problematikou v teoretické části práce. S možností zvýšení rekvalifikace, kterou věznice nabízí, je spokojeno 24 dotázaných odsouzených, 3 odsouzení na tuto otázku neodpověděli, 7 odsouzených se o to nikdy nezajímalo, takže netuší, jaké možnosti jim věznice nabízí, a 16 odsouzených si myslí, že je nedostačující a navrhuje větší škálu rekvalifikačních a vzdělávacích kurzů. Jedním z nápadů bylo mít rekvalifikační kurz navazující na vzdělání určitého počtu vězňů, takže by kurzy nebyly pouze všeobecné, ale rozšiřující. Dalším návrhem bylo soustředit vzdělávání odsouzených pouze na jednu věznici,

kteřá se bude věnovat jen těm odsouzeným, kteří mají zájem o vzdělání, a veškeré aktivity by s tímto vzděláváním souvisely.

Další část dotazníkového výzkumu se věnuje asi nejdiskutovanějšímu problému současnosti, a tím je **přeplněnost věznic**. První otázka vybízela odsouzeného, aby napsali, s kolika spoluvězni pobývá na jednom pokoji. Tento počet se pohyboval od 3 spoluvězňů, až na neuvěřitelný počet 13 spoluvězňů na jednom pokoji. I věznici Odolov trpí přeplněností, neboť celková kapacita věznice je 300 odsouzených, ale v době výzkumu bylo ve věznici až 365 odsouzených, což je skoro o třetinu odsouzených více. Odsouzení si v 30 případech myslí, že počet spoluvězňů je velký, 18 odsouzených si to nemyslí a 6 neodpovědělo na tuto otázku.

Další otázka prověřuje *vzájemné vztahy mezi spoluvězni*. 28 odsouzených odpovědělo, že si se svými spoluvězni rozumí, 24 odpovědělo, že si rozumí pouze s některými, a dva odpověděli, že si nerozumí se spoluvězni.

Zeptala jsem se také, co by odsouzení změnili, aby věznice nebyly přeplněné. K mému překvapení na tuto otázku odpovědělo relativně dost respondentů. Nejčastějším návrhem bylo častější ukládání alternativních trestů místo nepodmíněného TOS nebo žádný trest v případech méně nebezpečného trestního jednání. Dalším nápadem, který se zde vyskytoval ve více případech, bylo častější udělení amnestie prezidentem republiky. Dále názor, kterým byla přeplněnost řešena v roce 2000, a to nepřijímat do věznice žádné odsouzené, dokud se situace nezlepší nebo naopak názor, aby se vystavěly nové věznice a byl tak další prostor pro odsouzené. Jeden odsouzený dokonce uvedl, že se hodlá touto problematikou více věnovat po jeho propuštění z výkonu TOS. V této části dotazníku bylo dle výsledků znát, že odsouzeným současný stav také vadí, podmínky pobytu ve věznici se horší a sami odsouzení mají zájem s tím něco dělat.

V poslední části dotazníků jsem se chtěla dotknout **psychologických aspektů výkonu TOS**.

První otázka zněla, jak na odsouzené působí pobyt ve věznici? Měli možnost vybrat více odpovědí.

- Cítím, že zde promarňuji svůj život. 42 odsouzených
- Zlobím se sám na sebe. 33 ods.
- Postrádám život ve společnosti. 26 ods.

- Nudím se zde. 19 ods.
- Pociťuji samotu. 15 ods.
- Mám starosti, jak to bude vypadat na svobodě, až budu propuštěn. 15 ods.
- Jsem naštvaný na společnost. 6 ods.
- Mam problémy se spoluvězni, proto jsem často rozzlobený. 6 ods.
- Ztrácím sebedůvěru. 5 ods.
- Bojím se, že se zblázním. 3 ods.
- Lituji sám sebe. 3 ods.

Z výsledků této otázky lze usuzovat, že odsouzení si uvědomují ztrátu, kterou jim pobyt ve vězení přináší. Odloučení od rodiny, od života ve společnosti a uvědomění si vlastní chyby. Pro mě překvapující byl počet odsouzených, kteří se ve věznici nudí. Dle mého názoru se naopak věznice snaží, aby nudu odsouzených zahнала, neboť odsouzení mají možnost navštěvovat aktivity, půjčovat si knihy z vězeňské knihovny, k dispozici je jim i posilovna a využití sportovních aktivit.

Další otázka se odsouzených ptala, *jakým způsobem je pobyt ve věznici ovlivnil nebo nějak změnil?* 12 odsouzených odmítlo na tuto otázku odpovídat, 12 odsouzených odpovědělo, že je výkon TOS nijak nezměnil a 30 odsouzených odpovědělo, že je výkon TOS určitým způsobem změnil, ať pozitivně nebo negativně. *Negativní změnu* pocítilo 12 odsouzených například tím, že odsouzený je uzavřenější, je více nedůvěřivý, získal naprosto odmítavý postoj k národnostním menšinám, je agresivnější díky vězeňskému prostředí, dále se již nebojí pobytu ve vězení, cítí depresivní stavy nebo cítí negativistický postoj ke státnímu zřízení, trestnímu právu a soudnictví. Naopak *pozitivně* se změnil odsouzený v tom smyslu, že si uvědomil sílu svobody, rodiny, žije skromněji, změnil se hodnoty a priority, cítí odpovědnost vůči sobě i druhým, procítl z naivity a naučil se samostatnosti. Pobyt ve věznici má své pro i proti, ale negativní důsledky bohužel převládají. Odsouzení se příliš nestýkají s civilními osobami, zapomínají na komunikaci s druhými lidmi, stávají se více a více součástí vězeňské subkultury. Tomuto jevu se říká také prisonizace.

S pozitivní změnou odsouzeného souvisí další otázka, a to *výčitky svědomí vůči určité osobě*. Odsouzení směli odpovědět více možnostmi. Nejvíce trpí odsouzení výčitkami

svědomí vůči rodině či rodinnému příslušníku (dětmi,...), a to v 35 případech. Na druhém místě je také osoba blízká, a to přítelkyně, vůči které trpí výčitkami 14 odsouzených. Ve 12 případech jsou to výčitky vůči poškozenému, dále ve třech případech vůči kamarádovi či kamarádce nebo jiné osobě. Devět odsouzených netrpí výčitkami nebo se nechtějí omluvit nikomu. Ve třech případech nebylo na otázku odpovězeno. Výsledek tohoto výzkumu je velmi uspokojivý, neboť zde můžeme vyzorovat lidskost, omluvu a výčitky svědomí za to, že bylo něco spácháno.

Další otázka se zabývá propuštěním odsouzeného. Byla kladena otázka, zdali má odsouzený strach z návratu do společnosti. Bylo možné odpovědět opět více možnostmi. Tato otázka pro mě byly překvapivé, protože 41 odsouzených odpovědělo, že vůbec strach z návratu nemá, kdežto 7 odsouzených má strach z toho, že nebudou moct najít práci, 6 odsouzených strach, že se už nebudou nikdy moci zbavit „nálepky“ „byl ve vězení,“ 2 odsouzení strach z toho, že se nebudou mít kam vrátit, 2 odsouzení strach z toho, až se setkají s rodinou, jeden odsouzený, že se už nepostaví na nohy a neobnoví se vztah s jeho dětmi. Ani jeden odsouzený nemá strach, že bude páchat další trestnou činnost.

Dotazník jsem zakončila tím, že jsem nechala odsouzeným prostor pro návrhy na zlepšení podmínek ve výkonu TOS. Nepředpokládala jsem, že by se odsouzení masově vrhli do psaní návrhů na zlepšení, proto mě výsledek udivil. Celkem 27 vězňů do tohoto volného prostoru nějaké návrhy na zlepšení napsali. Asi nejčastější požadovanou změnou je hygiena. Odsouzení mají totiž možnost teplé sprchy pouze jednou za týden, a to i pracující i vězni v oddělení typu A. V tomto směru bych souhlasila s odsouzenými a alespoň pracujícím bych umožnila teplou sprchu vícekrát týdně. Odsouzený ve věznici s dohledem požaduje lidštější podmínky výkonu TOS, sundání mříží na oknech a rovněž sprchy vícekrát týdně. Jiní odsouzení by chtěli větší porce jídla, delší a častější vycházky na dvůr na čerstvý vzduch a větší výběr kroužků dle vypracovaného průzkumu oblíbenosti odsouzených. Někteří odsouzení požadují objektivnější přístup VS ČR a objektivnější posuzování v rámci přesunutí odsouzeného do první diferenciační skupiny. Jeden z odsouzených by rád oddělil pracující od nepracujících, poněvadž pracující odsouzení prý odnáší problémy za nepracující a nemají klid. Dále by rád přidal pracujícím nějaké výhody navíc, například pračku, vaření či více hygieny. Jiný odsouzený by rád prosadil více rozsudků k trestu domácího vězení, či obecně prospěšných prací, jelikož se mu zdá, že stávající systém člověka jen trestá a nenapravuje.

Obecně prospěšnými pracemi je člověk alespoň něčím užitečný. Další návrhy jsou spíše ironickými poznámkami, kde se požaduje přepracování celého trestního systému nebo výměnu politiků. Tato část průzkumu byla příjemným zjištěním, poněvadž bylo na odpovědích znát, že odsouzení mají velký zájem něco změnit. Neodpovídali stroze jedním či dvěma slovy, ale celými větami a mnohdy využili celého prostoru, který jim byl poskytnut.

Na závěr musím podotknout, že pro mě bylo příjemným zjištěním, že ve většině odevzdaných dotazníků nešlo jen o pouhé zaškrtnutí správné odpovědi, ale naopak se odsouzení snažili spolupracovat, takže, kde byla možnost k doplnění otázky, tam také danou věc vysvětlili či doplnili svým návrhem ke zlepšení a změně. Nejvíce sdílní respondenti byli z věkové kategorie 18 – 25 let a 31 – 40 let. Tři z respondentů za dotazníkový průzkum dokonce poděkovalo. Přesvědčila jsem se také, že to, co bylo rozebíráno v teoretické části této práce, je ve skutečnosti pravdivé a veškeré problémy, které vyvstávají, je třeba začít řešit.

10. ZÁVĚR DIPLOMOVÉ PRÁCE

Nepodmíněný TOS je dle ročenky druhý nejčastěji ukládaný trest v rozhodnutích soudů hned za podmíněným odsouzením i přesto, že je třeba vnímat nepodmíněný TOS jako krajní prostředek subsidiárně ukládaný vzhledem k ostatním alternativním trestům. Je třeba ho ukládat, pokud nápravy pachatele a účelu trestu nelze dosáhnout jinak. Na druhou stranu je nepodmíněný TOS nejdůslednější ochranou společnosti před pachateli TČ, např. v případech nejnebezpečnějších forem sociálně deviantního chování. Na rozdíl od TOS alternativní tresty kladou důraz na setrvání pachatele v jeho přirozeném sociálním prostředí, nedochází ke zprůtrhání rodinných a přátelských vztahů a je vyloučen kriminogenní vliv vězeňské subkultury a další negativní důsledky pobytu ve věznici.

Největším problémem vězeňského systému v současnosti je výrazná přeplněnost věznic, která by se dala řešit především častějším ukládáním alternativních trestů. Alternativní tresty jsou mnohdy účinnější k určitému okruhu pachatelů lehčích TČ, místo kterých jsou nyní ukládány nepodmíněné TOS v délce například jednoho roku. To je mnohdy pro odsouzeného mnohem horší díky pobytu v prostředí věznice a jeho adaptaci do vězeňského subsystému. Zároveň jsou alternativní tresty levnějším prostředkem pro stát. Vyskytuje se ale určitý okruh pachatelů, kterým nelze uložit jiný trest než nepodmíněný TOS za účelem izolování této osoby od společnosti. V případě přeplněnosti je jistým prostředkem, který by mohl věznicím napomoci, i možnost výstavby soukromých věznic, o nichž je v práci více pojednáváno. Redukce počtu uvězněných osob by také znamenala zlepšení podmínek pro práci s pachateli nejzávažnějších TČ.

Co se týče alternativního trestu domácího vězení ukládanému od 1.1.2010, který se nepodmíněnému TOS nejvíce přibližuje, tento trest by mohl ulevit přeplněnosti věznic, ale ukládání tohoto trestu by muselo být častější, než tomu je do teď. Tomu ale brání nezavedení kontrolingu pomocí elektronických náramků. V současnosti probíhá pouze kontrola úředníky Probační a mediační služby, což vidím jako nedostatečné pro odrazení odsouzeného od nedodržení podmínek uložení domácího vězení. A zároveň navrhuji zvýšení trestní sazby náhradního TOS za zmaření domácího vězení z jednoho roku na více, neboť hrozba jednoho roku se mi zdá nedostačující.

Samotný výkon nepodmíněného TOS má ale také zásadní nedostatky. Zásadní nedostatky spatřuji v programech zacházení, které vyžadují vylepšení. Významným pozitivem ProgZ je vést odsouzeného k pracovní činnosti a osvojit si tím pracovní návyky, až se bude

odsouzený vracet zpět do normálního života. Ale díky nízké zaměstnanosti odsouzených tento krok k nápravě pachatele není příliš možný. Chybu spatřuji na straně státu, který by měl především legislativou podpořit podnikatelské subjekty zaměstnávající odsouzené osoby např. určitými úlevami, slevami na dani či jinými bonusy, jako je tomu například u podnikatelských subjektů zaměstnávajících osoby se zdravotním postižením. Dále bych navrhovala, aby se určité státní zakázky vhodné pro odsouzené nabízely také VS ČR a odsouzeným, nevhodné pro odsouzené jiným soukromým firmám. Ale primárně, aby byly nabízeny odsouzeným, neboť tím mohou být odsouzení výhodní pro stát. Více o tomto návrhu je pojednáno v práci. Pro odsouzené bez povolení pohybu mimo věznici bych viděla možnost využití objektů uvnitř prostor věznice pro soukromou firmu, která bude následně zaměstnávat odsouzené, např. v činnostech strojnictví, obrábění a další. Opět by musely být vytvořeny výhodné legislativní podmínky pro takové firmy ve formě úlev, slev na dani, a dalších.

Program zacházení je konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, což ale není dosti účinné, pokud je jím sám odsouzený otráven a znechucen. Z vypracovaného dotazníkového průzkumu vyplývá, že odsouzení by měli mít možnost si sami zvolit aktivity, které mají navštěvovat a které jim jsou prospěšné. Dále odsouzení kritizují, že pedagogové nemají možnost odsouzeného, který ruší výuku, vyloučit. Navrhovala bych tuto změnu s tím, že k vyloučení odsouzeného by se mělo přihlídnout schvalování žádosti o podmíněném propuštění, což spatřuji jako významný odstrašující krok k tomu, aby odsouzený projevoval zájem o aktivitu, která mu byla přidělena s jeho souhlasem. Jelikož mezi aktivitami pro odsouzené je i zeměpis a přírodopis, neviděla bych jako problém zařadit i aktivitu českého jazyka, která by pomáhala odsouzeným s gramatikou, ale i psaním např. životopisů, motivačních dopisů při hledání zaměstnání. Dalším návrhem na zlepšení aktivit by byla aktivita, která by se věnovala současnému fenoménu neplacení výživného – kurz na výchovu k otcovství a další kurzy specializované na tuto problematiku.

Jako novou motivaci pro odsouzené bych navrhovala sprchování několikrát týdně jako odměnu pro pracující a aktivně se podílející na aktivitách v ProgZ. Odsouzení by toto jistě velmi ocenili a motivovalo je to k jinému postoji.

Vše samozřejmě závisí na finančních prostředcích poskytovaných státem. Proto si myslím, že větším využíváním alternativních trestů, vystavěním soukromých věznic by státu jistě vypomohlo po finanční stránce, aby mohli být taktéž dostatečně finančně ohodnoceni zaměstnanci VS ČR a aby bylo více prostředků k jednotlivým aktivitám.

11. POUŽITÁ LITERATURA:

11.1. Monografie

BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně. Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. 1. vydání. Praha: Grada publishing, 1999. 160 s.

BERTEL, Christian. *Österreichisches Strafrecht, Besonderer Teil I, §§ 75 bis 168a StGB*. 6. přepracované vydání. Wien : Springer-Verlag, 2000. 275 s.

BERTEL, Christian. *Österreichisches Strafrecht, Besonderer Teil II, §§ 169 bis 321 StGB*. 5. přepracované vydání. Wien : Springer-Verlag, 2002. 257 s.

BRIEßMANN, Ermin. *Strafrecht und Strafprozeß von A–Z*. 7. přepracované vydání. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1996. 409 s.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, 244 s.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava, SEDLÁČEK, Vojtěch. *Základy penologie pro policisty*. 1. vydání. Praha: PAČR, 2002. 150 s.

FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou: 1. díl – Trestní zákoník*. 1. vydání. Praha: Linde, 2010. 1317 s.

FUCHS, Helmut. *Österreichisches Strafrecht. Allgemeiner Teil. Grundlagen und Lehre von der Straftat*. 2. vydání. Wien : Springer, 1997. 391 s.

CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 1. vydání. Praha: Linde, 2009. 292 s.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 895 s.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009 1216 s.

KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 272 s.

KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody na doživotí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 92 s.

KARABEC, Zdeněk, DIBLÍKOVÁ, Simona, ZEMAN, Petr. *Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002. 150 s.

- KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 797 s.
- MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. 1. vydání. Tišnov, SURSUM, 2003. 129 s.
- MOTEJL, Otakar a kol. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: Vězeňství*. 1. vydání. Praha: Wolkers Kluwer ČR, a.s., 2010. 336 s.
- NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010. 256 s.
- NEDOROST, Libor. *Vězeňství a správa vězeňství v ČR*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 184 s.
- NOVOTNÝ, František. *Trestní zákoník 2010*. 1. vydání. Praha: Eurounion, 2010. 838 s.
- NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství: studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. 2. vydání. Praha: Academia, 1969. 250 s.
- SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita, 2008. 80 s.
- SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie III. díl: Negativní jevy ve vězení*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita, 2007. 69 s.
- SUCHÝ, Oldřich. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody a jejich výkon*. 1. vydání. Praha: Leges, 1991, 84. s.
- ŠTĚRBA, Vladislav. *Penologie*. 1. vydání. Praha: Armex publishing s.r.o., 2007, 148 s.
- TRIFFTERER, Otto. *Österreichisches Strafrecht. Allgemeiner Teil*. 2. přepracované vydání. Wien : Springer, 1994. 545 s.

11.2. Právní předpisy

Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězňenými

Doporučení Rec (87)3 Evropská vězeňská pravidla

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání

Rakousko:

Strafgesetzbuch, BGBl. Nr. 60/1974, ve znění pozdějších předpisů

Strafvollzugsgesetz, BGBl. Nr. 144/1969, ve znění pozdějších předpisů

Německo:

Strafgesetzbuch, RGBL. 127/1871, ve znění pozdějších předpisů

Strafvollzugsgesetz, BGBl I S. 581/1976, ve znění pozdějších předpisů

ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

z. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb účinném ke dni 1.4.2009

z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů a jeho důvodová zpráva

z. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

z. č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

z. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů

z. č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů

z. č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci ČR, ve znění pozdějších předpisů

z. č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů

z. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

z. č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, ve znění pozdějších předpisů

z. č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě)

nařízení vlády č. 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů

vyhláška ministerstva č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů

vyhláška ministerstva č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů

vyhláška č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, ve znění pozdějších předpisů

11.3. Rozhodnutí soudů

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22.10. 2009, *Orchowski vs. Poland*, stížnost č. 17885/04

Rozsudek Nejvyššího soudu v Bratislavě ze dne 4.10.1988, sp. zn. 57/1990 Sb.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13.5.2004, sp. zn. IV.ÚS 396/03

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11. 2010, sp. zn. 11 Tdo 587/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.7.2006, sp. zn. 4 TZ 48/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.6.1976, sp. zn. Tpjf 30/76

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2010, sp. zn. 11 Tdo 587/2010

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 17.1.1995, sp. zn. 4 To 616/94

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.9.2010, sp. zn. 20 Cdo 4240/2008

11.4. Odborné články

BAJCURA, Lubomír. Bezpečnostní rizika v našem vězeňství. *České vězeňství*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 16-17.

BERÁNEK, Luboš. Inovace programů zacházení. *České vězeňství*, 2006, roč. 14, č.5, s.14-15.

BLANDA, Robert. Odstraní elektronické náramky přeplněnost českých věznic?. *České vězeňství*, 2010, roč. 18, č. 1, s. 16-17.

BLATNÍKOVÁ, Šárka. Osobnost recidivního pachatele a výkon dlouhodobého trestu. *České vězeňství*, 2005, roč. 13, č. 1, s. 16-18.

BĚLÍKOVÁ, Petra. Rekvalifikační kurzy pro odsouzené. *České vězeňství*, 2009, roč. 17, č. 4, s. 21.

BÜRGEROVÁ, Zuzana. Jak najít práci po propuštění z vězení. *České vězeňství*, 2010, roč. 18, č. 3, s. 23-24.

COUFALOVÁ, Bronislava. Hmotněprávní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového trestního zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 81-85.

HAIDER, Herbert. Vězeňský systém v Rakousku. *České vězeňství*, 2002, roč. 10, č.4, s.14-19.

HALUZOVÁ, Soňa, BLANDA, Robert. Při práci utíká trest rychleji. *České vězeňství*, 2009, roč. 17, č. 2, s. 13-16.

- HALUZOVÁ, Soňa, BLANDA, Robert. Vyšší zaměstnanosti brání nedostatek práce a vězňů. *České vězeňství*, 2009, roč. 17, č. 2, s. 17-19.
- HALUZOVÁ, Soňa. Nakupování za mřížemi. *České vězeňství*, 2008, roč. 16, č. 4, s. 19.
- HALUZOVÁ, Soňa. Vysokoškolské studium pokračuje v brněnské věznici již pátým rokem. *České vězeňství*, 2008, roč. 16, č. 4, s. 20.
- HALUZOVÁ, Soňa. Vězeňská strava včera a dnes. *České vězeňství*, 2008, roč.16, č.3,s.10-11.
- HOFFMANOVÁ, Lenka. Přijímání do výkonu trestu odnětí svobody, *Právní zpravodaj*, 2000, č. 6, s. 7.
- HUŠKOVÁ, Veronika. Reintegrační program: pomoc propuštěným vězňům. *České vězeňství*, 2008, roč. 16, č. 2, s. 8-11.
- HÜTTNEROVÁ, Radoslava. Zaměstnávání vězňů v České republice. *České vězeňství*, 2007, roč. 15, č. 3, s. 10-11.
- JÍLEK, Miroslav. Kvalitní vězeňství, důležitý předpoklad bezpečné společnosti. *České vězeňství*, 2004, roč. 12, č. 2, s.8-9.
- JÍLEK, Miroslav. Vězení nejsou jen mříže. *České vězeňství*, 2004, roč. 12, č. 2, s.17-19.
- JORDÁN, Květoslav, URBANČÍK, Pavel. Postřehy z cest. *České vězeňství*, 2006, roč. 14, č. 5, s. 16-19.
- KALVODOVÁ, Věra. K diferenciaci výkonu trestu odnětí svobody dle nové právní úpravy. *Časopis pro právní vědu*, 2000, č. 2, s. 213-215.
- KALVODOVÁ, Věra. Evropská vězeňská pravidla – nejvýznamnější dokument mezinárodní penologie. *Časopis pro právní vědu*, 1997, č. 1, s. 89-95.
- KARABEC, Zdeněk. Problematika krátkodobých trestů odnětí svobody. *České vězeňství*, 2000, roč. 8, č. 2, s. 48-53.
- KOLOMAZNÍKOVÁ, Jana. Věznice nelze zavřít, míní experti. *MF Dnes*. 23. 3. 2000. s. 3 Z domova.
- KREJČÍŘIKOVÁ, Kateřina. Nový trest (trestní opatření) domácího vězení. *Státní zastupitelství*, 2009, roč. VII., č. 10, s. 13-20.
- KUČERA, Pavel, KINCL, Michael. Ztratí trest domácího vězení smysl?. *Trestní právo*, 2010, roč. 15, č. 4, s. 3.
- MAREŠOVÁ, Alena. Důsledky dlouhodobého uvěznění. *Trestní právo*, 2004, roč. 9, č. 4, s. 23-24.

- MECLOVÁ, Kamila. Rozvoj vězeňského systému v České republice. *České vězeňství*, 2002, roč. 10, č. 4, s. 11-14.
- MECLOVÁ, Kamila. Účel trestu a úloha Vězeňské služby v současnosti. *České vězeňství*, 1999, roč. 7, č. 4, s. 3.
- NAVRÁTILOVÁ, Jana. Soukromé věznice ano či ne?. *Právní fórum*, 2006, roč. 3, č. 6, s. 204-207.
- NÁGL, Jiří. Odolovští vězňové restaurují housle. *České vězeňství*, 2011, roč. 19, č. 1, s. 10.
- NOVÁKOVÁ, Jana. Výzkum vlivu doživotního trestu na odsouzené. *Trestní právo*, 1999, roč. 4, č. 3, s. 2-9.
- POPOVIČOVÁ, Darina. Problematika ochrany lidské důstojnosti osob ve výkonu trestu odnětí svobody. *Trestní právo*, 2010, roč. 15, s. 14-21.
- ŘEHÁČEK, Jan. Trest odnětí svobody na doživotí a možnost podmíněného propuštění odsouzených z jeho výkonu. *Státní zastupitelství*, 2007, roč. 5, č. 9, s. 5-12.
- ŘEHÁČEK, Jan. Výkon trestu odnětí svobody na doživotí. *Státní zastupitelství*, 2007, roč. 5, č. 10, s. 5-12.
- ŠČERBA, Filip. Právní úprava nových alternativních trestů. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 86-89
- ŠROLLOVÁ, Ilona. Věznice a PPP. *PPP – bulletin*, 2008, roč. 4, č. 4, s. 14-15
- TŮMOVÁ, Jana. Výkon trestu odnětí svobody na doživotí. *Trestní právo*, 2006, roč. 11, č. 3, s. 10-17.
- VOŇKOVÁ, Jiřina. Základní principy vězeňství v České republice. *České vězeňství*, 1999, roč. 7, č. 1, s. 4-5.
- WALMSLEY, Roy. Stav v evropských věznicích: nárůst počtu vězňů za poslední období a způsoby jeho snižování. *České vězeňství*, 2002, roč. 10, č. 4, s. 7-9.
- ŽBÁNKOVÁ, Martina. Práce i volný čas za mřížemi. *České vězeňství*, 2008, roč. 16, č. 4, s. 22.
- Odolovské hračky přinášejí radost. *České vězeňství*, 2008, roč. 16, č. 3, s. 9
- NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Nové možnosti v trestání* [online]. [cit. 29.5.2011]. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2010/files/sankce/Navratilova_Jana_1646.pdf>

11.5. Internetové zdroje

Vězeňská služba ČR – Dostupné z: <www.vscr.cz>

Veřejný ochránce práv – Dostupné z: <www.ochrance.cz>

Ministerstvo spravedlnosti – Dostupné z:
<<http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33>>

Ministerstvo vnitra ČR – Dostupné z: <www.mvcr.cz>

Český helsinský výbor – Dostupné z: <www.helcom.com>

Probační a mediační služba ČR – Dostupné z: <www.pmscr.cz>

Národní digitální knihovna – Dostupné z: <<http://www.ndk.cz/narodni-dk>>.

12. SHRNUTÍ

Tato diplomová práce pojednává o nepodmíněném trestu odnětí svobody, který je jedním z druhů trestů, jenž lze trestním zákoníkem uložit. I když se v současnosti začíná hojně využívat tzv. alternativních trestů, zaujímá trest odnětí svobody významné postavení, poněvadž se jedná o trest nejpřísnější, který zasahuje do lidské svobody. Stále však platí, že se trest odnětí svobody ukládá *ultima ratio* jako krajní prostředek.

Práce je strukturována do sedmi kapitol, kde se zaměřuje na charakteristiku tohoto druhu trestu, na některé aspekty související s novou kodifikací trestního zákoníku, dále na problémy, které se vyskytují v českém vězeňství a určitá specifika ve vězeňství v sousedních zemích ČR.

První a druhá kapitola se věnuje čistě teoretickým informacím o trestu odnětí svobody, jeho právní úpravě v mezinárodním i vnitrostátním měřítku, obecné charakteristice tohoto trestu a možnosti překročení nejvyšší přípustné hranice trestní sazby odnětí svobody a naopak uložení pod dolní hranici trestní sazby.

Třetí část pojednává o alternativních trestech k trestu odnětí svobody, jelikož je trest odnětí svobody ukládán odsouzenému pouze jako krajní prostředek. Mezi tyto alternativní tresty k trestu odnětí svobody patří podmíněné odsouzení s dohledem i bez něj, domácí vězení, obecně prospěšné práce a peněžitý trest.

Čtvrtá a pátá kapitola se věnuje již samotnému výkonu trestu odnětí svobody od vyhlášení rozsudku, po rozdělení do jednotlivých věznic a další dělení v rámci vnitřních režii věznic. Pátá kapitola je nejdůležitější částí této práce, která se zabývá právy a povinnostmi odsouzených, vlastním účelem výchovného procesu ve výkonu trestu, jímž je zabránit deformaci osobnosti vlivem prostředí věznic a vnitřní komunity formou programů zacházení. Programy zacházení obsahují pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciální výchovné aktivity a zájmové aktivity. Součástí této kapitoly je i významný motivační cíl odsouzeného - možnost podmíněného propuštění z výkonu trestu.

Další kapitola pojednává o soudobém problému vězeňství - přeplněnosti věznic. Ta je problematická nejen pro odsouzené samotné, ale i pro celou společnost. Zde je popisován vývoj tohoto problému a především návrhy na možnosti řešení.

Poslední část práce je věnována dotazníkovému průzkumu prováděnému přímo na odsouzených ve věznici Odolov, kteří se ve vězeňském prostředí pohybují každý den až do jejich vykonání trestu. Je to část nejpraktičtější, kde byli pokládány otázky koncipované

na obsah této práce a dána možnost odsouzených k návrhům řešení vyskytujících se problémů.

Cílem práce je porovnání teoretické části práce zjištěné z odborné literatury a článků a dotazníkovým průzkumem mezi odsouzenými a jejich pohledem na výkon trestu, možností návrhů na zlepšení podmínek výkonu u zjištěných nedostatků a problémů vězeňského systému.

13. SUMMARY

This thesis is dedicated to the unconditional sentence of imprisonment - one of the types of sentences regulated by the Criminal Code. Even though “non-custodial sentences” are becoming a common practice, the sentence of imprisonment is still very important since it is the most severe of all types of punishments which encroaches upon human rights. Still, the sentence of imprisonment is pronounced as the *ultima ratio* – ultimate means.

The thesis is divided into seven chapters focused on the description of this type of punishment, some aspects related to the new codification of the Criminal Code, problems Czech prisons are facing and some characteristic features of prisons in the neighbouring countries.

The first two chapters provide the theoretical background of the sentence of imprisonment, its national and international legal regulation, general description of this type of punishment and the possibility of exceeding the maximum admissible number of years of imprisonment imposed as well as the conditions of imposing a penalty inferior to the standard penal rate.

The third part addresses non-custodial sentences since the sentence of imprisonment is only pronounced as the ultimate means. Non-custodial sentences include the conditional sentence with or without the supervision of a probation officer, house arrest, community service or monetary punishment.

The fourth and fifth chapters deal with the different stages of the actual service of a term of imprisonment, from the moment the judgment is declared to the allocation of prisoners to different prisons and their units according to their internal rules. The fifth chapter is the most important chapter focused on the prisoners’ rights and duties and the very purpose of the reformatory process of the prisoners. The process is to prevent distortion of their personalities in the prison environment and within its communities by means of different treatment programmes. These include working and training activities, special educational activities and leisure-time activities. This chapter also addresses a very important motivating target of a prisoner - the possibility of the conditional release on parole.

The following chapter describes a problem prisons are currently facing - prisons overcrowding - which is inconvenient for the prisoners as well as for the society. We are describing the way this problem arose and provide some possible solutions.

The final part of the thesis describes a direct inquiry into the topic. A questionnaire was submitted to the convicts of the prison of Odolov who were invited to share their views and comment on their everyday experience. This is the most practical part of the thesis. The prisoners were asked questions concerning the topic of this thesis and had the opportunity to suggest solutions to the problems.

The objective of this thesis is to compare the facts gathered from specialized literature and articles with the direct inquiry made among prisoners who were to share their views on the service of a term of imprisonment. We would also like to suggest how to improve the conditions and aspects that have not proved satisfactory and provide possible solutions to other problems the prison system is facing.

14. KLÍČOVÁ SLOVA – KEYWORDS

nepodmíněný trest odnětí svobody	unconditional sentence of imprisonment
Evropská vězeňská pravidla	European prison rules
výkon trestu odnětí svobody	service of a term of imprisonment
výjimečný trest	extraordinary sentence
trestní sazba	severity of sentence
alternativní tresty	non-custodial sentence
domácí vězení	house arrest
věznice	prison
odsouzený	a convict
práva a povinnosti odsouzených	rights and duties of prisoners
program zacházení	treatment programme
podmíněné propuštění	conditional release on parole
přeplněnost věznic	prisons overcrowding

15. PŘÍLOHY

Příloha č. 1: VÝVOJ POČTU ODSOUZENÝCH OSOB OD R. 1971 DO R. 2009

Počet odsouzených osob

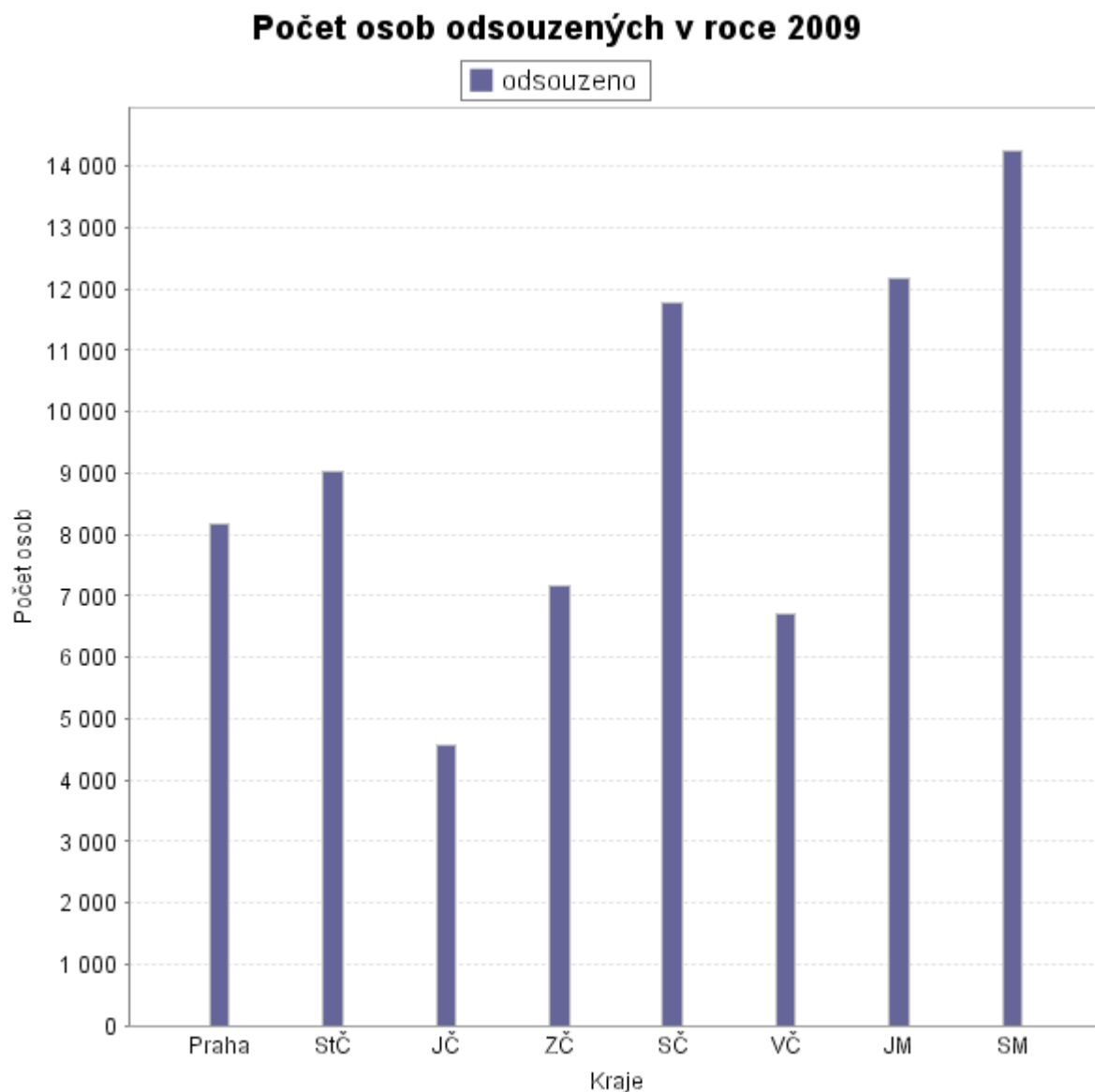

Odsouzené osoby

Rok	Odsouzeno osob	z toho			
		mladistvých	%	žen	%
1971	98856	9435	9,5	15974	16,2
1972	92857	9291	10,0	13649	14,7
1973	79172	7704	9,7	9916	12,5
1974	85209	7963	9,3	12005	14,1
1975	72770	5810	8,0	10349	14,2
1976	80947	5791	7,2	11024	13,6
1977	76135	5193	6,8	10036	13,2
1978	74186	4851	6,5	9418	12,7
1979	69484	4533	6,5	9130	13,1
1980	60861	4121	6,8	7927	13,0
1981	71699	5618	7,8	10175	14,2
1982	76389	5884	7,7	11022	14,4
1983	80031	6430	8,0	11018	13,8
1984	83804	6755	8,1	12131	14,5
1985	67899	5433	8,0	9723	14,3
1986	77837	6709	8,6	11049	14,2
1987	78859	7034	8,9	11654	14,8
1988	69012	6167	8,9	10073	14,6
1989	57743	5378	9,3	8026	13,9
1990	18871	2256	12,0	1866	9,9
1991	27964	3500	12,5	2541	9,1
1992	31032	4169	13,4	2810	9,1
1993	35157	5200	14,8	3085	8,8
1994	51931	6034	11,6	4445	8,6
1995	54957	6192	11,3	4588	8,3
1996	57974	6239	10,8	5245	9,0
1997	59777	6423	10,7	5416	9,1
1998	54083	4615	8,5	4696	8,7
1999	62594	4721	7,5	6226	9,9
2000	63211	4252	6,7	6961	11,0
2001	60182	3912	6,5	6792	11,3
2002	65098	3948	6,1	7812	12,0
2003	66131	3558	5,4	8100	12,2
2004	68443	3235	4,7	8229	12,0
2005	67561	3069	4,5	8937	13,2
2006	69445	2773	4,0	9930	14,3
2007	75728	2949	3,9	9392	12,4
2008	75761	2906	3,8	9274	12,2
2009	73787	2718	3,7	9218	12,5

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Ročenka kriminality 2010* [online]. [cit. 14.2.2011], s. 413 a 427. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>.

Příloha č. 2: POČET OSOB ODSOUZENÝCH V ROCE 2009 V JEDNOTLIVÝCH KRAJÍCH ČR

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Ročenka kriminality 2010* [online]. [cit. 14.2.2011], s. 418. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>.

Příloha č. 3: ULOŽENÉ TRESTY OD ROKU 1971 DO ROKU 2009

Uložené tresty

Rok	NEPO	%	PO	%	peněžité tresty	%	obecně prospěšné práce	%	jiné samost. uložené	%	upuštěno od potrestání	%
1971	35335	35,7	38856	39,3	5671	5,7	-	-	1151	1,2	2678	2,7
1972	30429	32,8	38117	41,0	6047	6,5	-	-	1179	1,3	2382	2,6
1973	24641	31,1	34574	43,7	4522	5,7	-	-	963	1,2	1530	1,9
1974	26472	31,1	36341	42,6	5932	7,0	-	-	675	0,80	1643	1,9
1975	26848	36,9	29232	40,2	4570	6,3	-	-	445	0,60	1170	1,6
1976	25503	31,5	34595	42,7	6014	7,4	-	-	577	0,70	1476	1,8
1977	24439	32,1	30365	39,9	6262	8,2	-	-	486	0,60	1356	1,8
1978	25221	34,0	25481	34,3	5774	7,8	-	-	502	0,70	1273	1,7
1979	24000	34,5	21405	30,8	5349	7,7	-	-	378	0,50	1118	1,6
1980	24222	39,8	17223	28,3	4415	7,3	-	-	243	0,40	817	1,3
1981	26240	36,6	21062	29,4	5721	8,0	-	-	248	0,30	1055	1,5
1982	28028	36,7	22307	29,2	7658	10,0	-	-	255	0,30	1209	1,6
1983	27767	34,7	23752	29,7	9210	11,5	-	-	322	0,40	1201	1,5
1984	28474	34,0	24572	29,3	10610	12,7	-	-	407	0,50	1282	1,5
1985	25993	38,3	19565	28,8	8468	12,5	-	-	251	0,40	865	1,3
1986	26331	33,8	22718	29,2	11202	14,4	-	-	321	0,40	1041	1,3
1987	25773	32,7	22085	28,0	12084	15,3	-	-	311	0,40	1183	1,5
1988	23288	33,7	19064	27,6	10428	15,1	-	-	342	0,50	1100	1,6
1989	18284	31,7	17194	29,8	8992	15,5	-	-	330	0,60	879	1,5
1990	5687	30,1	7828	41,5	3153	16,7	-	-	114	0,60	572	3,0
1991	8261	29,5	15106	54,0	3369	12,0	-	-	223	0,80	1005	3,6
1992	7430	23,9	18446	59,4	3551	11,4	-	-	259	0,80	1346	4,3
1993	8244	23,4	20201	57,5	4591	13,1	-	-	339	1,00	1782	5,1
1994	11126	21,4	33554	64,6	5648	10,9	-	-	427	0,80	1176	2,3
1995	12552	22,8	35724	65,0	4978	9,1	-	-	471	0,90	1232	2,2
1996	13375	23,1	37020	63,9	4734	8,2	725	1,3	427	0,70	1693	2,9
1997	13933	23,3	37190	62,2	4703	7,9	1600	2,7	488	0,80	1863	3,1
1998	14656	27,1	33059	61,1	2634	4,9	1776	3,3	372	0,70	1586	2,9
1999	15340	24,5	38188	61,0	3370	5,4	3215	5,1	707	1,1	1774	2,8
2000	14114	22,3	35617	56,3	3571	5,6	7084	11,2	754	1,2	2071	3,3
2001	12533	20,8	32817	54,5	3324	5,5	8835	14,7	589	1,00	2084	3,5
2002	9659	14,8	34942	53,7	3500	5,4	13424	20,6	1165	1,8	2408	3,7
2003	9797	14,8	35676	53,9	2941	4,4	13592	20,6	1590	2,4	2535	3,8
2004	10192	14,9	36162	52,8	2913	4,3	13031	19,0	1622	2,4	2817	4,1
2005	10078	14,9	36006	53,3	2663	3,9	11990	17,7	1763	2,6	2891	4,3
2006	9997	14,4	38657	55,7	2678	3,9	11787	17,0	1386	2,0	2723	3,9
2007	9871	13,0	42242	55,8	4552	6,0	11921	15,7	1206	1,6	2868	3,8
2008	10255	13,5	42157	55,6	5307	7,0	11193	14,8	993	1,3	2684	3,5
2009	10687	14,5	41686	56,5	5280	7,2	11804	16,0	1766	2,4	2494	3,4

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Ročenka kriminality 2010* [online]. [cit. 14.2.2011], str. 428. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>.

Příloha č. 4: SLOŽENÍ VĚZNĚNÝCH OSOB DLE DOSAŽENÉHO STUPNĚ VZDĚLÁNÍ K 31.12.2010

bez základního vzdělání	53	0,24%
zvláštní škola	608	2,78%
nedokončené základní	622	2,84%
základní vzdělání	8860	40,47%
vyučení bez maturity	8800	40,20%
vyučení s maturitou	536	2,45%
střední škola bez maturity	137	0,63%
střední škola s maturitou	1672	7,64%
vyšší odborné	13	0,06%
vysokoškolské BC.	64	0,29%
vysokoškolské Mgr., Ing.	253	1,16%
vysokoškolské Dr.	47	0,21%
cizinec - nezjištěno	227	1,04%
Celkem	21892	100,00%

Zdroj:

Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2010* [online]. [cit. 20.5.2011], s. 82. Dostupné z:

<http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Sta%20tick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/ročenka_2010_v7.pdf>.

Příloha č. 5: ZAMĚŠTNÁVÁNÍ ODSOUZENÝCH V ROCE 2010

Pořadové číslo	Vazební věznice a věznice	Průměrný počet odsouzených		Reálná zaměstnanost odsouzených v %	Průměrný hodinový výdělek pracujícího odsouzeného v Kč/hod	
		Celkem	Zahrnutých v evidenci zaměstnání	Celkem zaměstnaných		
1	Bělušice	684	593	354	59,75%	33,44
2	Brno	247	108	102	94,24%	29,91
3	Břeclav	167	67	58	86,21%	30,81
4	České Budějovice	149	96	95	99,03%	27,42
5	Drahonice	291	240	148	61,64%	28,81
6	Heřmanice	855	764	412	53,84%	27,77
7	Horní Slavkov	875	710	365	51,41%	24,39
8	Hradec Králové	259	153	118	77,02%	29,31
9	Jiřice	532	369	209	56,68%	26,30
10	Karviná	160	94	68	72,22%	26,85
11	Kuřim	599	495	295	59,54%	28,46
12	Kynšperk nad Ohří	814	740	390	52,70%	24,56
13	Liberec	261	176	142	80,56%	28,18
14	Litoměřice	122	45	40	89,12%	30,78
15	Mírov	390	353	224	63,35%	44,09
16	Nové Sedlo	549	431	201	46,55%	24,79
17	Odolov	349	270	169	62,38%	27,53
18	Olomouc	117	73	67	91,90%	29,05
19	Opava	450	388	253	65,15%	27,98
20	Oráčov	609	559	371	66,33%	19,78
21	Ostrava	242	111	95	85,79%	28,53
22	Ostrov	1114	833	402	48,20%	20,92
23	Pardubice	745	536	321	59,87%	29,12
24	Plzeň	1284	953	490	51,45%	39,50
25	Praha - Pankrác	489	263	233	88,58%	30,49
26	Praha - Ruzyně	375	218	192	88,23%	30,68
27	Příbram	1010	662	360	54,39%	28,55
28	Rapotice	263	234	141	60,20%	28,73
29	Rýnovice	606	575	354	61,62%	28,00
29	Stráž pod Ralskem	1024	937	828	88,39%	39,12
30	Světlá nad Sázavou	668	574	365	63,63%	29,83
31	Teplice	41	33	32	97,13%	27,61
32	Valdice	1165	1049	646	61,62%	29,64
33	Vinařice	1151	854	500	58,60%	27,84
34	Všehrady	606	392	277	70,69%	26,98
35	Znojmo	209	152	99	65,25%	28,99
Celkem		19472	15103	9417	62,35%	30,25

Zdroj: Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2010* [online]. [cit. 20.5.2011], s. 81. Dostupné z:

<http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Sta%20stick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/rocenka_2010_v7.pdf>.

Příloha č. 6: PODMÍNĚNĚ PROPUŠTĚNÉ OSOBY V LETECH 2000 - 2010

ROK	DOSPĚLÍ		MLADISTVÍ		CELKEM
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	
2000	3793	125	71	0	3989
2001	4007	190	66	1	4264
2002	4110	178	60	1	4349
2003	2965	139	36	0	3140
2004	3326	163	51	1	3541
2005	3445	191	61	1	3698
2006	3726	197	47	1	3971
2007	3895	254	45	1	4195
2008	3601	288	69	1	3959
2009	3610	314	61	1	3986
2010	3967	327	79	2	4375

Zdroj:

Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2010* [online]. [cit. 20.5.2011], s. 76. Dostupné z:

<http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Sta%20stick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/ročenka_2010_v7.pdf>.

Příloha č. 7: VZOR DOTAZNÍKU

Dobrý den, jmenuji se Lucie Hepnarová a studuji na Právnické fakultě v Olomouci. Chtěla bych Vás poprosit o vyplnění tohoto dotazníku, který je zcela anonymní a poslouží pouze pro účely zpracování údajů do mé diplomové práce, která je psána na téma Nepodmíněný trest odnětí svobody. Tímto dotazníkem bych chtěla dosáhnout analýzy právních a psychologických aspektů nepodmíněného trestu odnětí svobody z pohledu odsouzených. Prosím zakřížkujte pouze jednu správnou odpověď. Kde bude více možných odpovědí, bude uvedeno v záhlaví otázky. Prosím u vypisovacích otázek o vypisování tiskacím písmem z důvodu snadného přečtení.

Velmi Vám děkuji za spolupráci při vyplňování dotazníku.

Kolik je Vám let?   18 – 25 let   26 - 30 let   31- 40 let
    41 - 50 let   51 – 60 let   61 let a více

V jaké výši Vám byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody?

- do 6 měsíců (včetně)
- od 6 měsíců do 1 roku (včetně)
- nad 1 rok do 2 let (včetně)
- od 2 let do 3 let (včetně)
- od 3 let výše

Nepodmíněný trest odnětí svobody Vám byl uložen:

- poprvé
- již dříve jsem byl k tomuto trestu odsouzen

Je dle Vašeho názoru nepodmíněný trest odnětí svobody Vám uložený za trestnou činnost, za kterou jste byl odsouzen, přiměřený? Nebo byste raději upřednostnil jiný alternativní trest k trestu odnětí svobody, popřípadě jaký?

- ano, tento trest je k mé trestné činnosti přiměřený, souhlasím s rozhodnutím soudce
- ne, upřednostňoval bych, aby mi byl uložen spíše jiný alternativní trest:
  - podmíněné odsouzení
  - domácí vězení (i u vězňů dříve odsouzených, než bylo možno tento trest uložit)
  - obecně prospěšné práce
  - peněžitý trest
- z jakého důvodu byste preferovali spíše jiný alternativní trest?
.....

Byl jste umístěn do věznice, která je v blízkosti Vašeho bydliště či bydliště příbuzných?

- ano   ne
- pokud znáte důvod, proč nejste v blízkosti, tak uveďte:
.....

Myslíte si, že pobytem ve věznici jste přišel o rodinu, přátele a dobré vztahy mezi nimi?

- ano   ne
- o rodinu ano, o přátele ne   o přátele ano, o rodinu ne
- nevím

ZAMĚSTNÁVÁNÍ ODSOUZENÝCH

Přišel jste kvůli nástupu do výkonu trestu o práci?

- ano   ne   ne, před nástupem do výkonu jsem byl nezaměstnaný

Pracujete při výkonu trestu?

- ne
- nemohu ze zdravotních důvodů
- ne, ale chtěl bych:
- pokud znáte důvod odepření možnosti práce při výkonu, uveďte:
.....
- ano:
- pokud pracujete, uveďte důvody, proč je pro vás práce důležitá (může být i více odpovědí):
    - hradím tím náklady výkonu trestu a pohledávek
    - kapesné
    - přihlíží se k tomu při rozhodování o podmíněném propuštění
    - díky práci je možnost přeřazení do nižší diferenciacní skupiny
    - jiné důvody (uveďte) : .....

PRO NEPRACUJÍCÍ: Napište prosím krátce, co je Vaší činností v době, kdy pracující spolupřezní jsou v zaměstnání? Co v tu dobu děláte?

.....

.....

.....

PRO PRACUJÍCÍ: Napište Vaši základní náplň činnosti v zaměstnání? Jste spokojen s prací, jaká je Vám nabízena v rámci výkonu trestu odnětí svobody?

- ano, jsem spokojen s prací, která je mi nabízena
- ne, nejsem spokojen s prací, kterou vykonávám v rámci výkonu trestu
- je mi jedno, jakou práci vykonávám v rámci výkonu trestu, jsem rád za každou práci
- Náplň činnosti, kterou vykonávám v zaměstnání v rámci výkonu trestu (př. dělník v gumárenské výrobě, dělník v kovovýrobě, výkon uklízacích činností,...):

.....

.....

.....

PROGRAM ZACHÁZENÍ

Vyhovuje Vám stanovený program zacházení?

- ano, je to velmi přínosné a nemám k němu výhrady
- ne, nemá to dle mého názoru žádný účinek
- ano, vyhovuje mi, ale mám k němu malé výhrady:
- zde uveďte, jak byste program zacházení s vězni doplnil, vylepšil, co by se Vám líbilo:

.....

.....

.....

Uved'te pár body, jak je stanoven Váš program zacházení? Jakých kurzů (kroužků) se máte v rámci programů zacházení účastnit, apod.?

.....
.....
.....
.....
.....

VZDĚLÁVÁNÍ ODSOUZENÝCH

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní   střední bez maturity/vyučen   střední s maturitou
 vysokoškolské

Považujete své vzdělání za dostatečné?   ano   ne

Máte zájem o další vzdělávání v rámci výkonu trestu? v jaké formě? (možné více odpovědí)

- ne, nemám zájem
 ano, mám zájem:
     doplnění základního vzdělání   vyučení řemeslu
     cizí jazyk   počítač
     jiné rekvalifikace: .....

Vyhovuje Vám možnost zvýšení Vaší kvalifikace nebo dalšího vzdělání, kterou Vám věznice nabízí?

- ano, zcela mi vyhovuje
 ne, zdá se mi nedostačující:
    - jak byste to zlepšil? .....
- .....
.....
- nevím, nikdy jsem to nezajímal

PŘEPLNĚNOST VĚZNIC

Uved'te počet spoluvězňů ve Vašem pokoji: .....

Rozumíte si se svými spoluvězni?   ano   s některými   ne, nerozumím

Zdá se Vám počet spoluvězňů na pokoji příliš velký?   ne   ano

- pokud ano, máte nápad, jak tento problém změnit? .....
- .....
.....

PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Jak na Vás působí pobyt ve věznici? (možné zaškrtnout více odpovědí)

- Cítím, že zde promarňuji svůj život.
- Ztrácím sebedůvěru.
- Bojím se, že se zblázním.
- Nudím se zde.
- Pociťuji samotu.
- Mám problémy se spoluvězni, proto jsem často rozzlobený.
- Mám starosti, jak to bude vypadat na svobodě, až budu propuštěn.
- Zlobím se sám na sebe.
- Postrádám život ve společnosti.
- Lituji sám sebe.
- Jsem naštvaný na společnost.

Myslíte si, že pobyt ve věznici Vás nějakým způsobem změnil? Pokud ano, uveďte, jakým způsobem:

.....
.....
.....

Trpíte výčitkami svědomí vůči někomu nebo chtěli byste se omluvit někomu? (možné i více odpovědí)

- rodinnému příslušníku
- kamarádovi/dce
- jiné osobě (uveďte): .....
- oběti
- poškozenu
- netrpím výčitkami
- příteli/přítelkyni

Máte strach z návratu do společnosti po propuštění z vězení? (možné i více odpovědí)

- Nemám strach
- Mám strach,
  - že se nebudu mít kam vrátit.
  - z toho, až se setkám s rodinou a přáteli.
  - že nebudu moci najít práci.
  - že budu páchat další trestnou činnost.
  - že se už nikdy nezbavím „nálepky“ „byl ve vězení“.
  - z jiných důvodů (uveďte konkrétně): .....

.....

Zde ponechávám prostor k návrhům na možné zlepšení podmínek ve výkonu trestu odnětí svobody. Jak byste pobyt ve věznici zlepšil, co byste upravil jiným způsobem či máte-li návrh na uzákonění nějakého nového druhu trestu?

.....
.....
.....
.....
.....